TARİHİ ROMANLAR SERİSİ: 2

BÜYÜK GÖÇ

KEMALETTİN TUĞCU

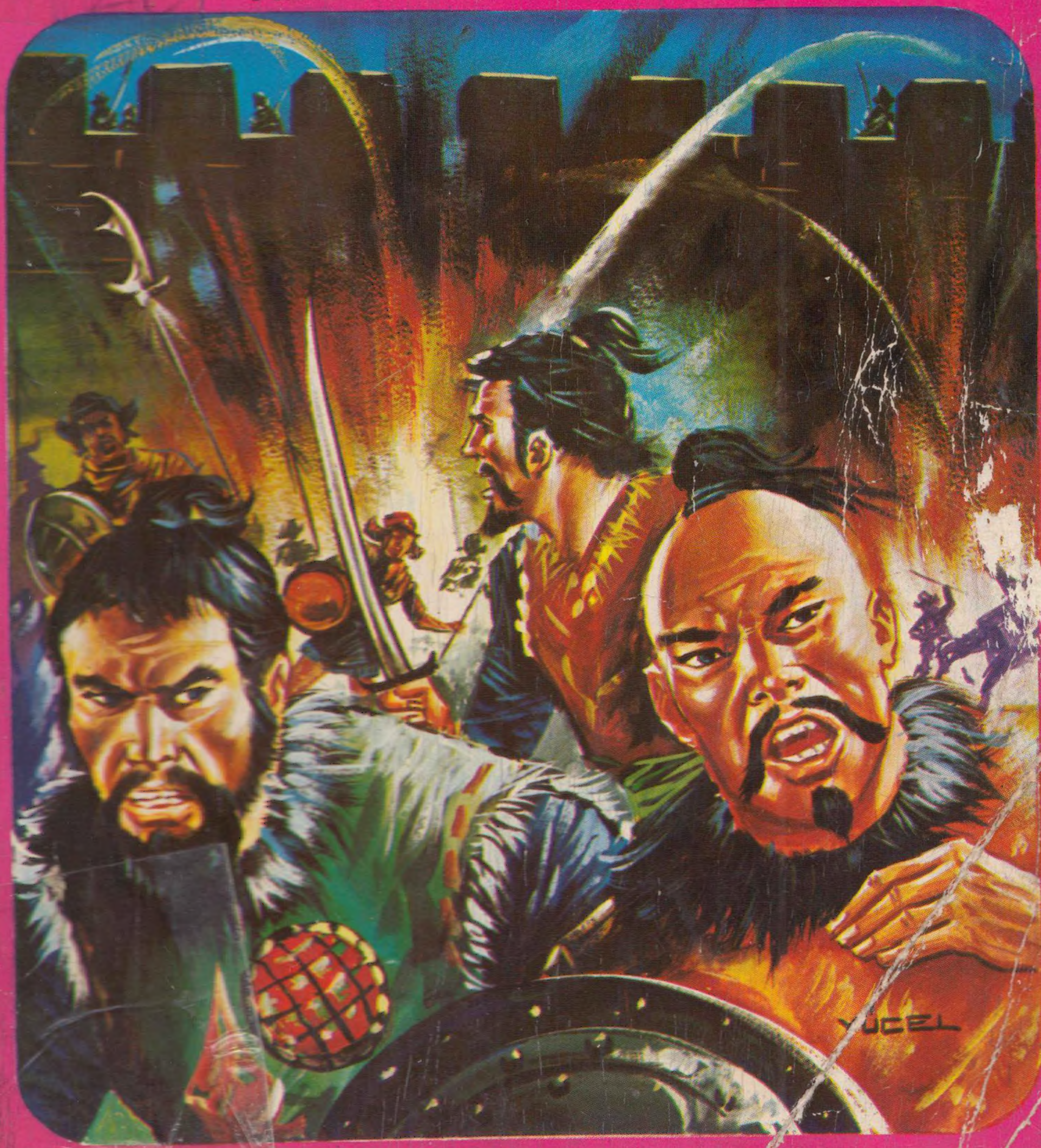

BÜYÜK GÖÇ

Dizgi: **GÜL Matbaası** Baskı: **KARDEŞ Matbaası**
İSTANBUL — 1972

GÖÇEN ULUS

Güneşin tepemize dikildiği çağda, getirdiğimiz aşları birbirine katmış, ulu bir ağacın gölgesinde hem karnımızı doyuruyor, hem yârenlik ediyorduk.

Aşağıda, ovada deli bir su kıvrıla kıvrıla akıyor, çevresini yeşilliğe boğuyordu. Ovanın eteklerinde bizim obanın çadırları vardı. Renkleri topraktan ayırt edilemiyordu ama yanlarındaki ot yığınlarından yerlerini seçebiliyorduk.

Her sabah sürüleri alıp dağın o kadar yükseğine çıkıyorduk ki, ovadaki adamlar karınca gibi görünüyorlardı.

Tulumlarımızı birer ağaç dalına astığımız için suyumuz serin ve taze kalıyordu.

İnekler, öküzler, koyunlar sıcaktan yerlere uzanmış, birbirlerine sokularak soluyorlardı.

Biz de karnımızı doyurunca birer uyku çekmeyi kafamıza koymuştuk. Sürüleri köpeklerin gözcülüğüne bırakır, her öğle sıcağında ağaç diplerinde kestirirdik.

Öğle aşını daha yarım etmemiştik ki, ağam Sungur lokması boğazına tıkanarak elini kaldırdı, deli suyun akıp geldiği boğazı gösterdi.

Başımızı o yana çevirdik. Boğaz dağ, taş insan, araba, davar kesilmişti. Sanki bir sel akıp geliyordu.

Bu selin önünde ve yanlarında sağa, sola kaçan,

ileri, geri oynayan atlılar vardı. Ellerinde mızrakları güneş altında parlıyordu.

Çobanların arasında Şaklaban diye ün salmış olan ve asıl adını sormak kimsenin aklına gelmeyen yoldaş:

— *Çıngız geliyor, diye yerinden hopladı.*

Ağam Sungur, kaşlarını çatarak:

— Bunlar Çıngız değil, dedi. Göçtür bu. Görmüyor musun göçlerin arasında, bakır güğümler, tepsiler, kazanlar güneşin altında ışıldıyor.

Aşımızı unutarak göçü seyre dalmıştık. Suyun yanı sıra uzanıp yola koyulan kalabalığın ardı arkası kesilecek gibi değildi. Öndeki atlılardan bir ikisi at koparıp bizim obaya doğru sarktılar. Tez vakitte oraya ulaşıp dizgin kastılar... Bizimkilerle konuşmaya daldılar.

Ardlarından gelenler durmadan yürüyorlardı. Tekerleklerin gıcırtılarını, atların kişnemelerini, buzağılarını çağıran ineklerin böğürmelerini, duyuyorduk.

Bu insanlar durmadan, ağır ağır deli suyun gittiği boğaza doğru uzanıyorlardı. Onlar boğaza eriştiler ama daha arkadan gelenlerin sonu alınmadı. Ova iki tekerlekli, gıcırtılı araba, yüklü at, öküz, insan, eşya ve her çeşit davarla dolmuştu.

Ağzı açık kalan ve kapamayı unutan Şaklaban, ağama döndü. Bir çağ yüzüne bakıp afalladıktan sonra:

— Bu ulus nereye gider Sungur? diye sordu.

Ağam kaşlarını çattı:

— Ben onların içinde miyim ki bileyim? dedi. Belli ki kaçarlar.

— Kimden kaçarlar?

— Kimden olacak, Cıngız Han'dan .

Şaklaban, etrafına bakındı. Sesini indirerek sordu:

— Çıngız Han kovalar mı bunları?

— Besbelli kovalar.

— Buraya da gelir mi dersin?

Ağam yutkundu. Dişlerini sıktı, sonra:

— Gelir, dedi.

— Gelirse ne yapar?

— Bütün canlıların kafasını keser, ölüsünün üstünden geçip gider.

— Ne yaptı bu uluş onlara ki hepsini doğrar?

— Kaçıyorlar diye.

— Kaçmazlarsa bir şey yapmaz mı?

— Kaçmazlarsa kafalarını kesmez amma, mallarını, davarlarını, yağmalar.

Onların konuşmasını ağzım açık dinliyordum. Erkeklerin, ikisi, üçü bir araya gelince sözünü ettikleri Çıngız Han'ın korkusu dağı, taşı sarmıştı. Davarımızın çok azaldığını söyleyen anama:

— Tanrı göç vermesin. Bu da bize yeter!

Diyen Atam, hep kuşkulu ve sıkkındı. Elli ailelik obamızın başı olan Atam çok savaş görmüş, kan dökmüş, bir adamdı. Ulus arasında sözü geçer, kimse onun dediğinden çıkmazdı.

Şaklaban:

— Atan şimdi ne idecek?.. diye sordu.

Sungur kaşlarını çattı:

— Atamın ne ideceğini ben ne bilirim.

— Cıngız bizim yurdu basarsa!

— Senin bir canından fazla neyin var ki tasalanırsın?

Şaklaban içini çekerek:

— Benim malım, anam, atam yoksa yoldaşlarımın, soydaşlarımın var, dedi.

Sungur, Şaklaban'ın bu içten gelen kaygısına acıdı:

— Doğru dersin, dedi. Ama yüreğini pekçe tut. Atam gün görmüş bir koca yiğittir. Ne gerekirse onu eder.

Ben onbir yaşındaydım. Ağam Sungur onaltısını bitiriyordu. O artık bir kılıç, bir okla sadak taşıyordu. Güzel bir atı vardı. Babam onu kendi yerine yetiştirmek için obamızda savaş görmüş yiğitlerle kılıç, kalkan oynatır, mızrak sançmsaını, at sürmesini öğretir, onunla övünürdü.

Ben de ağamı kıskanırdım. Ben de oka sarılır, kirişi çekmeğe, oku uçurmağa yeltenirdim ama, ok beş adım öteye düşer, ağam bana gülerdi.

Ne zaman elime bir kılıç alıp ağamın karşısına dikilsem, ben ona kılıcımın ucnu değdirmeden o kılıcının yanı ile yüzüme şaplak indirir, beni kızdırır, ben atılınca bir oyun eder, elimden kılıç biri tutup çekmiş gibi fırlayıp giderdi.

Daha sonra dağa vardığımız, yaylaya çıkıp davarı başı boş bıraktığımız günlerde Sungur bana kılıç tutmasını, ok uçurmasını öğretmeğe başladı.

Günden güne, ben de birşeyler öğrenmeye, kendimi korumaya, sıra gelince saldırmaya başlamıştım.

Ama benim savaşçılığa isteğim yoktu. Obamızın yücelerinden olan ihtiyar bir kişinin yanında, kış aylarında, davarı çıkaramadığımız zaman çalışırdım.

Bu kocalmış kişi obamızda kim hasta olursa ona bakar, ilâç ederdi. Ben de yaraların nasıl tımarlanacağını, hangi derde hangi ilâcın verileceğini, otların, ot köklerinin nasıl kaynatılacağını bellemiştim.

Kocamış, Atamı gördükçe:

— Bu oğlan iyi bir hekim olacak, derdi. Çok akıllı. Bir söylediğimi bir daha unutmaz.

Bir çocuğa yanındaki yiğit, ok atmasını öğretiyor.

Öte yandan atam, her akşam beni karşısına alır, bana okumayı, yazmayı öğretirdi. Ağam Sungur bu okuyup yazmada atamızdan çok şaplak yemişti ama ben bu yönden ondan daha akıllıydım.

Ben, yaylada, kırlarda bulduğum yararlı otları obamızın kocamış hekimine götürürdüm. Ama Sungur'la kılıç tokuşturmaktan da geri kalmıyordum. Katı yaylara gücüm yetmiyordu ama ağamla kılıç tokuştururken kendimi nasıl koruyacağımı öğrenmiştim. Ağam sırasında bana kızar, kıyasıya saldırırdı. Babam bizi gözetlerken:

— Sungur, kardeşini sakatlayacaksın, derdi. Böyle öğretirken kızma olmaz. O senden küçük. Ne öğrendiyse senden öğrenmiştir, birşeyler beceriyorsa buna sevin.

Obamızda okur yazar eksik değildi. Ben de daha on yaşında bunları bellemiştim. Babam bana kur'an okutur, yazım düzgün olduğu için başka obalara name yazdırır, sonra boş kaldıkça nereden gelip nereye gittiğimizi ve Uygurların kim olduklarını anlatırdı.

Anam beni uykuya salmak istediği çağlarda darılır:

— Kutulmuş ,birgün tek başına, çulsuz, kimsesiz kalacak. Benim ona vereceğim, ardımda bırakacağım, bilgi olacaktır, derdi.

Ben bunun ne olduğunu anlamazdım. Öte yandan atam Sungur'u da sıkıştırır:

— Kutulmuş'a dövüşmesini bellet, bir yiğitin nesi varsa kafasında ve kolunun gücündedir, derdi.

Ovadaki göçü seyrederken Ağam:

— Kutulmuş, ayağını çabuk tut, ben sürüp gidiyorum dedi.

İnek, öküz, koyun ne varsa birbirine katarak bağıra çağıra ovaya indirdiğim zaman güneş dağların ardına ekilmiş, her yanı bir karanlıktır kaplamıştı. Boğazın birinden girip ovaya yayılan ve birinden çıkan göç durmadan akıp gidiyor, suyun karşı yakasından çocuk ağlamaları, ihtiyarların iniltileri, erkeklerin bağırmaları bir uğultu yapıyordu. Karanlıkta artık ilerisni göremiyorlardı ama önlerinde gideni izleyip yürüyorlardı.

AK SAKALLI KOCAMIŞ

Beş kere gün doğup battı.. Biz obamızı, otlakları, güzel dağları, çiçekli yamaçları bırakmış gidiyorduk.

Daha onbir yaşımda olduğum halde bana da büyük işler düşüyordu. Anamın kucağında, geçen yıl doğan kardeşim Tekin vardı. Atam, Sungur'u, en kuvvetli erkekleri alarak elli atlı ile ileride bir boğazı tutmağa iletmişti. Çıngızın kestirme yoldan dolanıp, yolumuzu kesmek istiyen öncülerini boğazda oyalayacak ve bizler de o çağa kadar geçip gidecektik.

Elli ailelik obamız erkeksiz kalmıştı. Kalanların hepsi kocamıştı. Yay çekebilecek her kişi boğazı kesmeğe gitmişti.

Bazan bir su başında eğleşiyor, hayvanlara soluk aldırıyor, ölenleri gömüyor, sonra yine su gibi, ağır ağır akıp gidiyorduk.

Herkes Çıngız Kaanın ordularının dünyayı kaplamak için boğazlardan nasıl aktığını, ovalara nasıl yayıldığını anlatıyordu.

Ekili tarlaları, yığınla otları, kışlıkları hep geride bırakmıştık. Kaçıyorduk amma korktuğumuz gibi olmamıştı. Biz boğazın önünden geçtiğimiz zaman Çıngız'ın öncüleri görünmedi. Onların çorak illeri bırakıp büyük kentleri vurmağa gittikleri haber alınmıştı.

Gidenlerin sağ dönüşü göçe şenlik verdi. Kadın-

ların yüzleri güldü. Bir gün bir gece dinlendikten sonra yine yola çıktık.

Nereye gidiyorduk, ne zaman kadar gidecek, nerede konuklayacaktık, hayvanlarımızı nerede barındıracaktık? Bunu kimse bilmiyordu.

Benim payıma iki araba düşmüştü. İkişer tekerlekli olan bu arabalarda azık vardı. Uzun bir sopa ile öküzleri dürtüşlüyor, sıradan çıkmamasına, geri kalmamasına dikkat ediyordum.

Bir sabah anam bana seslendi. Arabanın ardına bağladığı ineği göstererek

— Kutulmuş, dedi. Şu dağarcığı, şu su tulumunu al. Sarı ineği göç yolundan dışarı çek. Hayvan yavrulayacak. Buzağı doğup ayaklanıca ardımızdan yetişirsin. Haydi oğul.

Anamın verdiği tulumla dağarcığı omuzlayıp sarı ineğin ipini arabanın ardından çözüp kenara çektim.

Ben yolun kenarında, sırtımı yamaca vermiş, dikilip kalmıştım. İnek yere uzanmış inliyordu.

Günesin yakıcı ışıkları altında demir, bakır eşyası parlayan, yorgun, bitkin göç önümden akıp geçmeğe başladı.

Bunların içinde çeşit çeşit ulustan adamlar vardı. Kılıkları hiç birbirine benzemiyordu. Yaban insanlardı amma onlar da hep bir korkuya tutulmuşlardı. Çocuklarını yüklenmiş kadınlar, yatalak kocalarını, hastalarını sırtlamış insanlar, belleri bükülmüş, iki büklüm olmuş ihtiyarlar, yaralılar, hastalar birbirine karışmış gidivordu.

Ben bu durmadan akan canlı seli seyredip öyle dalmıştım ki sarı ineğin yavruladığını görmedim.

Yavaş yavaş güneş battı, ortalığı karanlık kapladı,

öyle bir ayaz başladı ki dişlerim birbirine vurup çatırdıyordu.

Yolun kıyısında sırtımı yerde yatan ineğe dayadım. Isınmağa çalıştım. İşte, böyle uyumuşum.

Gözlerimi açtığım zaman yarı gece olmuştu. Sarı inek yavrusunu bacaklarının arasına almış uyuyordu. Bembeyaz bir ay ortalığı gündüz gibi ışıtmıştı. Görünürde o koca göç seli yoktu. Geridekiler oldukları yerde gecelemek için kalmış, önümden gidenler de vardıkları yere cökmüş olacaklardı.

Ortalığın ıssızlığı içinde uzaktan uzağa çakal ulumaları geliyordu. Bu ıssızlık beni korkuttu. Durmadan dört yanıma bakarken yolun ortasından doğru üstü başı paralanmış, sakalları ağarıp göbeğine kadar inmis, yarı çıplak, eli değnekli bir kocamış erkeğin yürüyüp geldiğini gördüm.

İhtiyar geldi geldi, önümdeki toprak yığınımn önünde durdu. Dizleri büküldü. Sopası elinden düştü, yere kapandı.

Böyle dinlendikten sonra yine kafasını kaldırdı. Boğazından zayıf bir ses çıkmaya başladı. Kulak verdim, şöyle diyordu:

— Cıngız, ey Tanrının bu yurtlara belâ diye yolladığı canavar. Ey Tanrının kan içici şeytanı. Yerinden yurdundan ettiğin yoldaşlarım adına, yollarda ölen ihtiyarlar adına ,emzikli tazeler, eşlerini doğradığın yeni gelinler adına yeryüzünün yedi bin belâsı senin başına olsun.

İhtiyar kollarını gün doğusuna evirmiş, oralarda *birisini görüyormuş gibi el sallayıp yumruk sıkarak* bağırıyordu. Birden, yüreğinden kabaran bir öfkeyle

ayaklarının üstüne kalktı. Parça parça yenleri rüzgârdan sallanıyor, ak sakalı, kabarık saçları uçuyordu.

— Yedi bin ülkenin yedi bin belâsı başına olsun Cıngız. Hani benim şarıl şarıl sular çağlayan yurdum, hani benim boy vermiyen yemyeşil çayırlarım, hani benim bez dokuyan al yanaklı, besli kızlarım, hani benim yağız atlarım, katar katar develerim, hani benim davarlarım... Ben senin yüzünden yeryüzünde tek kalmış, kocamış bir ihtiyar olarak böyle kimsesiz can veriyorum. Ey Tanrının şeytanı! Dilerim Ulu Tanrıdan seni de bu yeryüzünde rahat komasın.

İhtiyar böyle bağırıp yine yere düştü. Kafası toprağa değdi. Yattığı yerde inlemeğe başladı:

— Burada kimsesiz ölen kocamış bir ataya bir yudum su verecek yok mu? Bu yeryüzünde ulusumdan bir kul kalmadı mı?

Kocamış ihtiyarın bağıra bağıra ağladığını duyuyordum. Korkum geçti. Yerden kalkarak yürüdüm, elimi ihtiyarın kemik kalmış omuzunun üstüne koydum:

— Atam, dedim. Atam ben varım. De bana, ne istersin?!...

İhtiyarın sesi kesildi. Kafasını kaldırdı. Yüzüme baktı:

— Oğul, dedi. Küçük oğul, sen nereden çıktın?

— Ben göçün ardından kaldım Atam. Sarı inek yavruluyordu da onu beklemek için kaldım.

— Oğul, küçük oğul Tanrı tuttuğunu kolay getirsin. Tanrı senin her yerde yardımcın olsun. Senden bir isteğim var.

— Buyur atam. İsteğin başımla beraber.

Ben davranıp tulumun ağzını ihtiyarın ağzına dayadım. Kocamış adam üç yudum içti.

— Küçük oğul, ben ölüyorum. Benim ölümü kurdun, kuşun ağzına bırakma. Benim ölümü toprağa derince gömmeden geçip gitme. Şu belimdeki hançeri al. Onunla toprağı eşip beni göm. Bu hançer sana benim armağanım olsun. Kaşgarlı Hasan'ım ben. Hasan...

Ben davranıp tulumun ağzını ihtiyarın ağzına dayadım. Kocamış adam üç yudum içti. Ağzından Tanrının adı üç defa çıktı, sonra sırt üstü yere düştü, bir daha yerinden kalkamadı. Ölmüştü.

YENİ YURT

Yamacın kenarındaki yumuşak toprağı ihtiyarın verdiği hançerle eşip toprağını aktardım. Gün ışıdığı zaman eştiğim toprak benim başımı gemişti. İhtiyarı bu çukura sürükleyip indirdim. Üstüne toprağı çekip daha üstüne de kurt kuş eşelemesin diye koca koca taşlar getirip yığdım. Sonra karnımı sıkıca doyurarak buzağıyı kucaklayıp yürümeğe koyuldum.

O gün akşama kadar tek başıma gittim. Yollarda kervandan kalan artıklara rastlıyordum. İnsanların ardlarında bıraktığı döküntüler arasında taze kazılmış mezarlar, davar ölüleri, araba kırıkları, ateş artıkları da vardı.

Gün ortasına doğru ayakları alışan buzağı yürümeğe başladı. Artık onu taşımıyordum. Önüm sıra yürüyen inekle beraber gidiyor, sık sık yorulup duruyordu.

Ben yedi gün, yedi gece yollarda kaldım. Azığım bittiği için buzağının sütüne ortak oldum. Sarı inek beni de emziriyordu.

Yollarda göçün izleri olmasaydı bu çöllerin içinde kaybolur, kurdun, kuşun dişinde kalırdım. Ama önüm sıra gidenlerin bıraktığı eşyayı görüyordum

Sonunda bir gün bir tepeyi aşınca aşağıda koskoca bir ova gördüm. Cadırlar kurulmuş, davarlar yayılmış, yer yer ateşler yakılmıştı.

Önüm sıra sarı inekle buzağıyı yederek ovaya indim. Gördüğüm bu insanlar bizimkiler değildi. Dilleri bile anlaşılmıyordu. Sonunda babamın uşaklarından birisine rastladım:

— Kutulmuş, diye bağırdı. Ben de seni ararım. Beni anan yolladı. Ardım sıra gel oğul.

Uşağın ardı sıra gittim, ovanın sonuna vardık, bir boğazdan geçtik. Ağaçlıklı bir sırta kurulan çadırların arasında babamın büyük çadırını gördüm. Beni anam karşıladı. İlk işi enseme bir şaplak indirerek beni yere yıkmak oldu:

— Seni dağlarda eylenesin diye mi geride bıraktım? diyordu.

Ama bu şaplaktan sonra önüme bol sütle yarım somun koydu. Ben onları yerken o da gidip sarı inekle buzağısını sevmeye başladı.

İşte biz, babamın hanlık ettiği elli ailelik kabile ile bu yeni yurda yerleştik. Yaşım küçük olduğu için ben olup bitenleri bilmiyordum. Yine davar gütmeye başlamıştım. Ama, dağda, karnımızı doyurup, ulu ağaç gölgelerine çekilince hep Çıngızdan konuşuyorduk. Onun iyi bir bahadır, iyi bir binici, bileğine kuvvetli bir han olduğunu ve yüzbin kere yüz bin kişilik çerisi bulunduğunu, yeryüzünde taş taş üstünde koymayacak bir Kaan olduğunu işitiyordum.

Günler ,aylar, yıllar böyle geçti. Yeni yurdumuza ısınmış, yerleşmiş, kendimize kışlaklar yapmıştık. Yeni yurdumuzun toprakları çok verimliydi. Ekiyor, biçiyor, hayvanlarımızı üretiyorduk.

Yıllardan sonra öğrendim ki, Orta Asya'dan kabarıp taşan Moğol sürüleri büyük kentlere doğru yayılmış, oraları talan ettikleri için bizim barındığımız yerleri rahat bırakmışlar. Ama eninde sonunda bu taraf-

lara da gelecekleri için her zaman kuşkuda bulunmak gerekirmiş.

Babamın yüz yirmi çerisi vardı. Kocamış bir adamdı, ama çok savaş gördüğü, bilgiç olduğu için onun hatırını sayar, onun önünde baş keser, dediğinden çıkmazlardı.

Bu göç, bu uzun yollar atamı çok yıpratmıştı. Yeşil yurdumuz, eskisini aratmazdı ama aslında hasta olan babam günden güne çöküyor, ömrünün tükendiğini anlıyor, sık sık ağam Sungur'a söylüyordu:

— Oğul, benim yerimi sen alacaksın. Kutulmuş töreye göre obadan çıkıp gidecek. Tanrı başına iyi yazı yazsın. Neler göreceğini bilmeyiz. Bugün onyedi yaşına erişmiştir. Gücü yerinde. Bildiğini ona öğret.

İşte bunun için ağam obamızın işlerini görürke,n, boş kaldıkça benimle kılıç tokuşturmaya girişti.

Gücüm yerine geldiği için en katı yayları çekip ok uçurmasını öğrenmiştim. Obanın ihtiyar cenkçileri bizim çatışmamıza bakar:

— Kutulmuş da iyi bir cenkçi oldu gayri, derlerdi.

Öte yandan yaşı doksanı aşan ihtiyar hekimin de bana bellettiklerini başarmaya çalışıyordum. Bir kaç kez Atama:

— Benim günlerim sayılı, demişti. Benim yerime bu oğlan kalsa iyi olur.

Atam ona cevap vermez, başını sallar ve:

— Yasaya uymak gerek, derdi.

YA DEVLET BAŞA...

Bir yaz günü idi. Ovaya bakan tepelerde sığırlarımızı otlatmış, geniş ağaç gölgelerine uzanıp uyku kestirmiş, dağarcığımızdaki somunlara keçi peynirlerini katık etmiş, ağaç dallarına astığımız tulumlarda buz kesilmiş olan ayranları içmiş, değnek yontmuş, kaval çalmış, yarenlik etmiştik.

Yoldaşlarım iki çoban da benim gibi onyedi yaşlarına basmışlardı. Gelişmiş, kuvvetlenmis delikanlılardı.

Ben kabilemizin başı olan ihtiyar Buğratekin'in oğlu olduğum için yoldaşlarım bana saygı gösterirlerdi.

Günümüz hoşluk içinde geçti. Hava kararırken sığırları önümüze katıp yamaçlardan ovaya doğru indik.

Ben dört bölmeli geniş, kıl çadırımızın önüne vardığım zaman gece olmuştu. Çadırın etrafı ve içi kabilenin ihtiyarları ile doluydu. Bana hasta olan babamın öldüğünü haber verdiler. Seksen beş yaşına varmış bulunan babam yatağında sırt üstü yatıyordu. Ömrü at üstünde, savaşlarda geçmiş olan adamcağız yine bir savaşta ölmediği, kadınlar gibi, canını Allahına yatakta teslim ettiği için öyle kahırlanmıştı ki, yüzünde ölümün rahatlığı yoktu.

Onu çadırın en büyük bölmesine koymuşlardı.

Çevresini, anam, kardeşlerim, akrabamızdan olan kadınlar ve kabilemizin ileri gelenleri çevirmişti.

Ben içeriye girip bir köşede el bağlayıp durduğum zaman kabilenin en ihtiyarlarından biri:

— İşte Kutulmuş da geldi, dedi. Divan tamamdır.

İhtiyar adam babamın yaptığı savaşları, kahramanlıklarını, yararlıklarını övdü, onun doyurduğu yoksulları sayıp döktü, kabilemizin başı olarak etrafına toplananlara güzel yaylalar, kışlaklar bulduğunu, yok, yoksul kimse bırakmadığını belirtti

Bu iş bitince kadınlar çığrışıp saçlarını, başlarını yolmaya başladılar. Ova insan bağırtılariyle doldu. Köpekler bile uluyor, yakın ağaçlarda baykuşlar ötüyordu.

Bu yas bütün gece devam etti. Gün ışırken kabile veniden toplandı. Kocamış adam divanın ortasına geldi:

— Tanrı suçlarını bağışlasın, atamız, başımız, beyimiz Buğratekin bu dünyadan göçtü gitti. Yiğit öldü, adı, sanı kaldı. Ulus atasız, kul başsız olmaz. Bize de bir baş gerek.

Elli çadır, üçyüz kişi tutan kabilemiz susup bekliyordu. İhtiyar çevresine bakınıp sesini yükselterek:

— Oğuz Han'ın soyundan, Tanrının övdüğü Türk urukundan gelme yoldaşlar, dedi. Kim kendini bu kabileye baş olmağa haklı görüyor.

Herkes baş kesmiş dururken, ağam Sungurtekin tezi tezine bir aygırın üstüne atlayıp meydanın ortasına vardı ve bağırdı:

— Ben şurada yatan Buğratekin'in büyük oğlu ve onun ihtiyarlığında işleri başarmış, onun yerini tutmuş olan Sungurtekin'im, dedi. Bu kabileyi benden

daha iyi sürüp götüercek, daha yararlı, daha yüreği ve gözü pek yiğit varsa çıksın alana.

Sungurtekin babamın son yıllarında onun yerini tutmuştu. Zaten küçük kabilemizin hanlığı hep oğuldan oğula gelip duruyordu. Herkes de onun babamdan sonra kabileye baş olacağını bilirdi. Babam da onu öyle yetiştirmişti. Sungurtekin geniş göğüslü, açık alınlı, çok sağlam bedenli, yiğit, güçlü bir delikanlıydı.

Sungurtekin'in ortaya çıkmasına herkes sevindi. Ak sakallı, kocamış adam avuçlarını gökyüzüne açarak bağıra bağıra birşeyler söylendi. Ağam Sungurtekin de gelip onun elini öptü ve üçyüz kişi içinde and içti.

İhtiyar han ölmüş, yerine oğlu geçmişti.

Babamı gömdüler. Koyunlar kesip, helvalar karıp, ayranlar getirip bir şölen verdiler. Yenildi, içildi, herkes hoşlandı.

Bu şölenden sonra anamı gördüm. Kullarımızdan biri bir atı yederek onun ardı sıra geliyordu. Anam beni karşısında tuttu. Gözlerinin içinde yaşlar vardı. Ama sesi titremiyordu:

— Oğul Kutulmuş, dedi. Tanrının dediği olur. Baban öldü. Ağan kabileye baş oldu. Türk töresine göre kabilenin yüz elli atlısı, silâhları ağanın, babanın sığırları, çadırı, kalan malları da küçük oğlu Sancartekin'indir. Sana gelince oğul, Kutulmuş...

Anam adamlarından birinin yettiği atı göstererek:

— Sana düşen de şu bir tek atla onun eğerinde asılı duran kılıç, yay ve okla dolu sadaktır. Sen de sana düşeni hoşlukla karşıla, töreye baş eğ, tez olup atına atla «Ya devlet başa, ya kuzgun leşe» deyip sür, git bu diyardan.

Adam atı önüme çekmişti. Anam çadırın önünde

dikilip duruyor ve dediklerini yapmamı bekliyordu. Ben:

— Hey koca ana, dedim. Ben ne yol bilirim, ne iz bilirim, ne savaşa girdim, ne de yabancı diyarlarda at sürdüm. Ben ne edeyim?

— Töreye uyacaksın oğul, dedi. Yoksa ağan gelip sana bir sopa çeker, seni kovar bu illerden. Arınla git.

İçim öyle kabardı ki, arlanmasam oturup ağlayacaktım. Atın üstüne atladım. Dizginleri toparladım. O zaman anamın gözlerinden yaşlar boşandı. Uzanıp elime sarılarak:

— Tanrı yolunu açık etsin. Tuttuğunu koparasın oğul Kutulmuş, dedi. Seni yüce bahadır olmuş görmeden ölmek istemem. Senin gibi töreye göre baba ocağından sürülmüş nice bahadırlar vardır ki yüce kişi olmuşlardır. Bugün bir dağ uğrusu gibi yollara düşüyorsun. Yarın ardında tümen tümen atlı gezdirir, bastığın yerleri titretirsin. Göreyim seni Kutulmuş.

Anam kendisine düşeni yapmıştı. Beni baba ocağından sürüp çıkartıyor, ama ardımdan da gözyaşı döküyordu.

Atı sürdüm. Çevreme bakmağa arlanıyor, uzaklara, çok uzaklara gitmek bir daha içinde beraber büyüdüğüm kabilenin yiğitlerini, yaşıtlarımı, ağamın, kardeşimin yüzünü görmek istemiyordum.

İLK ÇATIŞMA

Anam dağarcığıma beş on gün yetecek kadar azık koyarken bana genç ve çok acar bir aygır da vermişti. Öyle diri, canlı, yorulmak bilmez bir aygırdı ki bu, hiç solumadan yel gibi esip gidiyordu.

Aygır beni sevdi, ben de onu sevdim. Önce beni küçük ve cılız bulduğu için sırtından atmağa çabaladı amma şahlanmalarına, dikilmelerine, dört ayağını birden yere vurup boyunca sıçramalarına aldırmadım. O zaman benim usta bir binici olduğumu görünce keyiflendi.

Aygıra, «Acar» adını koydum... Kimsesiz, dağlarda giderken onunla konuşmağa, ona derdimi açmaya koyuldum. O da beni anlar gibi küçük, parlak kulaklarını oynatıyor, kişniyor, edalı edalı yürüyor, uzanıp kopardığım ve uzattığım bir filizi yiyordu.

Dağ başında çakmağımla bir kav tutuşturup yaktığım ateşin başında kara kara düşünürken gelip başını yanıma uzatıyordu. O zaman bu genç ve benim gibi kimsesiz bulunan atımın başını okşuyor, gözlerini öpüyordum.

Bir gün, bin güçlükle bir dağ keçisi vurdum. Derisini yüzerek etini bir kazığa geçirip yere kaktığım iki çatal arasında çevirerek ateşte kızarttım.

Ben bu keçiyi yemeğe oturduğum zaman tüyleri

yoluk, sıska ata binmiş iki yoksul kişinin geldiğini gördüm.

Bunlar ihtiyar, giydikleri ne varsa paramparça, uğru kılıklı, zayıf adamlardı. Bana birşeyler söylediler amma dillerini anlamadım. Korka korka karşıma oturdular. Elimle keçiyi işaret ettim. İkisine de büyük et parçaları verdim. Etleri çabucak silip süpürdüler. Ben karnımı tam doyurmadan onlar keçinin etlerine, kemiklerine el uzatıp ortada birşey bırakmadılar. Daha sonra benim çok genç bir kişi olduğumu görünce birden biri üstüme çullandı. Beni arkama devirdi. Çalı gibi ellerini boğazıma sarıp beni boğmaya kalkıştı.

Can başıma sıçrayıp debelenerek ihtiyar uğrunun elinden kurtuldum. Pis pis bağırarak ayğırı bağlı olduğu yerden çözmeye çalışan yoldaşına seslendi. O da koşup beni haklamaya geldi, ama ben berikini savurup anamın verdiği kılıcı çektim, bir dürtüşte uğrunun sıska omuzunu deldim. O bağırarak kaçmaya başlayınca öteki yanıma hiç sokulmadı. Ben ardından yetişinceye kadar da sıska atlarına atladılar, bayır aşağıya sürüp gittiler.

İşte benim ilk çatışmam böyle olmuştu.

Dağlarda başıma gelen sıkıntıların bu ilkiydi. Daha o akşam ikincisini de gördüm.

Aygırı kendi haline bırakmış gidiyordum. Bir boğazda o iik uğru ile on kadar yoldaşı yolumu kestiler. Bir ok kulağımın dibinden geçti. İkincisi az daha boğazıma saplanıyordu.

Bu kadar çokluk uğru ile baş edemiyeceğimi anladım. Aygırı çevirdim, kaçmağa koyuldum. İçlerinde çok iyi biniciler varmış. Beni beş kişi kovalamaya başladı. Yavaş yavaş önümü kesiyor, beni yanı sıra gittiğim deli bir suyun kenarında bastırmak istiyorlardı.

Ellerine geçeceğimi sanıp kılıcıma davrandığım sırada altımdaki aygır birden hızlandı, ayakları yerden kesildi. Yedi, sekiz kulaç enindeki deli suyun üstünden uçarak karşı yakaya ayak bastık. O zaman altımdaki atın ne olduğunu ok iyi anladım.

Artık ates yakmaya, dilediğim yerde külâhımı başımın altına koyup canımın istediği kadar uyumağa korkuyordum. Bu ıssız dağlar yersiz yurtsuz uğrularla, çapulcularla doluydu,

Ancak aygırı dinlendirmek ve yemlemek için duruyor ve durduğum kadar da sert yayımı çekmeği ve iyice gererek ok uçurmayı deniyordum. Uğraşa uğraşa koluma, bileğime güç geldi. Artık iyice ok atmağa basladım.

Geceleri bir mağara bulursam aygırı da oraya çekiyordum. Ayazlar ve güneş derimi sertleştirip çatlattı. Soğuklara alıştım. Tek başına dolaşan genç bir kurttan ayrılığım kalmamıştı.

Bir gün karakuşlar saldırdı bana. Tepemde uçup kanatlariyle başıma vurarak beni yere sermek ve iğri gagalariyle parçalayıp etlerimi yemek istediler.

Karakuşlardan birinin boynunu kılıcımla biçtim. Ötekinin iri tırnaklı pençelerini budadım. Ama bu kuşlar bir yandan bağırıp öteki kuşları da yardıma çağırırlardı.

Baktım ki atımı da beni de parçalayacaklar, durmadan kılıcımı tepemde çevirerek ileride gördüğüm bir ormana doğru at sürdüm. Ormanın sık ağaçlarının arasına giremeyen karakulşarın elinden böylece kurtulunca yere indim, ağaçlığın önüne çıkıp kuşlardan ikisini daha oklarımla temizledim.

Hele bu ok çekişlerde anladım ki ben attığını vuran bir yaman bahadır olmuşum. Uçan kuşu vurup ayağı-

mın dibine indiriyordum. Ama dağlarda dolaşa dolaşa üstüm, başım, çizmelerim paralanmış, saçlarım uzayıp enseme, yanaklarıma doğru inmiş, soğuktan derim katılıp çatlamıştı.

Yaşıma göre çok güçlü ve dayanıklı olmuştum. Ama bu böyle daha çok yıllar süremezdi. Bozkurtlar gibi insanlardan uzak yaşamaktan usanmıştım. Atım da tüylenmiş, bakımsız kalmıştı.

KASIM HOCA

Bir gün aygırı kendi keyfine bırakıp bir boğazdan geçiyordum. İyi yakası sarp kayalarla dimdik uzanan bu boğazın içinde nal izleri gördüm. Boğazı geçerek küçük meydanlığa çıktığım zaman şaşırıp kaldım.

Orada, bir ağaçlık vardı. Dört tekerlekli, kapalı bir araba bu ağaçlığın yanına çekilmişti. Bu arabanın önünde ihtiyar bir kişi, üstü başı paralanmış, başından süslü başlığı düşmüş, gömleği kan içinde, elindeki uzun kılıçla karşısında bulunan dört bahadırla çekişiyordu.

Yerde yedi sekiz bahadır yatmış, ellerini kollarını oynatarak can çekişirler. Daha ötede yüklü katırları yağmalayan dağ uğrusu kılıklı yabanî kişiler de var. Bunların sayıları dört tane.

Orada yaman bir kavga olduğunu anladım. Bir yanda yaralı, ölü sekiz bahadır yatıyor, bir yanda da on iki uğrunun cnı tamuya gitmiş.

Ben elli kulaç yakına sokulduğum halde ne ihtiyar kişi, ne de onu yere yıkmaya çalışanlar beni gördüler.

İhtiyarın canla başla çarpışması içime dokundu. Atımın üstünde dikilerek:

— Hey köpek kişiler, diye bağırdım. Tez bırakın bu ulu kişi ile mallarını. Yoksa topunuzun canını tamuya iletirim.

İhtiyar kişi canla başla çarpışıyordu.

İhtiyarı alt etmeye çalışanlar bana şöyle bir baktılar ama hiç aldırmadılar.

Kapalı arabanın perdeleri sıyrıldı. Oradan genç bir kız başı uzandı. Beyaz elini sallayarak bana işaretler yaptı ve:

— Tanrı aşkına yardıma gel yiğit bahadır, diye bağırdı.

Kan tepeme çıkmıştı. Yayıma bir ok taktım. Oku uçurdum. Ok vınlayıp gitti, ihtiyarı devirmeğe çalışanlardan birinin boynuna saplandı.

Daha bu uğru atından tekerlenmeden ben ikinci oku yolladım. Ok ihtiyara saldıranlardan birinin bana dönük olan kulağına saplandı. Herif öyle bir bağırdı ki, yer gök inledi.

Ben üçüncü oku yollamadan sağlam kalan iki uğru bana döndüler. Ellerine kargılarını alarak at sürdüler. Öyle bir geliyorlardı ki canımın elden gideceğini sandım ama aygırın üstünde sıkıca toplandım. Aygır bir kişnedi ve yeri teperek öyle bir kopup ileri atıldı ki, iki atlı, atımın ayaklarının altında kafalarını parçalatmamak için baş kestiler ben üstlerinden aşıp geri dönünce yakından bir ok yolladım. Birisini daha atından tekerledim.

Sağlam kalanı atını sürerek kervanı yağmalayan dört uğrunun yanına vardı. Dördü bir oldular, yeniden üstümüze döndüler ama ben bunların içinde beni öldürmek isteyen o iki dağ uğrusunu tanıdım.

— Hey azık düşmanı arlanmaz kişiler diye bağırdım. Gelin şu işimizi tamam edelim.

Yayıma bir ok yerleştiriyordum ki, benim nasıl bir atıcı olduğumu anlamış olan kargılı uğru hiç yanaşmadı. İki ihtiyar uğru birbirlerine birşeyler danıştılar. Baktım ki başı boş kalmış yağız atlardan beşine atladı-

lar, ben toparlanmadan önce boğazın içine dalıp başlarını keserek sürüp gittiler.

Ortada yere diz çökmüş, ellerini toprağa dayamış, kan içinde kalmış ulu ihtiyarla, inleyip kıvranan bahadırlardan ve uğru ölülerinden başka kimse kalmamıştı.

Şaşkın şaşkın bakınıp duruyordum. Arabadan süslü giyinmiş genç kız indi. Koşup ihtiyarın yanına vardı. Onu kucaklayıp kaldırmaya davrandı. İhtiyar pek bitmişti. Bütün dermanı kesilmişti. Kız bana:

— Bahadır, diye seslendi. Tanrı başı için yardım et bana...

Atımdan indim. İhtiyarı kucağıma alarak arabaya götürdüm. Arabanın içi öyle süslüydü ki, şaşıp kaldım. Hiç görmediğim eşya vardı orada.

İhtiyarın yüzüne su serptik. Rahatlaması için yatırdık. Ağır ağır mavi gözlerini açtı. Genç ve güzel kıza bir baktı. Sonra güzel gözleri yaş içinde kalan bu kızın ellerini tutarak yüzünü bana çevirdi. Zayıf ve titrek bir sesle:

— Tanrı seni korusun oğul, dedi. Var bahadırlarımı bir yokla. Belki içlerinde kurtulacaklar vardır.

Arabadan ayrılarak inleyip duran süslü giyinmiş, soy kişilere benzeyen bahadırların yanına vardım. İkisi ölmüş, katılıp kalmıştı. İkisi de can vermeye çalışırdı. Dördünün yarası daha hafifti. Ben bunları ağaçlığın altına çekerek rahatça uzattım. Yaraları yıkayıp tımar ettim. Gömleklerinden koparttığım bezlerle sardım.

Sonra varıp on iki katırı toparlayıp getirdim. Yüklerini yere indirip katırları da köstekledim. Bahadırların atlarını da birer birer tuttum. Sonra yerlerdeki kılıçları, okları topladım.

Bütün bu işler çok tez olup gitmişti. Yaralılardan ikisi çabuk kendilerini toparladılar .Bana garip garip

bakıyorlardı. Bunların konuştukları dil bana yabancıydı. Ancak işaretlerinden anlıyordum. Ötekilerden daha iri yapılı bir yaralı bana demek istiyordu ki uğrular daha çokluk olarak gelip bizi basacaklar.

Ben de ellerimi açıp ne yapacağımı bilmediğimi, ama okumu, yayımı, kılıcımı göstererek onlarla iyice döğüşeceğimi anlatıyordum.

Arabadaki kız bana oğuz diliyle:

— Bahadır, yakın gel, diye seslendi.

Koşup yanına vardım. Başımı arabadan içeri uzattım. İhtiyar bitkin yatıyordu, bana kesik kesik:

— Oğul, dedi. Neredeyse uğrular gelip kârımızı tamam eder. Sağ kalan bahadır varsa onları da al, arabayı sür, belki Tanrı yardım eder de eminlik yollara düşeriz.

Kız ağlayıp duruyordu, ben:

— Tasa çekme ağa, dedim. O uğrular gelirse ben onların kulaklarına birer ok sokar canlarını alırım.

İhtiyar gülümsedi. Kız:

— Tanrı seni korusun yiğit, dedi. Bizim canımızı kurtardın. Ama bu iş daha bitmemiştir. Çokluk gelip hepimizi keserler. Yola koyulmak gerek.

Varıp kervanı düzdüm. Yaralılardan ikisi kendiliklerinden atlarına bindiler. Kalan ikisini de ben kucaklayıp eğerlerine oturttum, bacaklarından sıkıca bağladım.

Atımı arabanın arkasına bağlamış, öküzlerin önü sıra yürüyüp gidiyordum. Ne kadar gittik bilmem, hava karardı. Ovayı geçip mor dağların eteklerine varmıştık. Orada büyük kayalıklar gördüm. Gece vakti böyle kervan sürülemiyeceğini anlamıştım. Kayalığı

dolaşıp büyük bir kaya oyuğu buldum. Atları da, kervanı da, arabayı da içine aldı.

Mağaranın ortasında koca bir ateş yaktım. Dört bahadır ateşin yanına uznıp yattılar. İnleyip ah ederek uykuya daldılar. Ben mağaranın ağzına oturup orada sadağıma sakladığım bir somun artığını yedim. Başımı taşlara dayayıp yolları gözleyerek sabahladım.

Gün ışıyıp ortalık gündüz oldu. İhtiyarın hali daha fenalaşmıştı. Ötekilere başlık eden bahadır beni işaretle çağırdı. Arabanın yanına vardım. İhtiyar kişi bana:

— Nereden gelip nereye gidersin oğul? dedi.

— Gittiğim yeri ,geldiğim yeri bilmem ağam, dedim. Babam Oğuz soyundan gelme bir kişiydi. Cıngız'ın önü sıra kaçıp yollara düştük. Babam öldü, ben üç kardeşin ortancası olduğum için ya devlet başa, ya kuzgun leşe deyip yollara düştüm. Altımdaki aygırdan sırtımdaki çuldan başka malım yok. Dağlarda gezip durum.

İhtiyar bana sordu:

— Senin adın nedir?

— Bana Kutulmus derler ağam.

— Tanrı yoldaşın olsun oğul Kutulmuş. Sağ olup da Hoçind'e varırsam devlet başına kondu demektir. Ben ölürsem bile kızım Bilge hatun senin bize yaptığın hizmeti unutmaz.

— Sen ne yana gidersin ağam, dedim. Nereden gelirsin?

İhtiyar bitkindi ama benim konuşmamdan hoşlanmıştı:

— İyi bir bahadırsın oğul, dedi. Ama yol iz bilmezsin. Hangi urukdansın?

— Uygurlardanım ağam.

— Uygurlar becerikli ve bilgin kişiler çıkarırlar... Sen Hoçint'te edep erkân öğrenir, işini yoluna koyarsın. Yaptığın iyilik yanına kalacaktır. Karşılığını göreceksin. Beni sordun. Bana Kasım Hoca derler. Din bilginiyim.

— Ben de müslümanım ağam, dedim.

Bu ihtiyar kişinin genç ve güzel kızı beni dinlerken gülümsüyordu.

Yanlarından ayrılınca sağa sola kaçıp yollarda ot aradım. Sonunda istediğimi buldum. Mola verdiğim yerde bir bakracın içinde otu kaynattım. Bir çanağın içine koyarak Bilge Hatun'a verdim. Yüzüme bakıyordu.

— Bunu Kasım Hoca'ya içir, dedim. Hem yüreğine genişlik verir, as yiyesi gelir.

Bilge Hatun güzel gözleriyle yüzüme bakıyordu.

— Ağulu olmasın Kutulmus? dedi.

Çanaktan avucuna döküp iki kez içtim. Birşey demeden ayrıldım yanlarından.

Akşamın yakın çağında bana seslendiler. Yeniden arabaya sokuldum. İhtiyar kişi perdeyi araladı:

— Neydi o bana içirdiğin? dedi.

— Adını bilmem ağam, dedim. Ama obada babamın hekimi vardı. Ölümden gayri her derde ilâç ederdi .Ben onun yanında çok durdum. Bana hangi otun hangi derde yarayacağını anlatmıştı.

— Sağ ol Kutulmuş, sen göründüğün gibi değilsin...

BAHADIR ARANIYOR

Gün dokuz defa batıp çıktı. Biz hep yollardaydık. Kervandaki kişilerin en dirisi olduğum için yollarda dağ keçileri avlayıp kızartarak yoldaşlarıma şölen verdim.

Dört bahadır yavaş yavaş canlanmışlardı. Biri kervanı, biri arabayı sürüyordu. Ben de bir arabanın yanı sıra yürür, bir gidip yolları gözlerdim. Hoca Kasım, hep arabada yatıyordu. Çok yerler gezmiş, çok memleket görmüş olan bu adamın bütün hanların yanında sözü geçiyormuş.

En sonunda Hoçint'e dönerken, uğruların eline düşmüş. Ben bunları dillerini bellemeğe çalıştığım dört bahadırın işaretleriyle, oğuzcaya benzer kelimeleriyle anlayıp çıkarıyordum.

Bir gün, akşama doğru bir dağ yamacını çıkınca ovada taştan yapılmış duvarlar içinde büyük bir şehir gördüm. Bahadırlar bana:

— Hoçind, Hoçind, dediler.

Hepsi seviniyorlardı. Öküzleri daha sıkı dürtüşlemeğe, onları koşturmaya başladılar. Hepsi yeniden can bulmuşlardı.

Akşamın alaca karanlığında kale kapılarından şehre girdik. Girdik ama benim aygırım böyle kalabalık yerlere alışık değildi. Durup durup parlıyordu. Bir aralık bağırıp çağırmalar oldu, aygırım yolun ortasına çı-

Birtakım silâhlı kişiler çevremi sarıp ite kaka götürdüler

karılmış sergileri devirip çiğnemişti. Birisi eline geçen bir testiyi hayvana doğru savurdu. Aygır ürktü. Alabildiğine koşmaya başladı.

Ben onu durdurttuğum zaman da iş işten geçmişti. Baktım ki, birtakım süslü ve silâhlı kişiler etrafımı alırlar, baltalarını, kargılarını üstüme çevirirler. Ne dillerinden anlarım, ne onlar benim halimden anlarlar.

Sonunda beni al aşağı ettiler. İte, kaka götürdüler. Bir taş odaya tıktılar. Ne atım kalmıştı, ne kılıcım, ne yayım...

Taş odanın bir köşesinde tahtadan yapılmış bir kerevet vardı. Üstüne bir çul sermislerdi. Ellerimle crasını bularak oturdum. Başıma gelen işleri düşünmeğe koyuldum.

Yol, iz bilmez bir dağlı oğuldum. Hele böyle taştan yapılmış evleri hiç görmemiştim. Beni yakalayan yasakçıların üstündeki renkli kumaşları, parlak şeritleri bilmezdim.

Kapaksız pencereden pazarın gürültüsü bana kadar erişiyordu. Bu seslerin çoğunu anlamıyordum.

Aç ,susuz, tasalı, karanlıkta oturup gün ışımasını bekledim. Demir parmaklıklı pencereden içeriye gün ışıkları girince canlandım. Bir zaman sağlam kapıyı yumruklayıp bağırdım ama kimse gelmedi.

Açlıktan içim yanıyor, susuzluktan boğazım kuruyor, sevgili atımı düşündükçe ağlayasım geliyordu.

Birden kapının ardında tepişmeler oldu. İçeriye iki yasakçı gelip, kollarımı arkama çemreleyip sıkıca bağladılar ,beni ite kaka götürdüler. Taş basaklardan indik, sokağa çıktık. Kalabalık arasından geçerken bana hiç insan görmemiş gibi merakla bakıyorlardı.

Beni yine taştan yapma bir binaya soktular. Sırtıma bir kakma vurarak büyük bir yere götürdüler.

Burada bir sedirin üstünde ulu bir kişi oturmuş gözlerini açа açа bana bakıyordu. Kollarımdan tutan yasakçılara:

— Uğrulardan başka kimseyi yakalayamadınız mı? diye sordu.

Yasakçı edepli edepli:

— Yakalayamadık, her tarafa atlılar çıktı, dedi. Nerdeyse onları da yakalayacaklar.

Konuştukları dil Türkçeye benziyordu. Azıcık anlıyordum.

— Ağam, dedim. Tez söyle bana atımı nettiler?

Yasakçılardan biri sırtıma bir kakma vurup:

— Sana sormadan ağız açma, dedi.

Kızdım, tepem attı:

— Ben size ne ettim ki beni taşlara kapatır, atımı elimden alır, aç susuz korsunuz? Siz ne kötü kişilersiniz.

Ulu kişi seslendi:

— Şunu yakın getirin bir göreyim.

Beni kakmaylayıp yürüttüler. Ulu kişi dik dik yüzüme bakıp:

— Adın ne senin? dedi.

— Ne ideceksin adımı? dedim.

Sırtıma bir kakma yedim. Başımı çevirerek:

— Ne vurup durursun ağa, dedim.

O kaşlarını çatarak:

— Edepli edepli konuş, dedi. Sana ne sorarlarsa ona karşılık ver.

— Siz kim olursunuz da benim gibi garip bir kulun atını, heybesini yağmalar, taşlara tıkıp durur, sonra da durmadan kakmalarsınız,

Yasakçı beni yeniden kakmalayacaktı ama ulu kişi:

— Bu yabaniyi yola getirmek kolay değil, dedi. Gayri vurmayın. Karnı çok açа benzer. Hele bir sorguya çekeyim.

Sonra yeniden benimle konuşmaya girişti:

— Oğul, ben bu şehrin hâkimiyim. Dik kafalılığı bırak, sana sorduklarıma doğruca karşılık ver. Herşeyi anlatırsan kafanı kesilmekten kurtarırsın. Yoksa boynuna balta iner.

— Benim gibi garip bir kişi ile ne alıp veremiyorsun ağa? Ben nettim?

— Daha ne edeceksin. Şehre girip çarşıyı, pazarı yağmalamaya kalkmışsın.

— Ben uğru değilim ağa. Ben soy kişiyim.

Karşımdaki adam da bizi dinleyenler de, yasakçılar da birer gülme tutturdular. Yine tepem attı:

— Canınız tamuya, dedim. Ne gülersiniz. Ben özbeöz Oğuz Türklerindenim. Babam da kabile reisiydi. Benim soyum hanlar soyudur. Bizim büyük şehirlerimiz, taş binalarımız yok ama benim gibi garip bir konuk ocağımıza düşerse onu doyurur, sular. atını yemler, çizmesini çekip ayağına su dökeriz.

Ulu kişi gülmesini kesip:

— Senin han oğlu olduğun kılığından belli, dedi. Tez sorularımı cevaplandır da bu işi kısa keselim. Adın ne?

— Benim adım Kutulmuş'tur.

— Yoldaşların ne yanda?

— Benim yoldaşım yok ağam .Ben baba ocağından sürülmüş, tek at, tek mızrak bir garip kişiyim.

— Şehre nereden geldin?

— Ben yolları bilmem ağam.

— Pazarı, çarşıyı uğrulayıp kaçacaktın değil mi?

— Ben kimsenin malını almam ağam. Ben Hoçind'e ilk gelirim.

İşin bundan sonrası çok daha kötü gitti. Bana uğruluk kondurdukları için kafam kızdı. Ellerim bağlı olmasa üstlerine saldıracaktım. Bunu anladıkları için belimi büküp bana doyasıya bir sopa çektiler. Canım ağzıma geldi. Yerlere yığılıp kaldım.

Beni kaldırıp bir kara yere kapadılar. Acımdan, açlığımdan kara kara ağladım. Her yanım ayrı sızlıyordu.

Ben böyle ağlarken kapatıldığım yerin daracık deliğinden durup durup bir ses gelirdi:

— Kır atlı, garip bahadır aranıyor. Gören, bilen varsa...

Ses kulaklarımın dibine kadar gelip azar azar uzaklaşıyordu.

Yeniden gün ışıdı. O sesi yeniden duydum. Yasakçılardan ikisi gelip beni hâkime ulaştırdılar. Ayakta duracak dermanım yoktu.

«Hoçind'e talan için gelen, pazarı birbirine katan, hanın yasağına baş kaldıran...» bana ceza kesiliyordu.

— Pazar yerinde kafası kesilsin.

Sonra hâkim yasakçılara:

— Su verin, karnını doyurun!... dedi.

Verdikleri azık boğazımdan geçmedi. Yasakçılar da beni yesin diye beklemediler. Kollarımı arkama çemreyip bağladılar, kapatıldığım yerden çıkıp taş binanın içinde yürüdüm, basamaklardan inip yola ulaştım. Beni götürürlerken ahali peşimize takılıyor, bizimle beraber yürüyor, çocuklar bana taş savuruyor, başı boş köpekler uluyup duruyordu.

Uykuda gibi gidiyordum. Azıcık duralasam sırtıma kakma vuruyor, kafama muşta indiriyorlardı.

Derken geniş bir alana vardık. Buranın çevresini pazarcılar, satıcılar almıştı. Her gün bir iki uğrunun kafasının kesilmesini gören ahali işinden gücünden çokluk başını kaldırmıyordu.

Benim gözlerimden yaşlar akıyor, garip garip düşünüyordum. İşte bu çağda atının üstüne dikilip bağıran adamı yakından gördüm. Güçlükle anladığım diliyle şöyle bağırırdı:

— Kır atlı, garip bahadır aranıyor. Gören bilen varsa efendim Hoca Kasımın konagına iletsin. Yüz akçeyi gelip alsın.

ÖLÜMDEN DÜNÜŞ

Atlı yiğit böyle bağıra bagıra yanımızdan geçiyordu.Ben Hoca Kasım adını duyunca kafamı kaldırdım ve gırtlağımın yettiği kadar:

— Yüce Bahadır, Tanrı adına varıp Hoca Kasıma haber sal, seni uğru elinden kurtaran Kutulmuşun kafasını kesiyorlar, de, diye bağırdım.

Adam bana döndü. Atının dizginini kastı, gözlerini bana dikti. Sonra beni getiren yasakçılara bağırdı:

— Bu garip kişiyi neye idam edersiniz, nerede tutuldu, ne işledi? dedi.

Yasakçılar çokluk aldırmadan, benim kollarımı sıkıca tutup:

— Uğru, dediler. Pazar yerini talana gelmiş.

Ben gücüm yettiği kadar bağırdım:

— Yalan derler ağam. Ben Kasım Hoca ile girdim Hoçinde. Atım ürktü, ortalığı birbirine kattı. Bunlar beni yakalayıp kapadılar. Şimdi de kafamı kesecekler. Atımı da uğruladılar.

Adam şüphe ile yüzüme baktı, dudak büktü, sonra iki yasakçıya:

— Hele hâkimi göreyim, dedi.

Atını sürüp gitti. Şimdi yasakçılar durumsamışlardı. Öteden silâhlı pusatlı bir alay kişi bize doğru geliyordu. Bunların arasında Hoçind hâkimi de varmış...

Atlı bahadır koşup onun yanına vardı. Atından indi ve hâkimi önleyip birşeyler konuştu.

Ahali şimdi işini bırakmış onların çekişmesini dinlerdi. Sonunda hâkim birşeyler bağırdı. Yasakçılardan biri bana:

— Bugünlük kafanı kurtardın, dedi. Ama bu bahadırı da aldattığın anlaşılırsa senin etlerini lokma lokma ederler.

Beni alıp yine taş binaya götürdüler. Orada çok kalmadım. Bahadır hâkimle, kolcubaşı ile beraber geldi. Beni alıp sokağa indirdiler. Orada sırmalı örtülerle süslü bir kısrağa binmiş, yüzü örtülü bir hatun vardı. Peşinde yine süslü atlara binmiş iki uşak dizgin kasmış dururlardı. Biz kapıdan çıkarçıkmaz hatun başını bana doğru çevirdi. Örtünün altından baktı. Hemen:

— Odur, bizi kurtaran bahadır, diye bağırdı.

Ben boğazdaki savaşta arabadan bana seslenen hatunu, Hoca Kasım'ın kızını hemen tanıdım. Bu kız Bilge idi.

Hoçind hâkimi hemen ellerimin çözülmesini buyurdu. Bilge hatuna gidip birşeyler söyledi, onu selâmlayıp yasakçılara:

— Bu bahadırın atını; silâhlarını verin, dedi.

Çok geçmeden ben atıma atlamış, kılıcıma kavuşmuştum. Bilge hatun tatlı bir sesle bana:

— Ardım sıra gel bahadır, dedi. Tanrıya sükürler olsun tam zamanında yetişerek seni kurtardık.

O zaman karnımın iyice ac olduğunu duydum. Hatun'un ardı sıra gidip büyük bir konağın alvusuna girdim. Uşaklar benim ardım sıra edepli edepli yürüyorlardı. Hatun konağın önünde, atının başını tutan kocamış bir yiğitin yardımiyle kısraktan indi ve:

— Beşir, dedi. Bu bahadırı konağın en iyi yerinde ağırlayın. Yüce kişilere yaraşır yerlerde barındırın. Bir dediğini iki etmeyin.

Hatun konağa girince Beşir dedikleri güler yüzlü, gün görmüş kişi koşup yanıma geldi. Ben de atımdan indim. At uşakları koşup atımı götürmek istediler ama herkesi yanına sokmayan atım huysuzlandı. Beşirin bağırmaları, kuyrukları para etmedi. Ben varıp atımın yularını tutum. Onu barındıracakları yere kadar götürdüm. Sırtından eğeri aldım. Okşayıp yatıştırdım. Atımın tertemiz, bol yemli bir barınakta olduğunu görünce Beşirin ardından yürüdüm.

Beni geniş, süslü bir odaya götürdüler. Bu odada çepeevre oturacak yerler vardı. Ben bunların adını bile bilmez, alık alık ayakta dikilip kalırdım. Ellerini göbeğinin üstünden bağlayıp karşımda edepli edepli duran, benim dilimle konuşan adam:

— Ne dilersiniz yüce bahadır, dedi. Burası kendi yurdunuz sayılır. Dilediğiniz gibi davranın.

— Hoca Kasım'ı görmek isterim, dedim.

Beşir içini ekti:

— Efendi çok hasta, dedi. Yaraları ağır. Hekimler, tımarcılar yanına kimse koymazlar. Ama sizin geldiğinizden haberi var. Tanrı izin verirse bir iki gün sonra görüşürsünüz. Şimdi rahatınıza bakın.

— Öyleyse bana heybemi getirin, dedim. Acımdan ölüyorum.

Beşir gülümsedi, baş kesti:

— Bahadır Kutulmuş, dedi. Ben çok yer gezdim, çok yer gördüm. Sizin ne temiz yürekli, ne yaman kişiler olduğunuzu bilirim.

Bunu deyip çıktı. Arası cok gemeden iki yiğitle beraber içeriye girdi. Bu yiğitler başlarında birer sini

İki yiğit başlarında taşıdıkları sinilerle bana azık getirdiler.

taşıyorlardı. Sedirlerden birinin önüne sini koydular. Beşir:

— Tez liğen ibrik getirin, dedi.

Hizmetçiler seğirtip bakırdan yapılmış emzikli ibrikle bir çukur tas getirdiler. Ben ne olacak diye bakıyordum. Beşir:

— Ellerini yıkamak diler misin Bahadır? dedi.

İbrik dediği şeyi alıp ellerime su dökmeğe davrandı. Hizmetçilerden biri, bir kabın içinde beyaz bir şeyi ileri tutuyordu.

— Bu ne ki? dedim.

Beşir:

— Buna sabun derler bahadır, dedi. Ellerinin içinde ovalayınca köpürür, kirleri çabuk giderir.

Hizmetkârlar garip garip yüzüme bakıyorlardı. Gülmemek için kendilerini güç tutuyorlardı. Beşir onlara bağırdı:

— Saygısız kullar, karşınızda gördüğünüz bahadır efendinizin canını kurtaran yiğittir. Onlar başı boş, göçebe kişilerdir. Şehirlerin âdetini çokluk bilmezler.

Beşirin döktüğü sudan ellerimi, yüzümü yıkadım. Bana bir beyaz ve tüylü peşkir uzattılar. Bu peşkiri yüzümde dolaştırdım, ak peşkir kapkara kesildi.

Daha sonra sininin başına geçtim. Küçük küçük kaplarda hiç bilmediğim görmediğim aşlar vardı. Hangisine el uzatacağımı şaşırmıştım ki Beşir ağa usakları dışarı savarak bana yemeklerin nelerden yapıldığını anlattı. Ağzımın alışık olmadığı bu yemeklere çokluk el uzatmadım ama ak renkli somundan bol bol yedim. Bir iki taş ayran içtim.

Daha sonra bu yiyecekler benim çok hoşuma git-

meğe başladı. Hepsine korka korka el uzatır, bir de tadını aldım mı atıştırırdım.

O gün Beşir ağa bana:

— Senin için hamam yaktık bahadır, dedi. Yolculukta, hapishanede çok kirlenmişsin, yorgunluk alırsın.

— Hamam nedir, neye yakarsınız hamamı? diye sordum.

Beşir ağa bana hamamın ak taşlardan yapılmış penceresiz bir oda olduğunu, her tarafının sıcak olup içinde sıcak ve soğuk sular bulunduğunu, şehirlilerin buralarda yıkandıklarını anlattı.

Hamam benim çok hoşuma gitti. Sıcaktan bunaldım ama sonra sonra alıştım.

Hamamdan çıkarken bana yeni yeni içlikler, dizlikler verdiler. Ben bunları geri isterler diye giymek istemedim. Beşir ağa:

— Burası sizin eviniz sayılır bahadır, burada görüp beğendiğiniz her şey sizindir, diyordu.

O gece yattığım yerde rahat edemedim. Ben o yaşıma kadar ya hasır, ya koyun veya sığır pöstekisi üzerinde yatmağa alışıktım. İçine pamuk doldurulmuş büyük torbaların üstünde uyumak keyfimi kaçırdı. Bir aralık yataktan fırlayıp yere uzandım. Orada bir âlâ uyku çektim. Sabahleyin beni orada gören Beşir ağa için için güldü, ama beni hiç kınamıyor, bu hallerimi haklı buluyor, ikide bir:

— Şehirlerde başka türlü yaşanır bahadır, diyordu. Buralarda kalırsanız az zamanda çok şeyler göreceksiniz.

— Sen benim yerde yattığıma bakma, dedim. Ben katı yerde yatmağa alışmışım. Yoksa biz de böyle

dokuma bezlere yün doldurur, düzletir, üstünde yatarız .Bunlara döşek deriz. Bizde de sabun yoksa kil vardır. Ellerimizi, giysilerimizi yıkarız.

Beşir beni yatıştırmak için:

— Bana kızma bahadır, dedi. Ben bir köle kişiyim. Ben de burada edep erkân öğrendim. Görmediklerimi burada gördüm. Uygurca da bilirim. Obalarında konukladığım vardır.

— Ben bu malların hepsini bilirim ama siz başka ad takmışsınız, dedim. Bizde güzel yay yaparlar. En has yay kirişi yaparlar. Bakır işlerler.

— Doğru dersin yiğit.

— Bizim obada yün döşek çoktu. Ama atam bizi yatırmadı böyle kaba döşeklere. Bir yiğite kuru hasır neye yetmez, derdi.

— Doğrusun Kutulmuş bahadır. İşte atan seni böyle yetiştirdiği için kolu bükülmez, attığını şaşmaz yiğit olmuşsun. Ama gayri büyük kentlerde yaşadığın olacak. Azar azar çevrende gördüğün eşyaya alışman gerekir. Bir garip oğul olarak bahtını bulmağa çıkmışsın. Devlet ararsan büyük kentlerdedir.

— Sen de doğru söylersin Beşir ağa. Ama ben şaşarım bu sizin yasakçılara, bu çerilere. Neye gömgök demirlere sarınırlar...

Beşir ağa:

— Bahadır, dedi. Bir kişi savaşa girdiği zaman kendisini kılıçtan, mızraktan korumak için böyle etmeli.

— Korumak nedir ağa? Biz savaşırken kendimizi korumayız. Yağılar korusun, korkaklar korusun kendini. Biz saldırırız.

— Oğul, iyi dersin ama oka tutulduğun çağda neylersin? Yağı seni yaklaştırmadan okla haklar.

— Biz gömleklerimizin altına bir tel örme gömlek giyeriz. Ok kolaylıkla işlemez.

— Gömgök demirlere sarınan çerilerin neye böyle ettiklerini sen de göreceksin. Sen kılıcını çalarsın, yağının tolgasına, demir giysilerine rastlar. Ama o sana vurursa kılıcı, palası etini bulur. Hele sabırlı ol yiğitim.

Ben savaş hikâyelerinden başka birşey duymaz, koyun gütmekten, silâh tokuşturup at sürmekten, ok uçurmaktan başka iş yapmazdım.

Çeşitli azıklar yiyip boşu boşuna dam altında oturmak tez zamanda benim canıma sıkkınlık verdi. Bir gün:

— Ağa, dedim. Hoca Kasım daha iyi olmadı mı?

Beşir içini ekerek:

— Kocamış kişi, derin yaralar almış, bir türlü davranıp toparlanamıyor, dedi.

— Ben gidip kendisini görmek istiyorum.

— Bilge Hatun'a bu istediğini bildiririm ama, neden görmek istediğinizi bana söylerseniz daha iyi olur.

— Ben daha fazla Hoçindde oturmam, dedim. Canım sıkıldı. Ben ok uçurmağa, at sürmeğe, kılıç çatıştırmağa alışığım. Bu dam altı beni sıkar.

— Bahadır, dilersen Hoçindi gezdireyim sana, eğlenirsin.

— Görelim bakalım Hoçindi nice yermiş. Ama korkarım beni yine uğru diye tutup kafamı kesmeğe kalkışırlar.

— Hiç tasa çekmeyin bahadır. Bütün Hoçindde sizin Hoca Kasım'ı kurtardığınızı biliyorlar.

Beşirle, Hoçindi gezmeğe çıktık. O da bir katıra binmişti. Benim atıma sırmalı bir eğer vurulmuş, başlığı bütün takımları han kişilere yakışır zenginlikte olmuştu. Benim üstümde de sırmalı, işlemeli bir giyim vardı. Belime tutacak yeri parlak taşlarla işlenmiş bir hançer, yanımda uzanmış yepyeni, ince uzun bir kılıç vardı.

Kendimi savaşa hazır, dipdiri ve canlı buluyor, atımı alabildiğine sürmek, rüzgârlarla yarışmak istiyordum.

Bol bol yemlenen atım da, olduğu yerde duramıyor, şahlanıyor, yoldan geçenler savuşuyorlardı.

Hoçindde ilk defa cami gördüm. Buna Ulucami diyorlardı. Burası Tanrıya kulluk edenlerin geldiği bir yerdi. Günde beş defa gelip sıra sıra diziliyor, edepli edepli duruyor, dua okuyorlardı.

Beşir ağaya bunların ne yaptıklarını sordum. Bana Tanrıya kulluk ettiklerini söyledi. Bu işin nasıl yapıldığını görmek istedim. Atlarımızı at uşağına verip kapıdan girdik. İçime bir korku, bir garipseme geldi. Bir eyyam onları seyrettim.

Onların işi bitti, camiyi bırakıp papuçlarını dışarıda giyerek çıktılar. Beşir Ağa bana:

— Bahadır, dilersen biz de çıkalım, daha çok görülecek yerler var Hoçindde, dedi.

— Hele bekle biyol, dedim.

Ben de caminin bir köşesinde dikildim. Bir tekbir getirdim, sonra namaza durdum. Beşir benim namazım bitinceye kadar bekledi. Kalktığım zaman bana:

— Bahadır, dedi. Sen namaz kılmasını, duaları biliyorsun. Benimle alay için mi bu kişilerin namazına şaştın?

— Ben müslümanım Beşir Ağa, dedim. Cami görmedim ama babam yüce bir kişiydi. Namazı ondan öğrendim.

Ulu camiden çıktık.

Hoçindde Kervansaray dedikleri büyük yapıyı da gezdik. Buraya uzak diyarlardan gelen yolcular, kervanlar konuyor, dinleniyor, sonra yine uzak diyarlara gidiyorlardı.

Hoçindde hiç çadır yoktu. Burada oturanlar taştan ağaçtan yaptıkları barınaklarda yaşıyorlardı. Bu barınaklara ev diyorlardı. Aralarında iki üç atlının yan yana geçeceği genişlikte yollar vardı. Bu yollar birbirine, sonra şehrin kapılarına ulaşıyordu.

Bir gün pazar yerinde dolaşıyorduk. İğri gagalı, tüyleri renkli kuşlara rastladım. Bunları tellerden yapılmış, kafes dedikleri yerlerde saklıyorlardı.

— Ağa, dedim. Bu kuşlar yenir mi ki?

Beşir güldü:

— Yenmez Kutulmuş bahadır, dedi.

— Ya neye tutarlar burada?

— Bunlara papağan derler. Bunlar insan gibi konuşurlar.

Kartal gagalı, renkli kuşlara sokulduk. Bunlardan biri bir karakuş gibi öter, kimi köpek gibi ürür, kimi şakıyıp durur, kimi de bilmediğim dilden bir şeyler söylerdi. Beşire:

— Bu kuş ne diyor? diye sordum.

— Arap diliyle hoş geldin diyor, dedi. Ama bun-

lar ne söylediklerini bilmezler. Duyduklarını tekrarlarlar.

— Bu kuşların diyarı nerededir?

— Çok, çok uzaktadır bahadır. Orada içinde günlerle gidilen ormanlar, yırtıcı hayvanlar, aslan ve kaplanlar, filler vardır.

Duyduklarıma, gördüklerime hep şaşardım. İçime ürküntü gelirdi.

YOLCULUĞA HAZIRLIK

Bir gün Hoca Kasım beni odasına çağırttı .Yüce kişiyi çok bitmiş gördüm. Yatağından kalkamaz, iki adım atamazdı. Ama beni güleryüzle karşıladı. Rahatımı, isteklerimi sordu, sonra:

— Oğlum Kutulmuş, dedi. Moğol hakanı Cengiz bu yanlara doğru sarkar gelir. Bir gün Hoçindi de alacaktır. Onun büyük ordusu karşısında dayanmak çok zor. Ne kadar hanlık, beylik varsa çiğneyip geliyor. Çok geçmez buradan da göç etmek gerekir. Benim senden bir isteğim var. Gözü pek, bileği kuvvetli bir yiğitsin. Düşün ki burada yaşıyan insanlar da yedi göbekte senin atalarına ulaşır. Biz de Türküz. Müslüman Türklerdeniz.

Ben edepli edepli dinlerdim. O lâfını yürüttü:

— Oğul buradan çok uzakta bulunan bir hana haber ulaştırmak gerekiyor. Yollar tehlikelidir. Sırasında canla başla çatışmak ister. Yollayacağımız erlerin arasına seni de katmak isteriz. Bu işi başarıp gelirsen sen de handan büyük iyilikler görürsün.

Kocamış kişinin eline sarılarak:

— Ağam ben yol iz bilmem, dedim.

— Senin yanına Beşiri de katacağım. O sana gereken işleri anlatır. Şimdiden yolculuğa, savaşa hazır ol.

Bu haber beni sevindirdi. Nereye ve ne yapmağa

gideceğimizi bilmezdim ama; dağ tepe ve yol almayı içim çekiyordu. Hoçindde kaldığım sırada Beşirden çok şeyler öğrenmiştim. Şehirlerin büsbütün yabancısı değildim.

Beşir beni bir gün hanın yola çıkartacağı on iki atlı ile bunlara başbuğluk edecek olan bahadırın yanına götürdü. Bu bahadır iri yapılı, çatık kaşlı, kuvvetli bir yiğitti. Kendisi bir han gibi çevresine buyruk veriyordu. Beni hoşlukla karşılamadı. Kimlerden, hangi kabileden olduğumu sordu. On iki çerisinin arasında yer alacağımı bildirdi.

Ben bu İdris Beyden hiç hoşlanmadım. O da kınayıp bakıyor, dudak büküyordu. Artık her gün onun yanına gidecek ve aylardan beri oturup şişmanlayan, yağlanan çerilerle birlikte at sürecek, kılıç tokuşturup savaşa hazırlanacaktık.

Daha ilk günlerde İdris Bey on iki çerisi ile bana da ata binip inmesini, at sürmesini öğretmeğe kalkıştı. Onlar gibi ata binmesini beceremiyordum. Onlar atların eğerlerinden sarkıttıkları demirlere basıp eğere oturuyorlardı. Ben olduğum yerden bir hoplayışta eğerin ütsüne yerleşirdim. Dediğini yapmak bana çok güç geliyordu ama Beşir bana askerlikte buyruk dinlemenin gerekli olduğunu bildiriyordu.

Ne zaman at sürsek ben buyruk alır almaz atımı uçuruyor ,onlar daha toparlanmadan ben gösterilen yere ulaşıyordum. İdris Bey buna çok kızıyordu. Bir gün:

— Sen buyruk dinlemezsin pis göçebe, dedi.

Elindeki kamçı ile suratıma vurdu. Benim de tepem attı. Kamçıyı elinden çekip aldım. Büsbütün kızıp üstüme yürüdü. Kapışıp boğuşmağa başladık, bir

iki defa yere çaldım. On iki çerisine beni yakalatmak için buyruk verdi. Aygıra atlayınca kılıcımı çektim. On iki çerinin arasında tek başıma kalmıştım. Onlar üstüme kılıç üşürüyor, beni al aşağı etmek istiyorlardı.

Gürültü ve bağırtılara çerilerin barındığı büyük taş binadan başbuğlar çıkmışlar, bize doğru gelirlerdi. İdris Bey morarmış, hırsından üstüme kılıç üşürüyor, ben onların arasında fırıl fırıl at oynatıp kendimi korumağa çalışıyordum.

Benimle baş edemeyen İdris Bey eline bir ok alarak beni nişanlarken başbuğlardan birisi hırsla bağırdı. İdris Bey hemen toparlandı. Çeriler de durdular. Ben aralarında soluyup, dört yanıma bakıyordum.

Hiç tanımadığım başbuğ yanıma geldi. Benim daha çok genç bir çeri olduğumu gördü.

Bir zaman bu başbuğla birbirimize bakıştık. Bana olup biteni sordu. Anlattıklarımı dinledikten sonra:

— Oğul, askerlikte söz dinlemek gerekir, dedi. Ama senin yaman bir binici ve savaşçı olduğunu gördüm, bu suçunu bağışladım.

İdris Bey'le çatışmam hanın canını sıkmış, beni kamçıladığı için başbuğu azarlamış. Fakat benim gücümün de denenmiş olması hoşuna gitmiş.

Bir gün en yiğit silâhçılarından biriyle bir döğüş yapmamızı istemiş. Beşir bana bu gösteri savaşında öldürmek olmadığını, silâh ustalarının hangimizin daha savaşçı olduğunu dövüş sırasında göreceklerini anlattı.

Bu savaşı hanın oturduğu yüce bir konağın büyük avlusunda yaptık. Sıra ile karşıma üç yiğit çıkart-

tılar. Bunlar çok kapalı dövüşüyor, kendilerini korumakta usta görünüyorlardı.

Ben sıra ile üçünü de atından aşağı yuvarlamış, ellerinden kılıçlarını çelmiştim.

Han bana o gün yüzbaşılık verdi. Artık peşimde iki at uşağı gezdirecek, ocaktan harçlık alacak ve savaşta yüz kişiye buyruk verecektim.

İDRİSİN ÖLÜMÜ

Bir gün, onbeş atlı Hoçindden çıktık. İdris Bey on iki atlıya buyruk veriyordu. Ben ona iki at uşağımla ve Beşirle beraber açıktan yardımcı olarak katılıyordum. Koymunda hanın yazısını taşıyan bu adama dik başlılık etmiyecek ve onu her yerde koruyacaktım.

Günlerce yol aldık. Bir gün, boğazda Moğol akıncılarıyle çatıştık. Bunlar yirmi kadar vardılar. Daha arkadan gelen kalabalık akıncılara öncülük yapıyor, yolları araştırıyor, boğazları tutuyorlardı. İdris Bey'in buyruğu ile boğazda geceyi bekleyip karanlıkta kaçacaktık. Fakat Moğollar bizi rahat komadılar. Her taraftan kuşatıp teslim olmamızı bağırdılar.

İdris Bey silâhını yere atarak onlara doğru yürüyordu. Beşir onun arkasından bağırdı:

— Hana ihanet ediyorsun. Alçak!

İdris Bey kollarını kaldırmış, Moğolları bekliyordu.. O zaman Beşir yayına bir ok yerleştirip başbuğun arkasından bir ok uçurdu. İdris Bey oku iki küreğinin arasından yiyip yere kapandı. Moğollardan önce davranan Beşir koşup onun koynundaki emaneti aldı ve geri geldi.

İşte o zaman Moğollar üstümüze ok uçurmağa başladılar. On iki çeri başbuğ gibi tabansız değildi. Kendilerini iyi koruyor ve iyi ok uçuruyorlardı.

İdris Bey, oku iki küreği arasına yeyip yere yıkıldı.

Hava kararıncaya kadar Moğolları yanımıza sokmadık. Hava kararıp ortalık seçilmemeğe başlayınca:

— Atlanın, ardımdan gelin, yarıp geçelim, dedim.

En önde koşuyordum. Yolumu kesen iki Moğolu devirdim, birini de kılıcımla yaraladım. Yoldaşlarım peşim sıra geldiler. Karanlıkta boğazı geçip at sürmeğe başladık.

Moğollar gürültü ile koşup geliyorlardı. At uşaklarımdan biri vurulup ölmüş, çerilerden birisi de ortadan kaybolmuştu.

Karanlıkta yel gibi savuşup gittik. Bütün gece çöllerde yol alıp gün ışırken bir dağ eteğine vardık.

İdris Bey ölmüş ve ben çerilerin başbuğu olmuştum. Onların bana daha çok güveni vardı. Hepsi yiğit, döğüşçü erlerdi. Beşir hanın yazılı namesini bana verdi ve:

— Bahadır Kutulmuş, dedi. Ben İdris Bey'in bu işe yollanmasını istemezdim. O zaten kendi hanına da ihanet edip çaşıtlık etmişti. Böyle soysuz kişilerden hayır gelmez. Ben gideceğimiz yeri, yapacağımız işi iyi bilirim. Hiç tasa çekme.

Bazen gündüzleri dağlara saklanıyor, uyku çekiyor, geceleri yol alıyorduk. Kırlar, dağlar benim keyfimi yerine getirmişti.

Bir gün, yolda bir kervana rastladık. Bunlar deve ve katırlara yüklerini vurmuşlardı. Yüz kadar erkek iyice silâhlıydı. Onlar bizi görünce hemen sadaklarına el atıp ok uçurmağa hazırlanmışlardı. Yüklü hayvanları da sürüp uzaklastırmağa çalışıyorlardı.

Beşir onlara uzaktan seslendi, anlamadığım bir dille konuştular. Sonra Beşir benim yanıma geldi ve:

— Bunlar zararsız tüccarlardır, dedi. Onlarla birlikte gidersek daha kalabalık ve kuvvetli oluruz. Bizim nereye gittiğimizi ve kim olduğumuzu öğrenince pek sevindiler. İleride bir boğaz var. Orada yolun kesilmiş olmasından korkuyorlar.

Dillerinden anlamadığım bu kervan halkı benim çerilerle aralarına katılmama çok sevindiler.

Onlarla birlikte gidip iki gün sonra bir akşam vakti boğaza girdik. İki tarafı yüksek kayalarla göklere kadar kaplı olan bu yere at uşaklarımdan birini yollamış, iki çeriyi de uçurumun iki yakasından yürütmüştüm. Biz sessizce yürürken çerilerle öncü geldi. İleride boğazın kesilmis olduğunu, yirmi otuz kadar uğrunun yaktıkları bir ateşin çevresinde dolaştıklarını bildirdi.

Kervanbaşı hemen geri dönüp kaçmak istedi. Fakat ben engel oldum. Onlardan da yirmi kişi alarak sessizce ateşe doğru sokulduk.

Savaş çok kısa sürdü. Kızarttıkları etleri yemekle uğraşan adamlar toparlanamadılar. Dere içine doğru kaçıp atına atlayan gerisine bakmadan kayboldu.

Tehlikeli olan bu boğazı gece geçtik. Dağlara vurduk. Dönüp kıvrılan yollar bizi iki gün sonra büyük bir şehrin yakınlarına kadar getirdi.

Beşire buranın neresi olduğunu sordum. Bana:

— Semerkant, dedi.

Hoçindde adını duyduğum bu yüce şehir karşısında ağzım açık kalmıştı. Beşir benim şaşkınlığımı görünce:

— Bahadır, dedi. Bu işleri sana anlatmanın çağı gelip çatmıştır. Şimdi sana diyeceklerime iyi kulak ver. Bizi bu yollara yollayan han değil, Hoca Ka-

sımdır. Sultanı Mehmet Tekeş'in oğlu Celaleddin'e bir haber ulaştırmak için böyle bir takım istedi.

Beşire sordum:

— Hoca Kasım bu işlere neye karışır?

Beşir içini çekti.

— Bahadır, Sultan Mehmed'in tuttuğu yol yol değildir. Çerileri kırılıp duruyor, Zavallı Celaleddin sınırdan sınıra koşup sel gibi akıp gelen Cengiz'in ordularını durdurmağa çalışıyor. Gün gelecek ki Harzem Şahı Mehmet o koskoca yurdta sığınacak kent bulamayacak. Kasım Hoca'nın içi yanar durur. Hem din bilginidir, hem de iyi bir yurttaştır. Yurdunu çok sevdiği kadar bu müslümanların da kırıldığını istemez. Sultan Mehmet, eğer Harzem Sultanlığını Celaleddin'e verseydi Cengiz Han'a karşı çok kuvvetli bir ordu çıkartır, memleketini kurtarırdı. Ama Mehmet Tekeş kendisini içkiye, keyfe vermiştir. Sanır ki dünyanın en büyük hanı odur. Halbuki işte Cengiz'in orduları bir çığ gibi üstümüze doğru iniyor, yolunun üstündeki bütün yurtları çiğniyor. Dünyanın yarısını kaplayan hanlıkları buyruğu altına alan böyle bir ordu karşısında kim barınabilir?

— Beşir Ağa, Hoçinddekiler de göçecek mi? diye sordum.

Beşir Ağa:

— Kutulmuş bahadır, dedi. Yurdunu, toprağını bırakan yurtsuz, topraksız, malsız kalır. Tanrı bilir ama birgün ortada Harzemşahın hanlığı da kalmayacaktır.

— Bu hanın gücü, çerisi yok mu?

— Var ama Cengiz'in karşısında kim durabilir? Eğer içkiye kendisini verip işleri yüz üstü bırakıp

geniş topraklarına güvenmeseydi belki Cengiz Han'la anlaşırdı. Ama dünyada kendine güvenmek, düşmanını küçümsemek kadar kötü bir iş olmadığını düşünmüyor.

— Bizim işimiz burada bitecek mi?

— Biz Celaleddin'i bulacağız. Mektubu ona ileteceğiz.

— Nerede bu Celaleddin?

— Bunu bu kentte öğreneceğiz.

— Celaleddin kimdir?

— Harzem Şahının oğlu. Çok bahadır, çok yüce bir savaşçıdır. Bütün urukların içine onun kahramanlığı yayılmıştır. Cengiz Han bile onun bu kahramanlığını över.

Ben kentteki büyükleri tanımazdım. Birgün Beşir Ağa yanımızda kalan yoldaşları geri göndermeyi bana sağlık verdi:

— Kutulmuş Bahadır, dedi. Çoklukla iş görülmez, kişi kafasiyle çalışmalıdır. Biz bu iş için yeteriz.

Çok akıllı bir adamdı. Yoldaşlardan ayrıldık, tekrar yollara düştük. Geceleri yürüyor, gündüzleri dağlarda, yamaçlarda barınıyorduk.

Beşir Ağa bana, İdrisle çatıştığım sırada onun beni okla vurmasına engel olanın Timur Melik olduğunu söyledi. Hoçindde vali imiş. Çok yiğit bir savaşçı ve büyük kumandanmış.

Ne kadar yol gittiğimizi, bu dağ uğruları gibi kaç gece yollarda, kaç gün dağlarda barındığımızı bilmem.

Birgün Dağlardan aşıp ovaya doğru indik. Büyük,

çok büyük bir ordunun karşısına çıktık. Bizi yakaladılar, doğruca Celaleddinin karşısına götürdüler.

Bu yiğit savaşçının gözlerinden ateş uğrardı dışarıya. Kaşlarını çatarak bize bakardı.

Kendisine izin verilince kocamış bir adam olan Beşir Ağa, Hoca Kasım tarafından geldiğimizi ve kendisine bir name getirdiğimizi söyledi.

Ben koynumda taşıdığım bu nameyi Sultan Celaleddine verdim. Ayakta okudu ve bize soluk almamızı, ertesi gün bizi tekrar aratacağını söyledi.

O geceyi askerin arasında geçirdik. Ertesi gün erkenden Celalettin bizi istetti. Bir name hazırlamış, kapatmıştı. Beşir'e:

— Bunu Hoca Kasıma veriniz, dedi ve bize birer kese altın verdi.

Celalettinden böylece ayrıldık.

Çok yer gezmiş, çok yüce kişilerle tanışmış olan Beşir Ağa Hoca Kasım'ın bir kölesi imiş. Hoca onu parayla satın almış ama ona kişilik vermiş. Birçok işlerinde onu kullanırmış.

Semerkantte kılığımızı yoluna koyup azık, silâh aldıktan sonra yine yollara düşmüştük. İşimiz bittiği için en kısa yoldan Hoçinde varacaktık.

Beşir ağa katırı bırakmış, yörük bir kısrak almıştı. Anamın armağanı olan aygırım daha çok dinçti.

Gündüzleri ovalarda silâhlı pusatlı kişilere rastladığımız için geceleri yolculuk yapıyor, büyük kentlerden çok küçük obalara konuk oluyor, bulamazsak dağlarda barınıyorduk.

Ardımızda bir katır vardı. Onu yedeğe almıştık. Bütün silahlarımızı bu katırın üstüne sardığımız yüklerde saklardık.

Beşir çok kocamış bir kişiydi. Yollarda bana Harzem şahının topraklarını, sınır komşularını anlatırdı. Birgün:

— Sen bir Uygursun oğul, dedi. Uygurların içinden çok bilginler çıkar. Onlar çok becerikli insanlardır. Ama bugün çoğunuz Cengizin ordusuna katılmıştır. Ordunun içinde iyi yerler alanlar çoktur. Birgün sen de bu orduya katılacaksın, belki Hoçindi yağmalamaya gelenlerin içinde sen de bulunacaksın.

Böyle deyişi benim canımı sıkmıştı. Ama Yoksul kişi:

— Tanrı böyle yazmış oğul, dedi.

YALNIZ YOLCULUK

Bir gece, bir ovadan çıkmış, boğaza girmiştik ki karşımıza bir bölük çeri çıktı. Ay ışığında bizi görmüs, at koparıp üstümüze saldırmışlardı.

Beşir ağa koynundaki nameyi çıkarıp bana verdi ve:

— Kutulmuş Bahadır, dedi. Ben senin gibi genç, dinç değilim. Seri var geriye at sürüp git. Ben bunlarla uyuşabilirsem seni yollarda bulurum.

Atı geri çevirdim. Zavallı yoksul kişi atlıları olduğu yerde bekledi. Ben boğazın dik yamaçlarına aygırı sürdüm. Yüklü katırın tırnakları güçlükle tutunuyordu. Baktım ki yuvarlanıp gidecek, varıp silâhlarımı, azıklarımı aldım üstünden. Bıraksaydım kayacak, aygırı da uçuruma çekecekti.

Ben dik yamaçlara anca tırmanmıştım ki katır kayalardan yuvarlandı. Ay ışığında atlıları gördüm. Zavallı Beşir ağanın kafasını bir vuruşta gövdesinden ayırmış, yoksul kişiyi söyletmeden öldürmüşlerdi.

Yerde debelenen katıra da saldırıp üstünde ne varsa yağmaladılar, sonra beni aramağa başladılar

Benim geriye kaçtığımı sanmış olmalılar ki at koparıp boğaza daldılar. Ay ışığında onların sağa sola dağılıp uzaklaştıkiarını gördüm. Sabaha dek bekledim. Boğazda kimse kalmamıştı. Çekine çekine inerek Beşir ağanın katılıp kalmış olan ölüsünü yamaçlardan

Su yataklarını kollayıp tek başıma Hoçind yolunu tuttum.

bir yumuşak yere gömdüm. Gözlerimden yaşlar akarak bir dua okudum. Gayri ne yapsam boştu. Artık yalnız kalmıştım.

Ama dağlara, bir uğru gibi dolaşmağa alışmış bir kişiydim. Okum, sadağım, kılıcım vardı.

Yüce kentleri, köyleri gördükçe açıktan geçiyor, yoldan çok dağlardan gidiyordum.

Gün geldi ki azığım kalmadı. Geceleri uğru gibi sokulur, harman yerlerinden buğday, arpa gibi atıma yedirecek yem aşırırdım.

Benim için beslenmek kolaydı. Vurduğum hayvanı pişirir, yerdim. Günlerden sonra Karakurum dağlarından çıkan Hoçind suyunu gördüm. Yollar böyle su yatakları boyunca uzanıp gittiği gibi büyük Kentler de suya yakın bulunurdu.

Akar suyu kollayıp uzaklardan giderken birgün bir boğazdan çıkıp dağlara vurunca Hoçindi gördüm. Artık benim için ötesi güç değildi.

Ama bir eyyam dağlarda uğrular gibi dolaşmaktan çizmelerim paralanmış, kılığım uğruya benzemişti.

Bir akşam gün batasıya yakın Hoçindin yüce duvarları arasında açılmış kapıdan kende girdim. Ben girer girmez kullukçular çevremi sardılar. Gayri sorguya çekilip, taş oyuklarına kapanmağa hiç isteğim yoktu.

Ne pazar dinledim, ne de çerilere aldırdım. Sürdüm aygırı, Timur Meliğin oturduğu yüce yapının kapısından dalıp ortasındaki alana vardım.

Peşim sıra gelenler beni yakalamak isterlerdi. Ama Beşir Ağanın geri saldığı adamlardan bir ikisi beni hemen tanıdı. Bir soluk almadan Timur Melik'in karşısına dikildim.

Hoçindin valisiydi. Beni hoşlukla karşıladı. Yüzüme sert sert baktıktan sonra:

— Oğul sen yasakları dinlemezsin, dedi.

Baş keserek:

— Yoldaşların beni daha hoş karşılamalarını dilerdim, dedim. Taş oyuklarına kapatılıp sopa yemeği istemem. Hanım buyurursa ne ederlerse ona baş eğerim.

Beşirin öldüğünü, tek başıma yol iz bilmeden, su kenarını kollayıp Hoçinde vardığımı ve Celaleddinin mektubunu getirdiğimi anlattığım zaman Timur Melik nameyi aldı.

Ben ayak üstü dikilip durdum. Yüce başbuğ Celaleddinin mektubunu bir iki okudu, yüzü kâh çatılır ,kâh aydınlanırdı. Sonunda başını dikti, bana bir eyyam baktı:

— Ne beklersin oğul, dedi.

— Hanımdan buyruk beklerim ağam, dedim.

Kapının sağında, solunda ayakça duranlara bağırdı:

— Tez Yüzbaşı Kutulmuşun yorgunluğunu giderin, sıcağa sokun, yeni silah, pusat, giysi verin, varsın yorgunluk alsın, dedi.

Nöbetçiler paralanmış çizmelerime, yıpranmış giysime, ayazdan, güneşten kararmış yüzüme şaşıp bakarlardı.

Beni sıcağa soktular, bir temiz yundum. Yeni gömlekler, dizlikler giydim. Aygırımı soyup tımarlamış, yemlemişlerdi. Bol ota, arpaya kavuşan aygır da benim gibi uyku çekmiş olmalı.

Gece olduğuna bakmadan Timurmelik beni arattı. Uykumdan sıçradım, peşi sıra yola çıktım. Kasım Hocanın konağına vardık. Ben dışarıda bekledim. Ba-

na soğuk şerbet getirdiler, oturacak yer gösterdiler. Ama ben ayakça durup kapıda bekledim.

Sonra beni içeri istediler. Hoca Kasımın elini öptüm. Benim sırtımı okşadı. Beşir Ağanın ne olduğunu sordu.

Nasıl öldüğünü, suyu izleyip nasıl geldiğimi anlattım. Hoca Kasım'ın gözleri yaşarmıştı. Bir dua okudu, sonra:

— Senin gibi bir yiğite bir yüce başbuğun yanında kalmak gerek, dedi. Var onunla git.

Yeniden elini öptüm. Bilge Hatun bana bir kese, bir de çevre verdi.

— Tanrı senin yardımcın olsun Kutulmuş, dedi.

Bir daha onları belki görmiyecektim. Timur Meliğin peşi sıra edepli edepli yürüdüm. Onunla büyük kışlaya gittim. Beni kışlanın işlerine bakan bir subaya ısmarladı:

— Kutulmuş Yüzbaşı dilediği gibi davransın, dedi. Kışlaya girip çıkmasına, yemesine sen bak.

Sonra sesini dikleştirerek:

— Yiğit yoldaştır, dedi. İdris gibi kancık çaşıt değil.

Benim ardımdan bir de buyruldu iletti. Bunda dilediğim gibi davranmakta, dilediğim gibi kentte dolaşıp kapılardan girip çıkmakta yetkili olduğumu yazmıştı.

HOÇİNTTEKİ GÜNLER

Ben at sürmeye, kılıç çakıştırmaya, ok uçurmaya alışmış bir kişiydim. Yumuşak yerlerde oturmak, bütün gün bos kalmak beni çok sıkardı. Yiyecek, içecek boldu. Sabahları kışlanın tavlasında aygırımı kendim tımarlar, genis avluda onu koştururdum.

Hoçind valisi Timur Melik beni ne kadar tutarsa çevresindeki subaylar okadar bana diş bilerlerdi. Ama kimse de yoluma çıkıp beni engellemezdi.

İçlerinde yaşlı çerilerin bulunduğu kışladakiler ben yanlarından geçtikçe Timur Meliğin korkusundan baş keserlerdi.

Her sabah tüysüzünden, sakallısına kadar çeriler Kışlanın avlusunda silah tokuşturur, ok talimleri yaparlardı. Ben de onları ya bana verdikleri odanın penceresinden, ya da avluya çıkarak ayak üstü izlerdim.

Bunların çoğu eline yeni ok alan, yeni kılıç tutan kişilerdi. Başlarında bir de iri yapılı, kalın enseli silahçı vardı ki bu onlara at koparmasını, ok uçurmasını öğretirdi. Bu adama Haşim derlerdi. Binbaşılık edermiş. Çok savaş görmüş, denenmiş bir müslümandı.

Birgün yemlenmiş, işi azgınlığa dökmüş bir besli aygır getirmişlerdi avluya. İki çeri onu güçlükle tutardı. Aygır ön ayaklarının üstüne dikilip havaya çifteler savurur, sonra ard ayaklarının üstünde şahlanıp

havalara kalkar, kişner ve çevresindekileri çil yavrusu gibi dağıtırdı.

Bu azgın hayvan tavladaki yiğitlerin rahatını kaçırmış, kışladakilerin başına belâ olmuştu.

Binbaşı Haşim bu ele avuca sığmaz hayvanın kudurduğunu söyler, vurmaktan gayri çaresi kalmadığını anlatırdı.

Birgün iki çeri hayvanın başını tutmuş alana çekmişlerdi. Haşim onun başının kesilmesini istemişti. Aslan gibi gösterişli, dik başlı hayvana acıdım. Haşimin omuzuna elimi koydum.

Başını bana çevirdi. Dik dik baktı.

— Hayvana yazıktır Binbaşı, dedim.

Birden kaşlarını çattı:

— Yiyip, içip kuduran hayvanların başına gelecek budur, dedi bana.

— Neye beslersiniz boşuna, dedim. İdmana soksanıza. Böyle aslan gibi hayvan vurulur mu?

Haşimin de bana hıncı varmış:

— Yiyip içip yatanlar böyle vurulur, dedi. Sen de şımardın, başkalarının işine burnunu sokarsın. Sana Başbuğ dilediğini yap dediyse sırayı saygıyı unut demedi.

Canım sıkıldı.

— Ben Başbuğun emir kuluyum, dedim. Dilerse yatırır, dilerse savaşa sokar. Ben bu hayvanı vurdurtmam sana.

Yürüdüm, vardım aygırın yanına. Yapıştım gemlerine:

— Bırakın yoldaşlar, dedim.

Çeriler korkmuş, yüzüme bakar dururlardı. Birden hoplayıp çıplak hayvanın sırtına bindim. Bacaklarımı bir iyi sıkıştırdım. Haşim uzaktan:

— Bırakın, dedi. Bulsun aradığı belayı.

Ama iş onun bildiği gibi olmadı. Benim yere yıkılıp başımın paralandığını isterdi. Ben gemleri toparladığım gibi hayvanın başını kastım. Kim varsa yüksek duvarların dibine sindi, alanda ortalıkta bir kul kalmadı.

Aygır şahlandı, dikildi, acı acı kişnedi, olduğu yerde fırıldak gibi döndü. Sıçradı, hopladı, bir koşudur tutturdu. Başını boş bıraksam kendini de beni de bir duvara çarpardı.

Ama ben hayvanın yelesi gibi sırtına bir iyice yerleşmiştim. Kışla alanın hayvanın bağırtılarıyla doldu.

Timur Melik bu sesleri duymuş, inmiş aşağıya, kapıya çıkmış. Biz aygırla kışla alanının dört dönerdik. Başbuğun önünden her geçişte baş keser ona selam verirdim.

Hayvan bir eyyam böyle parlayıp yapmadığını bırakmadı. Sonunda karnı şişip inerek iri soluklarla durdu. Bütün tüylerinden ter, ağzından köpükler fışkırırdı.

Aygırdan hoplayıp indim, gayri ne ısırması kalmıştı, ne de parlaması .Terini kurutmak için avluda gezdiririrdim, peşimden kuzu gibi gelirdi. Onu tavlaya soktum, geri vardığım zaman Timur Melik ellerini omuzuma koydu, yüzüme bir şaplak indirdi. Ne olduğunu şaşırmıştım.

— Kutulmuş, dedi. At sahibine göre kişner. Sen usta bir binicisin.

Elinin katılığı yüzümü acıtmıştı. Gözlerimden yaş geldi. Ses etmedim. Bana:

— Yarın Seni Haşimle dövüştüreceğim, dedi.

Cekindim bundan:

— Yüce Başbuğ, dedim. Binbaşı usta bir kişidir. Beni kınar ama ben onu sayarım. Dikbaşlılık ettimse bu güzel aygıra acıdığım için ettim.

Timur Melik:

— İyi ettin oğul, dedi.

Haşim biraz şaşırmış, bozulmuştu.

Devresi gün Timur Melik alana indi. Haşim baştan aşağıya demire bürünmüştü sanki. Dizlerine kadar demirlerle kapanmıştı. Belinde ağır bir kılıç vardı.

Bağbuğ:

— Tez Kutulmuş bahadırı da zırhlayın, dedi.

Beni gömgök demire gömmek istediler. Ama ben buna alışık değildim.

— Ağam şakadan elleşeceksek ko, ben bildiğim gibi edeyim, dedim. Zırhlanmak neme gerek.

— Haşimden palanın tersiyle şaplağı yedikçe zırhın, tolganın ne işe yaradığını anlarsın, dedi.

— Biyol görelim Hanım, dedim.

Ayakta kılıç tokuşturacaktık. Haşim'in elinde bir de kalkan vardı. Timur Melik benim dikbaşlılığıma kızmıştı.

— Haşim şuna bir eyi öğret, göreyim seni, dedi.

Haşim etlenmiş, yaşlanmış bir çeriydi. Savaşlarda bulunmuş, çok çarpışmıştı. Kendisine güveni vardı. Ben bos bulundum, kılıcının yanıyla yüzüme bir şaplak indirdi.

Timur Melik kalın kalın güldü. Ama ben kızmıştım. Hasimin çevresinde fırıl fırıl dönerdim. O beni karşısına almak için güçlük çeker, solumağa başlardı.

Gün görmüş yiğitler, daha yeni yetişmiş uşaklar sıralanmış bizi gözlerlerdi. Gayri Haşim bir gez de olsa bana kılıcını eriştiremedi. Ben onun zırhına, tol-

gasına vurur, durudum. Sonunda kesildi soluğu, yüzünün görünen yeri kan kırmızı olmuş, ter boşanmıştı.

Kılıcımın ucuyla tolgasının kayısını bir iki dürtüşte kestim. Başından yere yuvarlandı.

Öfkelenip bir nâra atarak üstüme koştu, yana sıçradım. Geri döndü, gözleri kararmıştı.

Nedense Timur Melik çatışmayı burada kesti. Bizi ayırdı. Haşim canının sıkkınlığından utanmasa ağlayacaktı. Ama benim de yüzümde kılıcının palasının izi vardı.

Ogünden sonra benim yüzüme bakmaz oldu.

Daha sonra, birgün eski yiğitler, yeni çeri olmuş yoldaşlara ok talimi yaptırır, yay kurulması öğretirdi. Güçlü yiğitler çoktu, ama katı yayları geremezlerdi. Timur Melik bu yaylardan birini çözmüş, Haşime uzatmıştı. Haşim kalın kollarının gücüyle yayı büküp sırımı bağladı.

Onun nasıl yapılacağını öğretirdi. Sonra da bana çözük bir yay verdiler. Yayı kurdum, sıkıca bağladım.

Daha katı bir yay getirdiler. Onu da bağladım. Timur Melik beni karşısına aldı, kolumun etlerini bir güzel sıkıp yuğurdu. Yüzüme bir şaplak daha indirdi.

Gözlerim yaşardı ama dikbaşlılık etmedim. Bu yüce kişinin gözlerinde bir ateş var sanırdım. Baktığı yeri yakardı. Haşime:

— Sen bu yoldaşı iyi kolla Binbaşı, dedi. Böyle kolu bükülmez, gözü pek yiğit her çağda ele düşmez. Gayri erleri yetiştirmek için onu yanına al.

Haşim bana kızgındı. Kendisi kadar güçlü ve usta olarak kimseyi istemezdi. Ama bir gün bir ok uçur-

Elli adım öteye bir korkuluk dikmişlerdir.

ma işi çıktı ortaya. Elli adım öteye bir korkuluk dikmişlerdi. Yiğitlerin kimi rastlatır, kimi okları yanlara kaçırırlardı.

Haşim bu işi bana bıraktı. Ben yoldaşlara okun nasıl tutulacağını belletmeğe çalıştım. Korkuluğu kışla alanının ta öbür başına diktirdim. Bir ok uçurdum. Vardı, duvara çarptı:

— İşte sen böyle atarsın Oğul, dedim.

Haşim gülüyordu.

— Ya ben nasıl atarım Kutulmuş, dedi.

Yaya bir ok yerleştirdim, asıldım, oku uçurdum. Ok vınlayıp korkuluğa vardı, onu yere devirdi.

— Sen de böyle ok atarsın Binbaşı, dedim.

Timur Melik bize bakarmış. Sıkıldım. Bana:

— Ya sen nasıl ok uçurursun Kutulmuş, dedi.

Vardım korkuluğu karşı duvara dayadım. Yayı gerdim, oku uçurdum. Ok varıp korkuluğun başına saplandı.

Timur Melik:

— Sen şaplağı hak ettin oğul, dedi.

Ama bu şaplağı indirmedi bana.

Daha sonraki günlerde bana gömgök demirle çarpışmasını öğrettiler. Buna kolaylıkla alışamadım. Demirlere bürünmek arıma gider, hem benim hoplayıp atlamama, saldırmama engel olurdu.

BUHARALI SÜLEYMAN

Birgün Timur Melik beni divana çağırdı.

— Oğul Kutulmuş, dedi. Yüreği pek, gücü yerinde bir nogersin. Seni Buharalı Süleymanın yanına katıp Özkent'e ileteceğim.

— Buyur Hanım, dedim. Sen iletirsen Tamuya da giderim.

Timur Melik güldü, ardından:

— Buharalı Süleyman işini bilir, dedi. Yalnız zabun kişidir. Onu incitmeden Özkente götür!

Devresi gün bu ihtiyar kişi ile yola çıktım. Buharalı Süleyman sivri sakallı, gök gözlü bir kişiydi. Cengizin orduları kol kol saldırdığı, yağmaladığı için dağlardan gidilmesini, gündüz bekleyip gece karanlıkta yol almamızın iyi olacağını söyledim. Buharalı Süleyman bana:

— Biz haber ulaştıracağız oğul, dedi. Kaybedecek çağımız yok. Sen korkma, ben işimi bilirim.

Yollara düştük. Buharalı Süleyman telaş etmez, çokluk sakınmağa yer vermezdi. Yolda bana anlatırdı. At başı beraber giderken benim nereden gelip nereye gittiğimi sordu. Uygur olduğumu anlayınca:

— Oğul, dedi. Sen yiğit bir kişisin. Uygurlar

Cengiz Hanın yasası altına girdiler. Burada sarhoş Mehmed'in buyruğu altında ne var ki. Er geç Cengizin oğulları buraları tüm alır, senin de kafan kesilir.

Ne anlatmak istediğini bulup çıkartamazdım. Ama ağzı kalabalık bir kocamış kişiydi. Bana anlatırdı:

— Sizin hükümdarınız Karahitay Padişahının buyruğu altındaydı. Onlara vergi verirdi. Fakat bu Padişah bir nogerini uygurlara Daruga (Vali) etti. Daruga uygurları öylesine sıkıladı, usandırdı ki seninkiler dayanamadılar. Baktılar ki Cengizin adı dünyayı tutar. İdikut Darugayı öldürdü, Cengiz Hana bir elçi gönderip ölünceye kadar buyruğu altına gireceğini bildirdi. Sonra birçok armağan toplayıp Cengiz Hana vardı. Han bundan çok hoşlandı. Kendisine oğul etti. Kızını ona verdi. O çağdan beri Uygurlar Cengiz Hanın yanındadırlar. Uygurlardan bilgin, okumuş, işe yarar kişiler yetiştiği için Hanın yanında çalışırlar.

Anladım ki bu Buharalı Süleyman moğollara teslim olan İdris gibi bir çaşıt kişidir. Hoçintte olup bitenleri Cengiz Hana ulaştırır. Ama ses etmedim. Timur Melikden daha iyisini bilemezdim.

Yollar sürüp gittikçe bana Cengizi anlatmağa koyuldu. Bu yiğit kişi han oluncaya kadar çok çekmiş. Muhammedin Mekkeden Medineye göçüşünden beşyüz doksan dokuz yıl sonra Han olmuş, Önce güçleri az olanlar gelip ona bağlanmışlar.

Buharalı anlatırdı:

— Birgün bir düğün yaptı, şölen verdi. Gökçe derler bir kutlu kişi vardı. Hanın yanına varıp: Tanrı bana buyurdu ki varıp sana ve sana bağlı olanlara

bildireyim ki sana gayri Temuçin dimesinler, Cengiz desinler, dedi. Cengiz, ulu, katı demektir. İşte o çağdan beri Temuçine, Cengiz derler.

— Gökçe dediğin kim olur?... dedim.

— Gökçe Tanrının sevdiği bir kuldur, dedi. Tanrı onu çağırır, bir at yollar, göklerde onunla görüşürmüş. Moğolistanın en sert soğuklarında çıplak ayakla gezer.

— Atam sen Müslüman mısın? dedim.

Buharalı Süleyman:

— Müslümanım, dedi. Tanrıya kulluktan geri kalmam.

— Görürüm ki namazını bırakmazsın. Ama müslümanlıkta böyle bir kulun Tanrı ile konuştuğuna inanan var mı?

Süleyman:

— Haklısın oğul, dedi. Ama bütün moğollar buna inanır.

— Cengiz Müslüman mıdır? Diye sordum.

— Orasını Tanrı bilir, dedi. Tanrının bir olduğuna inanmıştır. Kötülere kötü, iyilere iyi kişidir. Sen olup bitenleri bilmezsin. Naymanları buyruğu altına aldı, Camukayı öldürdü, Merkitlerin, Tangutların yurtlarını aldı, Hitay, Karahitay ülkelerini aldı.

— Harzem şahından ne ister?

Buharalı Süleyman:

— Oğul, dedi. Herzem büyük şahlıktır. Sultan Mehmet yurdunun ululuğuna, çerisinin çokluğuna güvenip Cengisin kervanlarını basıp yağmalattı. Cengizin anlaşma istemesine yanaşmadı. Ama böyle yaptığı için bin kere bin müslümanın kanının akmasına yol açmıştır. Cengiz yeryüzünde çok yüce bir Hanlık

kurmak ister. Sultan Mehmet Cengizin oğlu Cucinin üstüne de saldırdı. Padişah diye Harzemlilerin başında bulunan bu kişi kendi anası Türkân hatunıa yakınlığı var diye Buharalı Şeyh Mecdettini öldürttü. Sarhoş kişinin yapacağı iş budur Oğul. Ertesi gün ayınca pişmanlık getirdi ama iş işten geçti. Şeyh Necmettine bir tabak altın gönderdi. Ama şeyh: Haksız yere öldürdüğü Mecdettinin kanı bir tabak altın ve mücevherle ödenmez, belki öldürenin başı, benim başım, binlerce müslümanın başı da gidecektir, dedi. Bundan sonra islam Halifesi ile de arası açıldı. Müftülerden fetva alıp Halifeyi indirdi ama bütün müslümanları da gücendirdi. Oğul, yeryüzünde gücüne, malına, mülküne güvenmek kadar kötü bir iş yoktur. Sultan Mehmet Tanrının belasını üstüne çekmiştir.

Yollarda hep bunları konuşurduk, bir bir aklımda kalırdı. Ona Hoca Kasımdan Timur Melikten söz açtım:

— Oğul, dedi. Hoca kasım ulu bir kişidir. Tam bir müslümandır. Ona hiç diyeceğim yok. Timur Melik'e gelince o da yiğit bir başbuğdur. Gönül isterdi ki o da Sultan Mehmet gibi bir sarhoşa daruğa olacağına Cengiz'in ordularından birinin başında bulunsun.

— Sen Cengizi çok översin ağam, dedim.

Buharalı Süleyman bir iç çekti ve:

— Kötüye kötü, iyiye iyi derim oğul, dedi. Bak Celaleddin de Sultan Mehmedin oğludur, ama onu çok severim, onu her yerde, Cengizin yanında da överim.

Yolda Buharalı Süleyman hastalandı. Bir ağaç-

lık altında kaldık. Bildiğim kadar ona ot kaynattım, dermanının yerine gelmesini sağlamak için çok uğraştım.

Bir kaç gün orada kaldık. Bir gece bana:

— Oğul Tanrı izin verirse yarın yola çıkarız, dedi. Ben gücümün yerine geldiğini sanırım.

Ama ikimizin at başı yol almamıza Tanrı izin vermedi.

AĞAM SUNGUR

Gün daha ışımadan boğazdan kopup gelen atlılar bizi gördüler. Buharalı Süleyman hiç telaş göstermedi ve bana:

— Rahat dur oğul, dedi. Bu selin önünde senin yiğitliğin işe yaramaz. İşi bana bırak.

Öncüler ikimizi de yakaladılar. Ben az çok moğolca bilirdim. Buharalı Süleyman koynundan bir yazı çıkarmış:

— Bunu başbuğunuza veriniz, ben Cengiz Hanın kuluyum, bana Buharalı Süleyman derler, demişti.

Kâğıdı elinden aldılar ama bunlar okuyup yazma bilmezlerdi. Bizi yakaladılar, çok geçmeden dağ taş çerinin konakladığı bir yamaca vardık. Bir yanda, bir yamaca kurulmuş iki büyük otak vardı. Bizi nogerlerden biri karşısına dikti. Önce Buharalı Süleymanı sorguya çekti. Süleyman hiç şaşırmadan:

— Hanınız Alak Noyanla Süktüboğa değil mi? diye sordu. Ben yol üstünde beklerdim ordunuzu. Başbuğlarınız beni tanır. Ben Yüce Cengizin, Harzem Şahının yanındaki çaşıtıyım.

Bunu duyunca canım sıkıldı. Düşündüm ki içi bu kadar çürümüş, yağılara yer vermiş olan bir hanlık çok yaşamaz. Celalettin'e de, Timur Meliğe de çok acıdım.

Hançere bir göz attı:
— Sen bunu nereden buldun?.. dedi.

Ben kendi başımın tasasını çekmezdim, bizi sorguya çekenin yüzüne baktım. Bu benim ağam Sungurdu .Şaşıp kalmıştım. Süleyman, hiç korkmazdı:

— Hanım, dedi. Bu yiğiti benim yanıma kattılar. Uygurlardandır.

Silâhlı, pusatlı ağam benim yüzüme bir iyi baktı, sonra bir çeriye Buharalı Süleymanı gösterdi:

— Bu kişiyi Alak Noyana iletin.

Biz ikimiz yalnız kalmıştık. Ağam benim yüzümden gözlerini ayırmazdı. Sesini yavaşlatıp:

— Adın ne senin?, dedi.

— Kutulmuş, dedim.

— Hangi urukdansın.

— Uygurum.

— Burada ne ararsın?

— Ben Hoçinddeydim. Buharalı Süleymanın yanına kattılar beni.

— Sen Sultan Mehmedin çerisi misin?

— Ben Sultan Mehmedi görmedim. Ben Timur Meliğin yanında Yüzbaşıydım.

Ağam Sungur sustu. Önüne bakar, düşünürdü. Ben:

— Obamız ne oldu. Anam nerde kaldı? dedim.

Sangur başını salladı:

— Yüce hatun, Tanrı bilir sağ mı? dedi.

Gözlerim yaşarmıştı. Bir dua okurdum. Çokluk konuşmağa yer kalmadı. İki çeri geldi. Beni kollarımdan tuttular. Bir otağa iletttiler. Zırhlı, tolgalı bir kişi beni ayakça karşıladı. Kaşlarını çatarak bana sordu.

Ağama anlattığımı ona da diyiverdim. Timur Meliğin, Yüzbaşısı olduğumu saklamadım. Bunu duyar duymaz:

— Yarın senin kafan kesilecek, dedi.

İçimde bir yanıklık duydum. Ben vuruşarak ölmek isterdim ama bir uğru gibi kafamın kesilmesi içime dokunurdu.

— Ağam benim suçum ne ki? dedim.

— Timur Melik yüce bir başbuğdur, dedi. Ama bizim yağımızdır. Onun adamlarını öldürmek gerekir.

— Ağam bundan kurtuluş yok mu?

— Hayır, dedi.

Elimi koynuma attım, oradan çocukluğumdan beri sakladığım hançeri çıkardım.

— Ağam, dedim. Senden bir isteğim var. Sizin ordunuzdaki Sungur benim ağamdır. Şu hançeri, şu akçamı da ona verin.

Hançerin yanında içinde altınlar bulunan keseyi de uzattım. Bu keseyi bana Hoca Kasımın kızı vermişti.

Onun aydınlık ve güzel yüzü gözlerimin önüne gelmişti. Bağrımdan onun hediyesi olan çevreyi de çıkardım boynuma bağladım.

Karşımdaki adam hançeri, torbayı aldı. Hançere bir göz attı. Bunun üstünde kelimei şehadet kazılıydı. Sapında da elmas kakmaları vardı.

Beni ölüme yollayan kişi bir hançere, bir de bana baktı. Yüzü kan rengini almıştı.

— Sen bunu nerede buldun? dedi.

— Onu bana Kaşgarlı Hasan verdi, dedim.

Tulgalı, zırhlı adam sesini yavaşlattı:

— Onu nerede gördün, bana doğrusunu de? dedi.

Sarı ineğin buzağıladığını, gece göçün ardında kaldığımı ve Kaşgarlı Hasanı nasıl gördüğümü, neler bağırdığını, sonra hançeri verip nasıl öldüğünü anlattım.

Adamın yüzü solmuştu. Lafını güçlükle duyardım.

— Oğul, dedi. Onun gömüldüğü yeri bulabilir misin?

— Bulurum ağam, dedim. Onu ben derince gömdüm. Kurt, kuş eşmesin diye toprağının üzerine kcca taşlar koydum. Suyun yakınında, bir koca ağacın altındadır.

Adamın gözlerinde yaşlar belirdi. Yüzüme bakar ağlardı. Sonunda dilşerini sıkarak:

— Oğul, dedi. Bana dediklerini başaklarına deme. Babama bu iyiliği yapmışsın, seni kurtarmak isterim.

Beni yakınına çağırıp nasıl davranacağımı belletti. O gece çerilerin arasında, bir kıl çadırda yattım. Sabahleyin adının Arık Boğa olduğunu öğrendiğim kişi beni yeniden arattı. Alıp Alak Noyan'ın karşısına dikti. Benim Cengiz'in bayrağı altında çalışmak için Hoçind'den geldiğimi, orduda ağam olduğunu duyduğunu anlattı.

Alak Noyan, sert bir kişiydi:

— Hele görelim, dedi. Sen kimin nesi olduğunu bir iyi araştır, gücünü dene. Yaramaz bir kişiyse kârını tamam edersin.

Ben de Alak Noyan'ın karşısında başkestim. Belki beni yaşatmazlardı ama hekimliğim bana yaradı. Binbaşılardan biri hastaydı, sıcaklığı vardı. Birşey yiyemezdi. Ağam Sungur beni sağlık vermiş. Vardım binbaşının yanına. Yanıma kattıkları çeri ile kırları dolaşıp aradığım otlardan buldum. Bunları kaynatıp Binbasıya içirdim. Başına ıslak çaputlar koyar, yanında beklerdim .Ayaklarını sıcak suya daldırmıştım.

O gün böyle geçti. Devresi gün Binbaşı'nın sıcak-

lığı düştü. İçinin sürgünü kesilmişti. Kalkmak istedikçe onu yatırırdım. Alak Noyan benim Binbaşı'yı ıyi ettiğimi duydu. Beni yeniden çağırdı. Yaraları tımarda usta olduğumu, ilâç kaynattığımı öğrendi. Beni bu işlere koşmak için Arık Boğa'nın yanına verdi.

Bu yollarda giderken bir boğazda baskına uğradık. Bir çağda Moğollara karşı savaşırken şimdi Sultan Mehmed'in askerlerine karşı savaşıyordum. Gelenler çokluktu, bizi kuşatmak istiyorlardı. Bir çeri boğazın kayalarına çıkmış, attığını vururdu.

Alak Noyan, bağırıp çağırır, attığını vuran bu adamı kayalardan aşağı alacak bir kul olup olmadığını sorar, kızar, köpürürdü

Ben Arık Boğa'nın yanına vardım. Yoldaşları vuran bu kişiyi avlayacağımı söyledim. Elime katı bir yay aldım, bir ok uçurdum. Ok vınlayıp gitti. Adamın kayalardan aşağıya yuvarlandığını gördük. Arık Boğa benim sırtımı okşadı. Sonra beni öncülerin arasına kattı.

— Göreyim seni oğul, dedi. Yanına on iki yoldaş katıyorum. Boğazı bir yokla. Başka yağı yoksa bana haber ilet.

Ben artık Cengiz'in ordusundaydım. Yanımda on iki Moğol çerisi vardı. Bunlar, kalın, duygusuz, ne ettiklerini bilmez kimselerdi. Başlarında tolgalar, bellerinde ağır kılıçlar, sırtlarında yaylar, sadaklar vardı. Bir çevreye azıklarını bağlamışlardı. Boğaza ulaştık. Hayvanlarımızdan indik, boğazın iki yamacı boyunca tırmanıp Sultan Mehmed'in çerilerini aradık.

Boğazda yağı voktu. İleride, ovada atlarının ayaklarından toz kaldıran yirmiye yakın atlı sürüp gidiyor-

du. Bunların Çeri oldukları zırhlarının, mızraklarının parlamasından anlaşılıyordu.

Kutluk Boğa'ya haber saldım. Boğazın sonunda bekledim. Moğollar çevrelerinden azıklarını çıkarmış atıştırıyorlardı. Bunlar aş yerken homurdanır, iri lokmalar kopartırlardı.

Kutluk Boğa ardımızdan at koparıp erişti. Bana ovanın sonundaki boğazı gösterdi:

— Yoldaşları al, oraya var, dedi.

Hâlâ azıklarını yiyen Moğollara bağırdı:

— Kutulmuş bahadırın dediğinden çıkmayın.

Moğollar ona homurtu ile karşılık verdiler. Bunlar beni sevmezlerdi. Uygur olduğumu duymuşlardı. Kutluk Boğa da bir Türktü ama Moğol değildi.

Ben ovayı geçerken ürküp yolunu şaşırmış olan bir oğlağın peşinden at sürdüm. Bir okta tekerlendi. İndim boğazlayıp eğere astım. İçinden suyun akıp gittiği dar boğaza vardık. Bir eyi arandık. Tepelerde, yamaçlarda, kaya oyuklarında çeri yoktu. Doruğa çıkınca oradan Hoçind'i gördüm. Hoca Kasım'la bu yolu geçmiştik.

Boğazda yağı olmadığını Kutluk Boğa'ya haber saldıktan sonra oğlağı kızarttım. Moğollar aç köpekler gibi bakar, ağızlarını şapırdatırlardı. Bunlar çok yaban kişilerdi.

Yamaçlardaki uçuruma sarkan ağaçların iri yapraklarından toplayıp yere serdim. Kılıcımla oğlağı parçaladım. Acımdan öleecktim. Bir parça eti önüme çektim. Moğollara kalanını gösterdim:

— Yiyin yoldaşlar.

Bir dediğimi iki ettirmediler. Birbirlerini kakıştırarak, ağızlarını kavurarak oğlağı hakladılar.

HOÇİND KAPILARINDA

Güneş batasıya yakın ilerden kalablık bir atlı yığını çıkıp boğaza doğru sokulmaya başladı. Arık Boğa'ya haber saldım. Atlarımızı geride sığınaklı bir yere köstekleyip yem torbalarını başlarına taktık. Boğazın iki yakasına tırmanıp gelenleri karşılamaya hazırlandık.

Kutluk Boğa bana haber saldı ki, bir kul da kalsa boğazdan ayrılmayacak. Gece iki bin çeri gelip boğazı tutacak.

Benim için dünyanın ucu görünmüş demekti. İki yüz kadar atlıya on iki Moğolla karşı duracaktım. Bu Moğollar ok uçurmayı çokluk beceremezlerdi. Ben bir ok atımına sokulanlardan birini atından tekerledim. Yanımdaki Moğollar benim ustalığıma şaşarlardı.

İki yüz atlı boğaza doğru oklarını uçurarak bir çark edip ok atımından dışarı çıktılar. Sonra bir saldırı daha yaptılar. Üç çeriyi daha devirdik. Biz iyi saklanmıştık. Ama gelenler de usta yiğitlerdi. Belki ben bunlarla kışlada yoldaşlık etmiştim.

Timur Meliği düşündükçe içim sızlardı. Celâleddin başka, Sultan Mehmed başka sınırlarda çarpışıyordu. Bu yiğit adamın yanında çokluk çeri yoktu.

Moğollardan dördü oklarla yaralanıp yamaçtan aşağıya tekerlendiler. Karşıda dört kişi kalmıştı. Ya-

ğı yanımızı alırsa bizi karşıdan oklayacaktı. Yanımdaki Moğollar iyice sinmişlerdi. Yerlerini belli etmemek için ok atmazlardı.

Gün batıyor, ortalık kararıyordu. Bu karanlıkta yağı boğaza sokulup bir güzel korunak tutabilirdi.

Yavaş yavaş ay yükseldi, ortalık hafiften ışıdı. Boğazın başına kadar gittim. İki yandan boğazı tutmak isteyen çerilerden ikisini yuvarladım. At bırakmış, ellerine oklarını, palalarını almışlardı. Tümü de gömgök zırhlara bürünmüştü. Attığımız oklar onlara işlemezdi. O çağda zırhların ne işe yaradığını anladım.

Timur Meliğin usta çerileri boğaza girdiler. Ok işlemezdi ama barındığımız yerde iri kayalar vardı. Moğollara işaret ettim. Hepsi güçlü kişilerdi. Koca kayaları söker, aşağıya uçururlardı. Bu kayalar inerken başka taşlara çarpar onları da yerlerinden söküp çerilerin üstüne indirirlerdi.

Ay ışığındaki savaş gece yarılarınıncaya dek sürdü. Sonunda bizi göremedikleri için sinip beklediler. Kalkanlarını başlarına koyup yürümek isteyen beş - on çeri ezilip gitmişti.

Gece göz kırpmadan bekledik. Sabahın yakın çağında ardımızdan Kutluk Boğa bir sel gibi akıp geldi. Cengiz'in Çerileri yamaçları da tutmuşlardı. Az daha bizi de doğrayacaklardı. Moğollar bağırırlardı.

Sonunda Sultan Mehmed'in çerileri at koparıp ovanın boyunca kaçmaya başladılar.

Boğazın dışına çıkıp toplandık. Kutluk Boğa beni Başbuğun yanına iletti. Omuzuma bir ok değmiş, kolumu yenime kadar kana bulamıştı.

Başbuğ Kutluğ Boğa ile söyleşti, sonunda:

— Kutulmuş'a zırh, pusat versinler, dedi. Yarar

bir yiğit olduğunu gösterdi. Peşine yüz çeri kat. Ardımızı korusun.

Boğazdan geçen çerilerden bir bölüğün başında ağam Sungur'u da gördüm. Gayri benim büyüğüm Cengiz'in çerilerine katılmıştı. Benim de alnıma bu yazılmıştı. Bir Timur Meliği düşünür, arada bir aklıma Bilge hatunu getirirdim. İçim kaynamıştı ona. Ama o bilgin, yüce bir kişinin kızıydı. Ben garip bir göçebe, dağ uğrusu gibi yollarına çıkmış bir garip kuldum.

Ardcılıkta bize çokluk iş düşmedi. Ordudan kaçmış, isi uğruluğa dökmüş bir iki dağ uğrusu ile çatıştık. Onlar sıska atlarını sürüp gerisin geriye kaçtılar.

Bir gün ardcılıkta kaldım. Başbuğ bana yoldaşları toplayıp yanına varmamı söyledi. Hoçind ovasında çetin bir savaş yapmışlardı. Bir çok yaralı ve ölü vermiştik. Ama Timur Meliğin buyruğundaki çeriler de çok azalmış, Kent'e çekilmişlerdi.

Ağaç Sungur da ağır bir yara almıştı. Çok kan dökmüş, kendinden geçmişti. Yarasını tımar ettim.. Başka yaralılara da baktım. O gece yaralıları dolaşırken Sungur bana seslendi. Yanına vardım.

— Gardaş, dedi. Yıllar sonra seninle karşılaşacağımı hiç beklemezdim. Ama senin yiğit, gözü pek bir bahadır olduğunu gördüm.

Beni obadan sürüp çıkardıklarını söylemek istemezdi. Yalnız:

— Bizim ne malımız varsa aldılar, dedi. Sancar Tekin daha küçük ama. Han onu yanına yazıcı aldı. Belki onunla rastlaşırsın. Gayri ben bu yara ile yerimde kalmam. Kolum çolak kalacak.

Sonunda içini ekti:

— Kutulmuş, senin başına devletkuşu kondu sayılır.

Yaralılar inler, beni rahat komazlardı. Bunların hepsi Moğollardandı. Canları pek, yürekleri katı kimselerdi. Caputları kaynatıp bir iyi kurutur, yaralarını yıkardım.

Beni yaralılarla bırakıp Hoçind'e doğru gitmişlerdi. Hoçind'in çevresi bağlık, bahçelikti. Yiyintilerin en güzeli oradan çıkardı, yemisi boldu. Sığırları, küçük baş hayvanları da sığırtmaçlar dağlara sürmüşlerdi.

Savaşa katılamayan, arık, zabun kişilere yamaçları dolaşıp azık bulmalarını söyledim. Baktım ki yirmi koyun yakalayıp boğazlamışlar. Bunları yüzdürüp kebap ettirdim. İkisini hastalar için alakoydum, kalanını Arık Boğa'ya yolladım.

Bir iyi doyduk. Giden kişiler bos döndüler. Arık Boğa'nın çok hosnut kaldığını söylediler. Hoçind kapılarında yaman bir çatışma oluyormuş. Timur Melik dışarı uğrar bizimkilerden çok kişi kırar, yine kente dalarmış.

Devresi gün üç bin kişi daha geldi. Hoçind kuşatıldı. Timur Meliğin Hisar'a kapandığını, oradan yaman savaşlara giriştiğini duydum.

Cengiz'in çerileri gelirken Hoçind'in yaşlıları, kadınları, çocukları ne götürebilirlerse alıp göç etmişlerdi.

Başbuğ bana buyruk verdi ki, yaralıları bırakıp göçen Hoind'lileri çevireyim.

Atlandım, yüz kişi gelirdi peşimden. Gayri benim de zırhım pusadım vardı. Ordu ile gelen taciklerin, yaramaz kişilerin Hoçind'lileri yağmalamaları yasaktı. Bunlar Han'ın çerilerinin hakkıydı.

Varıp tacikleri toplattım, uğruluk edenleri kovaladım. Göçü geri çevirdik.

Eh bir çağda biz de böyle göçmüştük. Malımızı, yurdumuzu bırakıp yollara düşmüş, canımızı kurtarmağa savaşmıştık. Akıp gelen bu sel önüne kimse dayanamazdı.

Yollarda yığılıp kalmış ihtiyarları, yavrularını bağırlarına basmış kadınları gördüm. Kızlar örtünür, yağı eline düşmek istemezlerdi.

Göç geri döndü. Yollarda ölüler bırakır, arabalarını bırakır, başları önlerinde inleyerek sürü sürü giderlerdi.

Gece bastırdı. Gayri tutsakların yürüyecek dermanı kalmadı. Oldukları yere çöktüler. Hoçind suyunun yanında kalmıştık.

BİLGE HATUN

Gece yine uğursuz bir ay ortalığı aydınlatırdı. Ben yığılıp kalanların arasında dolaşırdım. Yanıbaşımızda bir ağaçlık vardı. Oradan doğru bir bağırtı duydum. O yana doğru vardım.

Bir tümseğin ardında iki kişi boğuşurdu. Yanlarına vardım. Bunlardan birinin ince yapılı bir kız olduğunu anladım. Öteki bir Moğol askerdi. Kızı bastırmak isterdi.

Kız koynundan bir kese çıkarmış ,vermişti. Moğol:

— Onu alacağım, dedi. Ama seni de bırakmam.

İşi anlıyordum.

Ay bulutlardan sıyrıldı .Bilge Hatun'un kara saçlarını setim. Tepem atarak Moğol'un üstüne yürüdüm:

— Sen yasağa uymuyorsun, dedim.

İri iri solurdu. Bana:

— Ben Moğolum, dedi. Pis Uygur.

Kan başıma çıktı. Moğolla kapıştım. Kalın enseli, güçlü bir kişiydi. Ama ikimiz de silâhsızdık. O zaman koynumdaki hançeri çıkarıp boğazına sapladım. Moğol bir bağırdı, sonra yere yığılıp debelendi, hırladı, ardından sesi kesildi.

Hançeri üstünde silip temizledim, koynuma soktum. Bilge Hatun beni tanımıştı. Acı acı:

Bilge Hatun bana sertçe çıkıştı:

— Ben dönek kişinin eliyle kurtulmayı istemem!.

— Kutulmuş bahadır, dedi. Seni böyle Cengiz'in bir kulu olarak karşımda göreceğime, babam gibi ben de ölseydim.

Utandım, başımı eğdim:

— Yüce hatun, dedim. Tanrı diler ki ben seni bu Moğolun pis ellerinden kurtarayım. Bu Tanrının bir dileğidir.

Bilge Hatun ince sesiyle sert sert:

— Ben bir dönek kişinin eliyle kurtulmayı istemem, dedi.

İçim yandı. Gözlerimden yaş indi:

— Kimse alnının yazısına karşı gelemez! Ben bu kara yazılardan hoşnut değilim. Timur Meliğin, atan Hoca Kasım'ın güvendiği Süleyman varıp yağı içine girdi. Canımı dar kurtardım. Atanı, yüce bahadır Timur Melik'i, sonra seni düşündükçe içim paralanırdı... Cengiz'in tümenleri bir sel gibi akıp gelir, dünyayı tutar.

— Yiğit kişi, adıyla sanıyla çarpışır, yurdu için ölür Kutulmuş.

— İyi dersin. Ama nerede benim yurdum? Erişmeseydiniz bu Hoçind'de benim kafam kesilecekti... Ne ettim ben Sultan Mehmed'e?

Uğursuz ay ışığında, ağaçlığın altında birbirimizi anca görürdük. Göç sinmiş, zabun kişiler, çocuklar ölü gibi uyumuşlardı.

Bilge Hatun, parlak gözleriyle bana bakar dururdu:

— Hoçind senin yurdun değil Kutulmuş, dedi. Ama benim yurdumdu. Babam bu yaşında Moğollarla çarpıştı, öldürdüler onu.

Bir dua okudum. Karanlıklara üfürdüm.

— Tanrı durağını Cennet etsin, dedim. Sen bir soy kişi kızısın Bilge Hatun. Seni korumam gerek.

Bilge Hâtun:

— Burada yaşlı, taze yüzlerle Hoçind'li var, dedi. Ben onlardan kendimi ayırmam. Tanrı anlıma ne yazdıysa onu göreceğim. Bir çaşıt, bir dönek kişinin eliyle kurtulmak istemem.

Ayağındaki pabuçlar yollarda paralanmış, eteklerini çalılar yırtmış, acından, yorgunluktan bitmiş olan Bilge Hatun önümden geçiyordu. Koynumdan çevreyi çıkarıp uzattım:

— Bunu al, dedim. Ben bunu bağrımda taşırdım. Dar günlerimde yüzüme gözüme sürerdim. Sen bir müslüman kızısın, başını ,yüzünü iyi sakla ki bu Moğollar senin güzelliğini görmesinler.

Bilge Hatun çevreyi aldı. Yürüdü gitti.

Geceyi, göç edenleri korumak için postalar diktim. Sabaha dek uyumadım. Sabahleyin yeniden Hoçind'e doğru yola çıktık.

Hoçind artık Cengiz'in ordularının elindeydi. Moğollar kenti yağmalamışlardı.

Hepsi müslüman olan bu kişileri alanda topladık. Yere çökmüş, ölümlerini beklerlerdi. Hoçind yıkılmış, bağları çiğnenmiş, taş taş üstünde kalmamıştı.

Arık Boğa'nın yanına vardım. İhtiyarları, kadınları ne ideceğimi sordum.

— Bırak, doğransınlar, dedi.

— Buyruğun yerine gelsin Başbuğ, dedim. Ama bunların hepsi müslüman kişilerdir. Tanrı karşı durmayanların kanını bağışlamayı ısmarlar.

Arık Boğa, yüzüme kızgınlıkla baktı. Sonra durumsadı:

— Ne ideceksin? dedi.

— Dileyen kentte kalsın, dileyen obalara varsın.

— Onları camiye doldur. Bir göreyim, dedi.

Vardım Hoçind'lileri Ulu Camiye doldurdum. Bunlar beşyüz kişi vardılar. Çoğu kırılmış, bir kısmı da daha önceden kaçıp gitmişlerdi.

Hepsi ağlar, yalvarırlardı. Kutluk Boğa bir müslümandı. Yüreği dayanmazdı. Ne ideceğini Başbuğa danışacaktı. O zaman bu gariplerin içinden bir kız alacağımı, diyetini vereceğimi söyledim. Kutluk Boğa:

— İnsan başına bir sarı altın, dedi. Bu kişiler daha çok etmez. Akçayı veren canını kurtarır.

Hoca Kasım'ın Bilge Hatun'la bana yolladığı yüz altınla Celâleddin'in verdiği on altını kendisine uzattım.

Vardım yüz on kişiyi bir yana ayırdım. Bunların içinde Bilge Hatun da vardı. Yüzünü, başını bir eyi kapamıştı. Daha başka kızlar, genç kadınlar ağlaşırlardı.

Bunlardan on tanesini Kutluk Boğa kendine ayırdı. Yüzbaşılardan ikisi de kalan kadınların diyetlerini verip kurtardılar. Üç yüz kadar zabun ihtiyar kalmıştı. Kutluk Boğa:

— Bağışladım, dedi. Varlığı olan Hoçind'de kalsın. Yoksul kişiler obalara gitsin. Kutulmuş Bahadır, tez söyle çeriler ilişmesin.

İşlerimi bitirdikten sonra Ulu camiye vardım. Bilge oradaydı. Aç kadınlar çocuklarını emzirmeye savaşırlardı. Bunlar obalara gitmeyi dilerlerdi. Gün kavusurken dileyenin dilediği yere gitmesini söyledim.

Bilge'ye gelince, peşim sıra gelmesini işaret et-

Kimbilir hangi kadının kulağından çekip aldıkları küpeyi bana gösterirlerdi.

tim. Hoca Kasım'ın konağına götürdüm. At uşaklarımdan bir Uygur'u kapıda bıraktım. Gayri ben çerilerin içinde sayılı kişiydim.

Moğolların içinde paradan başka değerli şey olduğunu bilen azdı. Bana buldukları bir elmas yüzüğü, kimbilir hangi kadının kulağını yırtıp çekip aldıkları bir küpeyi gösterirlerdi.

Bunları bir kaç mangır verip toplardım. Askerin içinde kervancılar, bezirgânlar dolaşır, Moğolların ellerinden değerli şeyleri toplarlardı.

Kent görmemiş, malın değerini bilmez kişiler çoktu. Moğollar yağmaladıkları giysileri başlarından geçirir, kimi süslü pabuçları koca ayaklarına uydurmaya çalışılrlardı.

Bunlar kimbilir, hangi soy kişilerin malıydı. Kendileri sürüp gitmiş ya da doğranmıştı. Malları ardlarından kalmıştı.

Kutluğ Boğa'nın dediğinden çıkmadığım için gece dolaşır, uygunsuzları yakalardım. Yanımda iki yiğit vardı. Hisarın çevresinde Timur Melik'le bizimkiler canla başla savaşırken Hoçind yanıp yıkılmış, yaralı bir insan gibi yere serlimişti.

İşte bu çağda kervancılar arasında bir sivri sakallı, yüzü kemikli bir yahudinin, Moğolların elinden mallarını topladığını gördüm. Onu benim yanıma getirirlerken yiğitlerin elinden kurtulup kendisini suya attı. Suyun karşı yanı bağlık bahçelikti.

Suyun başını bekledim. Bizim savuşup gittiğimizi sanan yahudi kafasını çıkardı. Kıyıya vardı. Nefessiz kalmıştı. Bir soluk alacağı sırada yakasına yapıştım.

Koynundan bir torba çıkardı, içi elmas, inci gibi ne kadar kıymetli taş varsa onlarla doluydu.

Torbayı aldım, yahudiye bir sopa çektirdim. Ölü gibi yerde kaldı. Biz onu geberdi sanırdık, yanından iki ayak uzaklaştığımız çağda bir fırladı, kendini tekrar suya saldı. Karşıya dek yüzdü mü bilmem. Bir daha göremedik onu.

KARA YAZILARIM

Yahudiden aldığım taşları Kutluk Boğa'ya iletim. Bunlara baktı, baktı. Sonra bana:

— Bunların sahipleri bulunmaz, dedi. Zaten yahudi az da olsa akça verip toplamış.

Bana bir avuç taş verdi. Ben beklerdim:

— Ne beklersin Kutulmuş? dedi.

— Bir isteğim var, dedim.

— Tez diyiver.

— Ağam ben ilk kez Hoçind'e Hoca Kasım'la geldim. Onu uğruların elinden kurtardım. Onun bir kızı vardı. Kendisi derin hocaydı. Kucakla camiye götürürlerdi. Müslümanlara öğüt verir, vâzederdi. Bizimkiler bu zabun kişiyi haklamışlar. Kızı yalnız kalmış. Camide diyetini verip aldım.

Kutluk Boğa:

— Sen bu kıza gönlünü kaptırmış olmalısın, dedi.

Ses etmedim. Yeniden:

— Ne dilersen? dedi.

— Dilerim ki dost, düşman ona değmesin. Hoçind ateş içindedir. Burada barınamaz.

— Ne yapmak gerek?

— Dilerim ki onu Özkent'e ileteyim. Orada savaş yok. Hanımızın malı olmuştur.

— Oğul, sen savaşı bırakıp avrat peşinde mi koşarsın!

— Sana akıl danışırım ağam.

— Var bildiğin gibi yap. Güvenli bir yoldaşa kat.

Hoca Kasım'ın konağına vardım. Bilge başını örtüp karşıma dikildi. Gözleri ateş saçardı, ama güzel yüzü solmuş, erimişti.

— Beni parayla satın aldın Kutulmuş, dedi. Bakarım bende gözün var.

Yüzüme ateş bastı:

— Gözüm yok, gönlüm var, dedim. Ama bilirim ki sen benim gibi göçebe bir Uygura karı olmazsın. Dilerim ki, eminlik bir yere varıp orada dirlik içinde yaşayasın. Hoçind'de savaş var. Burada barınılmaz. Özkent'e gider misin?

Bilge önüne bakıp:

— Orada amcam İshak Hoca vardır, dedi. Duydum ki onlara aman verip doğramamışlar.

— Seni oraya ileteyim Bilge Hatun, dedim. Hiç olmazsa gönlümü kaptırdığım kıza bir iyilik yapmış olayım. Tek yabanî Moğolların eline geçmesin. Bu bana yeter.

Bilge önüne bakardı:

— Buyruk senin, dedi. Para verip satın aldın.

— Sen tutsak değilsn, dedim. Verdiğim para senin bana verdiğin altınlardır. Senden başka yüz dokuz kadını, kızı daha kurtardım. Benim para, tutsak neyime gerek.

Vardım iki at buldum. Birine at uşağımı bindirdim. Bilge Hatun'a da er giysileri buldum. Tüysüz, yeni yetişmiş bir han oğluna benzerdi. Onları bir sabah yola çıkardım. At uşağına da Kutluk Boğa'nın bana verdiği elmas taşları verdim. Bunları Hoca İshak'a teslim edecekti.

Onların gidişini at üstünde bekledim. Bilge bir kez başını çevirip bakmadı ardına.

Başbuğ beni aratmış. Yanına vardım.

— Kutulmuş, dedi .Tiz atlan, Buhara üzerine doğru var, nerede bulursan Cengiz Han'a ulaş, bu nameyi ilet.

Mektubu koynuma koydum. Tez varmak için atımın zırhlarını çıkarttım. Kendim de bir tel gömlekle kaldım .Azığımı, okumu, yayımı, kılıcımı takındım. Sürdüm, gittim.

Gece demez, gündüz demez, artık iyice bellediğim yollardan giderdim. Durdumsa atımın bacakları titremeğe başladığı için durdum. Yersem atımın üstünde yerdim.

Yollarda göç kalıntılarına rastlardım. Ölenlerin çoğunu gömmemişlerdi. Karakuşlar bunları didiklerlerdi.

Bir gece atıma yem bulmak için obalardan birine uğradım. Obada eli silâh tutar yiğit yoktu. Beni korku ile karşıladılar. Kocamış bir avrattan arpa istedim. Bana:

— Arpa bulsam ben yerim oğul, dedi. Taş taş üstünde kalmadı. Yeri kazır, ot kökleri çekeriz.

Kadın öyle zabundu ki, bir kemik kalmıştı. Bir altın çıkarıp önüne koydum. Hayvan dinlenince dek bir namaz kılayım, dedim. Zabun avrat beni gözleyip doyururmuş, namazı bitince:

— Oğul, sen kimlerdensin?... Hangi oruktansın?.. dedi.

— Ben müslüman Uygurlardanım ana, dedim.

— Nirden gelip, nireye varırsın?

— Göçebe bir kişiyim ana.

— Oğul duyarım ki Cıngız Zernuk üstüne doğru gelirmiş. Bu yanlarda dolaşma, var gayri yire git.

— Zernuk ne yana düşer ana? dedim.

— Doğuya düşer oğul, dedi.

Ben Zernuk'u hiç duymamıştım. Atlandım, dağ yolarından vurdum. Bir yere geldim ki ekin insan boyu kabarmış. Olmuş başaklardan ay ışığında torbayı doldurdum. At durmadan yem keserdi.

Gün ışırken bir dağ doruğuna çıktım. İlerde, ovada dağ taş insan kesilmişti. Bunlar göç mü diye baktım. Ama günün ilk ışıklarında parlayanlar, çerilerin kalkanları, mızraklarıydı. Bunların kimin nesi olduğunu araştırırdım. Ben ovaya doğru inerken obalardan kaçmış kişilere rastladım. Bana:

— Cıngız, Cıngız, diye bağırdılar.

Ben onlarla kaçacağım yerde ovaya indim. Öncüler üstüme at kopardılar. Elimi kaldırıp dizgin kastım:

— Hoçind'den geliyorum. Başbuğun savcısıyım, dedim.

Beni çokluk dinlemediler. Kakalayıp bir nogerin yanına ilettiler. O da beni gömgök demirlere bürünmüş bir yüce kişinin yanına götürdü. Bu kişinin Tüli Han olduğunu öğrendim.

Beni nogerlerden birine kattı. Ordunun ortasında, gözlerinden ateş fışkıran bir kişinin yanına götürdü. Bana anlattıklarından bunun Cengiz Han olduğunu anladım. Bas kestim, koynumdaki nameyi çıkarıp Nogere verdim, noger de Han'a uzattı.

Beni sıradan çıkardılar. Ordunun yanı sıra yürür, beklerdim. Han beni istetti. Yanına vardım.

— Ne zaman Hoçind'den ayrıldın? dedi.

— Dört defa gün doğdu, battı. dedim.

— Hoçind buraya on günlük yoldur, dedi.

— Hanım, benim aygırım yörüktür, kese yolları iyi bilirim, dedim.

— Timur Melik nice oldu? diye sordu.

— Timur Melik, hisara kapandı, yanında bin çerisi var, dedim. Gemiler yaptırmış. Dağ taş tacik kesildi. Başbuğlar toprak taşıtıp suyu doldurmağa savaşırlar...

— Sen Uygur musun?

— Almalıktanım Hanım. Uygurum.

— Sen yüzbaşı mısın?

— Yüzbaşıyım Han'ım. Kutluk Boğa'nın takımındanım.

— Neye zırhlanmadın?

— Ben Hanım'a tez ulaşmak için ağırlıklarımı bıraktım.

Cengiz Han, başımdaki külâhtan ayağımdaki çizmeye kadar beni süzer dururdu. Baş kesip terlerdim, kızarırdım karşısında.

— Seni kim yüzbaşı etti?

— Kutluk Boğa, Alak Noyan'a ısmarlamış.

— Bunca bahadır kişi varken sana yüzbaşılık düşer mi?

— Hanım, ben yavuz çarpışırım.

— Ne zaman katıldın orduya?

— Beni Süleyman'ın yanına katıp Celâleddin'e haber salmak için ilettiler. Süleyman Han'ımın bir kuluymuş.

— Sen Hoçind'de Timur Meliğin çerilerindendin öyle mi?

— Doğru bildin Han'ım. Yüzbaşıydım.

— Timur Melik yüce bahadırdır, dünya onun sa-

vaşını över. Ama bizim yağımızdır. Onun tarafında olanların ben kafalarını kestiririm.

— Tanrı yüzüme bunu yazdıysa ne diyeyim?

— Neye doğruyu söylersin?

— Benim atam oymağımın başıydı. Han soyundandı. Bana yiğitlik, savaş öğretti, yalanı değil.

Cengiz Han, nogerlerine buyurdu ki, beni sıkı tutsunlar. Konak yerinde sorguya çekecekler.

Çok beklemedim .Bir ağaçlığın altında Han'ın büyük otağını kurdular, gözcüler dikip hayvanları yemlediler .Dağ taş Moğol çerisi yamaçlara yayıldı. Azık yer, yarenlik ederlerdi.

Han yemiş, içmiş, sonra Tüli hanı yanına almıştı. Beni çadıra ilettiler. Kollarımı ardımdan çemreyip bir sıkı bağlamışlardı. Han yüzüme sert sert bakıp:

— Bir diyeceğin kaldı mı? dedi.

Benim için dünyanın tadı yoktu.

— Ben soy kişiyim, dedim. Beni dağ uğrusu gibi öldürtme. Savaşa sür, yiğitçe öleyim.

Gayri, Hoçind'den çıkarken Bilge bir kez başını çevirip bana baksaydı, dünyayı daha aydın görürdüm. Ama benim alnımın kara yazısı vardı. Yaşamak istemezdim.

Tüli Han, dişlerini gıcırdattı:

— Çaşıtların sonu budur, dedi.

Ayak üstü bekleyen nogerlerden birine bir işaret çaktı. Noger kargısını bana dikti, bir sançtı. Kargının ucu yüreğimin üzerine vurdu. Kaya gibi ayakta durur, bakardım.

Tanrı benim ölümümü istemezdi. Kargı yüreğimin üstünde sakladığım hançere değmiş, yüreğime işlemeden yere düşmüştü.

Noger kargısını bana sançtı.

Noger şaşaladı, dişlerini sıktı. Kargıyı kavradı. Bir daha sançacaktı. Cengiz Han:

— Bekle, dedi. Bu yürekli bir kişidir. Çarpışıp öyle ölmek ister, var dışarıda kârını tamam et. Ver eline bir kılıç, kendisini korusun.

Bu noger iri yapılı, kalın kollu, gömgök zırhlı bir Moğoldu. Bana bir kılıç verdiler. Otağın önüne vardık.. Han otağın eteklerini ayırtmış bize bakardı. Tüli Han otağın önünde ayakça dururdu. Çevremizi kuşatanlar bize bakarlardı. Anladım ki yaşamanın sonu gelecek... Bir dua okudum. Sonra nogerin karşısına dikildim.

Noger, Tüli Hana bas kesip:

— Ben zırhlı, tolgalı, kalkanlıyım, bu bahadır bez gömlekli karşımda durur, dedi. Benim sanıma çıplak adamla döğüşme yaramaz. Hanım, buyur, bu yiğite bir kalkan, bir zırh giydirsinler.

Ben başımı sallayıp:

— Ağam sen işine bak, dedim. Doğruyu deyenlerin dünyada sonu bu imiş. Biz çıplak da dövüşürüz. Kılıç bize yeter. Sen kendini bir eyice koru.

Nogerle çatışmaya koyulduk. İlkin bana kıyıp öldürmek istemez, ağırdan alırdı. Her saldırışında ben yana kaçar, kendimi ağır kılıcından korurdum. Noger kızışmaya başladı. Hanın karşısında utanır, çıplak bir kişiyi baklayamadığı için kahırlanıp kızardı.

Tüli Han, ses etmezdi.

Nogerin her saldırışını karşıladım. Savurduğu kılıcını geri almadan benim elimdeki ince kılıç onun başının yanında dolanır, zırhını çizerdi. Solumağa, gözleri kanlanmağa başlamıştı.

Çevremizi alan çerilerin, nogerlerin benim dövüşümü övdüklerini işitir, nogerin şimdi ardına geçer, şimdi yanına kaçar, kendimi bir eyi korurdum.

Noger iyice hırslanıp birden bağırdı:

— Pis Uygur, sana acımak gerekmez, dedi.

Bu pis uygur deyişi arıma girti. Saldırdığı çağda başlığını kayışını kestim. Başlığı iki adım öteye fırladı. Artık başı açıktı. Tepesinde bir tutam saçı vardı.

Yeıden balşığını aldım, uzattım:

— Ağam, iyi sakla başını, dedim. Pis Uygur dediğin bahadırlar han soyundandır. Senin gibi sırtındaki demirlere gömülüp savaşmayı sevmezler.

Noger öyle bir kılıç saldı ki elimde uzattığım başlığına değdi. Başlık bölündü, onun kılıcı da eğrilip kaldı.

Yanıda bekleyen nogerden bir mızrak çekip aldı, üstüme doğru sançtı. Mızrağı göğsümün üstünde tutum, çekip aldım.

O çağda otağın kapısında Yüce Hanı gördüm. Dik dik:

— Yaşmut, dedi. Bırak bu yiğiti. Güzel savaşır.

Yaşmut dediği noger utanırdı. Ben kılıcımı indirdim, varıp eline sarıldım, öptüm.

Çevremizdekiler söyleşir, homurdanırlardı. Tülı Han:

— Kutulmuş, dedi. Han seni denemek istedi. Kutluk Boğa yaman bir kişidir. Alak Noyan Han'ın yakın kullanrındandır. Sana güveni olmasa buraya iletmezdi. Var gönlünü hoş tut.

CENGİZ'İN YANINDA

Ben ölmek, bu dünyadan göçmek isterdim. Tanrı beni Cengiz'in yanına, yakınlarına ulaştırdı.

O gece bana da azık verdiler. Gün ışırken ordu yola koyuldu. Zernuk hisarının önüne vardı. Kale kuşatıldı. Hisarın kapıları kapanmıştı.

Tüli Han beni arattı. Han'ın otağının önünde ulu bir kişi vardı. Han ona buyurdu:

— Hacip, bu yavuz bir cenkçidir. Ama Zernuk'a dövüş için varmıyorsun. Bu kişilere öğüt ver. Boşuna kan dökülmesin. Gelsin, teslim olsunlar. Zernuk'u yağmadan, çoluk çocuğun doğranmasından kurtulsunlar.

Hacip bir müslüman kişiydi. Zernuk hisarına silâhsız vardık. Beni oğlu diye gösterirdi. Zernuklukları topladı, onlara öğüt verdi. Tanrının birliğine and içerek kimseye bir kötülük gelmiyeceğini, mallarına dokunulmayacağını, canlarının kurtulacağını, böyle etmezlerse Zernuk'tan bir can kurtulamayacağını anlattı.

Bizim ardımızdan hisarın kapıları açıldı, Zernuk kişileri armağanlarla Han'ın önüne geldiler. Armağanlarını sundular. Teslim olduklarını anlattılar.

Han hoşnutluk gösterdi, Zernuğun adını Kurtlukbalık koydu. Bu kutlu kent demekti.

Orada çok eğlenmedik. Zernuk yiğitlerini orduya

aldık, oradan Nur kentine vardık. Kentin kimi varsa hisara kapandı. Han'a elçi ilettiler. Müslüman Bilgini Hacip'le ben de vardım kent'e. Söyleşme bir iki gün sürdü.

Ordu sabırsızlanırdı. Moğol çerileri yağmaya alışmışlardı. Sonunda Nur kentinin içinde kim varsa mallarını, sığırlarını alıp ovaya çıktılar, Moğollar kente varıp yağmaladılar.

Oradan Buhara üzerine vardık. Buhara çok büyük bir kentti. Orada yüce bilginler vardı. Buhara bilginlerin, bilginin yeri demekti.

Buhara'yı kuşattık. Ben Han'ın nogerleri arasında bulunurdum. Harzem Şahı Sultan Mehmed'in yurdunun sınırları içinde bulunan Buhara'dan o gece Gök Han, Sevinç Han, Güçlük Han gömgök demirlere bürünmüş çerilerle uğrayıp Cengiz Han'ın ordusuna bir baskın verdiler.

Karanlıkta, sabaha dek yaman bir uruşma oldu. Cengiz'in otağına kadar sokuldular. Bu otağın önünde ben de canımı dişime takarak çarpıştım. Yanımda Yaşmut vurulup yere serilmişti. Hisarın çevresi vuruşanların bağırtıları ile inlerdi.

Gün ışıyınca karşımızda yağı kalmamıştı. Mehmet Han'ın çerilerinden yirmi bin kişi hisarın çevresinde can vermişti. Bunların hepsi islâm dinindeydi ama Cengiz Han islâm, hıristiyan ayırt etmezdi.

Buharalı ve Moğol ölüleri serilip kalmıştı. Yürek dayanmazdı onlara bakmaya. Nice yiğitler, başsız, kolsuz, kan içinde yatarlardı.

Gün ışırken Buhara'nın bilginleri varıp Han'ın karşısına dikildiler. Bütün hisar kapılarını açmışlardı. Cen-

giz Han atlandı. Ordu ile kente girdi. Ben de anlanıp, ardı sıra giderdim. Yolları geçip Ulu Camie vardık. Cengiz Han:

— Burası Sultan Mehmed'in evi mi? diye sordu.

Ahaliden müslüman kişiler:

— Hayır, dediler. Burası Tanrının evidir.

Cengiz Han atının üstünden indi. Minbere çıktı. Ben elde kılıç yakın durur, Han'a bir kötülük erişmesin diye beklerdim.

Moğollar atlarını yüce kişilere tutturup oturur içer, eğlenir, alık alık çevrelerine bakınırlardı.

Bir müslüman kişi yanımda bir başkasına sorardı:

— Bu ne haldir?

Öteki kişi sesini kısarak:

— Sus, Seyit... dedi. Tanrının gazabı çağıdır.

Cengiz Han'ın sesi toplanan Buharalı'ların yüreklerine işlerdi. Han bağıra bağıra Sultan Mehmed'in anlaşmayı bozup kervanları, elçileri öldürdüğünü, birçok kötülük ettiğini anlattıktan sonra:

— Buharalılar, dedi. Siz büyük günahlar işlediniz. Tanrı beni sizlere saldı ki, cezalandırayım. Sakladığınız malları kınsız kısatsız çıkarıp verin.

Buharalılar neleri varsa ortaya koydular. Han onları bağışlayacaktı ama, Buhara'da Sultan Mehmed'in askerlerinden birçok kişinin saklandığını haber verdiler.

Han suçları bağışlamışken kızdı. Kentin ateşe verilmesini buyurdu. Hisara kapanmış olan bütün beyleri yakalatıp öldürdü. Buhara kalesi yerle bir oldu. Kentte taş binalardan gayrisi yanmış, yağmalanmış. o güzel bilgi ve bilginler kenti viran olup kalmıştı.

Ben bunca müslümanın doğranmasına acırdım.

Fakat Cengiz'in ordusunda da müslüman kişiler çoktu. Bunlar da kırılırdı.

Han yanında kaldığım sürece gösterdiğim yararlıktan, sırasında tek başıma kalıp beş on yağıyı kırdığımdan nasıl döğüştüğümü anlamıştı. Beni bin kişinin başına getirdi. Han'ın gözdesi olduğum için orduda hatırımı sayarlardı.

Gayri durup dinlenmeden Harzem topraklarında at sürer, hergün savaşa girer, hisarlar kuşatırdık.

Semerkand savaşlarına da girdim. Sultan Mehmed Semerkand'ın korunmasına otuz Han koşmuştu, yalnız altmış bin Türk, elli bin dacik çeri vardı içlerinde. Bunların hepsi bahadır kişilerdi. Ayrıca yirmi savaş fili de vardı. Ceriler ne fillerden, ne arslanlardan korkarlardı. Öylesine gözleri pek, yürekleri katı yiğitlerdi.

Cengiz Han'ın gelip çatacağını öğrenen ahali ve çeriler; hisarın çevresine arklar açıp su doldurmuşlardı.

Han'ın oğulları da çerileriyle varıp yetmişlerdi.

Şahın ordusundan dağ taş çeri çıkıp bir baskın verdi. Bir çok Moğolu öldürdüler, bir çok da tutsak alıp kente çekildiler.

Cengiz Han buna çok kızdı. Devresi gün atlandı, Harzemlilerden bir kul hisardan çıkıp açıkta vuruşa girişmedi.

Ama karsı durmaktan da kalmadılar. Bütün gün kanlı bir vuruşma oldu. O günün akşamı Semerkand'in kadısı, büyük müslüman bilginleri, hisardan çıkıp Cengiz Han'dan bağışlamasını dilediler.

Cengiz Han kızmayınca kan dökmeyi sevmezdi... Gelenleri hoşlukla karşıladı. Bu elçiler kente dönüp

kapılardan birini açtılar. Moğollar aç kurtlar gibi kente dalıp bütün kapıları açtılar.

Şehirde talan başladı. Sultan Mehmed'in bütün Han'ları, çerileri öldürüldü. Yalnız Alp Han adında bir Bey, vuruşa vuruşa bin çerisiyle kaçıp gitti.

Din bilgini ile kadı, elli bin aileyi bağışlattı. Semerkand'liler ikiyüz bin altın haraç verdiler. Ahalinin içinden otuz kere bin esnafı ve sanatçıyı Han noyanlarına, oğullarına dağıttı.

Cengiz, kana susamış bir Han görünürdü. Ama onun dünya yüzünde çok büyük bir hanlık kurmak istediğini bilirdim. Görgüsüz Moğolları yabanilikten kurtarmak, bilgili ve uygar yapmak dilerdi.

Semerkand'in talanına ben katılmadığım halde; anamın bana armağan olan sevgili aygırım bu savaşta Sultan Mehmed'in çerileri tarafından ayakları kesilerek öldürülmüştü.

Atımın öldüğünü görünce yüreğim ağzıma gelmiş, artık müslüman, dacik dinlemeden ben de çok çarpışmış, bir çok yağıyı yere sermiştim.

Han, benim yararlığımı görmüş, bana güzel bir atla noyanlarının getirdiği yağma eşyasından bir avuç değerli taş vermişti.

Alak Noyan geri varmadığım için bana kızgındı, ama Cengiz'in beni yanında alakoyduğunu görünce ses etmemişti.

Cengiz Han, Harzem illerini almak için büyük bir ordu çıkardı. Ben Cuci Han'ın buyruğu altındaydım. Okeday Kaan, Çağatay Han da ordu kollarıyla gelirdi.

Günlerden sonra, Urgenç yakınlarına vardık. Bu ulu kentte Harzem Şahı Sultan Mehmed'in Humar

Tekin, Moğol Hacip, Feridun Beyleri vardı. Bunların yaman kişiler olduğunu söylerlerdi. Humar Tekin sultan Mehmed'in dayısı olurmuş. Urgencin Darugası o imiş. Bunlardan gayri kentte bir çok noger ve ünlü kişiler varmış.

Urgençtekiler ordunun gelişini duymamışlardı. Bir gün bir iki bölük atlı varıp hisarın dışında bulunan atları, eşekleri sürüp gittiler. Biz de pusuya yattık.

Bir baktık ki, karabulut gibi yüz kere bin atlı at koparıp Moğolların üstüne varır, onları kırmaya başlar.

Biz de saklı olduğumuz yerlerden uğrayıp yaman bir savaşa giriştik. Sultan Mehmed'in çerilerinden bir tümen ya kurtuldu, ya kurtulmadı. Hepsini kesip doğradık. Kalanlar varıp hisara kapandılar.

Varıp Urgenci kuşattık. Kente elçi salıp teslim olmalarını, teslim olurlarsa erkeklerin, çocukların tutsaklıktan kurtulacağını anlattılar.

Urgençliler yanaşmadı. Yedi ay hisarı kuşatıp durduk. Gayri koca hisarın duvarlarından aşırtacak taş bulamadık ki, mancınıklara koyup atalım. Ağaçlar kesıp atardık. Hanlar baktılar ki kent teslim olmaz, duvarlar aşılmaz. Varıp Ceyhun suyunun yolunu çevirip kenti susuz bırakmağa giriştik. Bu işe saldığımız üç bin kişiyi hisarı koruyanlar bir baskın yapıp öylesine kırdılar ki, bir kul kurtulmadı.

Urgenci alamayınca Han'ın beyleri arasında gerginlik başladı. Cengiz Han haber ulaştırdı ki, Beyler, Okeday Kaan'ın buyruğuna girsin, onlar da böyle ettiler.

Bundan sonra günlerce çarpışmalar oldu. Sonunda Urgenç düştü. Kim varsa dışarı alıp kente ateş verildi. Yüz bin aile sanatçıydı. Bunları orduya aldık. Genç

kadın ve erkekleri tutsak ettik. Kalan Urgençlileri çerilere böldüler. Kul başına yirmi dört tutsak düştü. Bir buyruk verildi, her kul tutsağını öldürdü.

Ben Uygurdum, uygurlar uygar kişi olurlardı. İnsanların böyle doğranması bana çok acıklı gelirdi.

Ünlü Şeyh Necmettin Kübra'nın adı, sanı dünyayı tutmuştu. Okeday Kaan haber salıp Şeyhin ayak altında kalmaması için varıp gelmesini istedi. Şeyh:

— Ben gelemem, ailem, akrabam var, dedi.

On kişiyle gelmesini söylediler. Şeyh haber saldı ki benim akrabam daha çokluktur. Yüz kişiyle gelsin, dediler. Şeyh yine direndi. Hanlar: Bin kişiyle gelsin, dediler.

Şeyh gelen elçiye:

— Ben iyi günlerinde bu Urgençlilerin dostuydum. Kötü künlerinde onları bırakamam, dedi.

Bu çağda Moğollar Şeyhin oturduğu yere saldırdılar. Şeyh yaşlı bir kişiydi. Eline bir kılıç aldı, bir çok Moğolu eliyle öldürdü, sonunda kendisi de kılıçlar altında ölüp gitti.

KOCAMIŞ ANAM

Urgenç savaşında Kutluk Boğa ağır yaralar almıştı. Bir kente yerleşip kalması gerekirdi. Gayri bu yüce bahadırın savaşa katılması akla gelmezdi. Bir sabah Okeday Kaan beni çağırdı:

— Var, yanına on çeri al, Başbuğu dilediği kente ilet, sonra dön, gel, dedi.

İşte böylelikle biz on iki kişi yola çıktık. Gideceğimiz yol ırak olduğundan iki katıra da azık, yollarda barınmak için çadır, su tulumları yükledik.

Arık Boğa çökmüş, sararmış, erimiş kalmıştı. Bütün can gücünü tüketmiş görünürdü. Atının üstünde güçlükle dururdu.

Yolda bana:

— Yoldaş, dedi. Gayri ben savaşamam. Bu yaralar benim gücümü yitirdi. Atamın mezarını ziyaret etmek isterim. Daha sonra bir kente varırız. Beni orada korsun.

Gönlünü almak için daha diri olduğunu anlatırdım... Ama vola da dayanamazdı. Sık sık durur, bir gün, yarım gün dinlenmesi için çadır kurar, onu yatırırdık.

Moğollar durmadan yerler içerler, bir iş buyurunca homurdanırlardı. Bunlar ordunun sıkısından boşanınca burunlarının doğrusuna giderlerdi.

Moğolların biri onbasıydı. Dokuzuna kumanda ederdi. Yolda başıboş kalan çerilere o da lâf dinlete-

mezdi. Arık Boğa'ya yiğitliğinden ötürü Kutluk adını takmışlardı. Birgün bana:

— Yoldaşım, dedi. Bu yabanîler yanımızda elmas, inci, altın gibi değeri çok mal olduğunu bilirler. Korkarım bizi soymağa kalkarlar.

— Sen kahırlanma Başbuğ, dedim. Bize kötülük edemezler.

Kutluk Boğa benden iyisini bilirmiş. Yiyip içen Moğollar işi azıtmaya başladılar. Ben eli kolu tutar bir kişiydim. Başbuğun kendini koruyacak gücü yoktu. Onlar aralarında söyleşir, birşeyler tasarlarlardı.

Bir hafta geçince Sirderya kıyılarına varmıştık. Atamın göçle konduğu küçük yaylanın yakınındaydık. Uzaktan atamın yurt edindiği yerleri gördüm. Kutluk Boğa'ya bunu anlattım.

— Bahadır, dedi. Dilersen oraya varalım. Belki senin soyundan kalanlar vardır.

O yana yöneldik. Obada yıkılmağa yüz tutmuş on kadar evcik vardı. Bunların hepsinin damları topraktı. Cılız ekinler yamaçlarda görülürdü. Bir kaç ağaç kalmıştı.

Obanın yakınlarında bir yere konduk. Bizim gelişimizden korkmuş olmalılar. Ortada bir kul görünmez, bir kaç köpek ulurdu.

O gece başbuğun küçük otağında kıl keçeye uzanmış yatardım. Kutluk Boğa inildeyip dururdu. Bu çağda Onbaşı Saltuk otağın eteklerini açtı, bana:

— Kutulmuş Bahadır, dedi. Yoldaşlar obayı talana gitti.

Kan başıma çıktı. Davranıp kılıcıma yapıştım. Obadan doğru bağırtılar gelirdi, tezi tezine atlandım. Yanımızda iki tüfek vardı. Bunları doldurup Başbuğun yanına koydum:

— Olmaya ki beni yanından ayırıp seni soymağa kalkarlar, otağa kim varırsa, beklemeden vur.

Saltuk Onbaşı bana:

— Bahadır bunlar yaban kişilerdir, dedi. Başedemezsin.

Ay ışığı vardı. Atı sürdüm, obaya vardım. Moğollar yoksul evlere girer, ihtiyarlara sopa çekerlerdi.

— Tez rahat bırakın bu kişileri, diye bağırdım.

Onlar beni dinlemez, ihtiyarları sürür, taze kadın ararlardı. Can başıma vurup vardım üzerlerine. İki Moğol bana dikelip:

— Pis uygur, diye bağırdı. Gayri işimize karışma.

Bunu diyenin ağzına kılıcımı daldırdı. Ötekinin omuzunu deldim. Kötülük edecek dermanları kalmadı. Bağırtıların geldiği yöne koştum. Dört Moğol beni önlemeye davrandılar. Biri atımın dizlerini kesti. Atladım, yere, bir kılıç çaldım, boynu yarıdan kesilip yere devrildi. Ötekiler bir araya toplandılar. Çevremi sarmaya, beni haklamaya giriştiler. Pis pis bağırır, küfür ederlerdi. Biri daha devrildi. Sırtımı evlerden birine dayadım. Kalan dördü koşup Başbuğun otağına saldırmaya savaştılar. Artlarından yetiştiğim çağda bir tüfek patladı. Biri daha devrildi. Saltuk eline kılıcını almış kalan ikisini kovalardı.

Bu işler çok kısa bir çağda oldu. Kalan iki Moğol azıklarımızı iki ata sarıp kaçmaya savaştılar. Saltuk'un atına atladım, gelişimi görünce bindikleri atları sürüp ay ışığında yayladan aşağıya vurup gittiler.

Saltık bizimle kalmıstı. Bana:

— Ağam, dedi. Cıngız sana boşuna binbaşılık vermemiş. Tanrı kolunun gücünü artırsın.

— Var atlan onbaşı, dedim. Eris ardlarından. Nerede bulursan okla bu yabanileri.

Saltık dediğimi yaptı. Gün ışırken Moğollardan birinin kesik kafasını getirdi otağa. Öteki ters yöne kaçıp kaybolmuş.

On altın çıkarıp verdim. Tok gözlülük etmeğe kalktı. Başbuğ:

— Al yoldaş, dedi. Kutulmuş Bahadırın yanında kalırsan mala konarsın. Cengiz'in yasasını unutma... Birincisi buyruğa baş eğmektir.

Elimizde kalan malları yakına aldık. Atları köstekledik. Sabah açılınca Saltık'ı başbuğun yanında bırakıp obaya vardım. Benim atla vardığımı görenler ağlaşır, çığrışırlardı:

— Bahadır, bizim malımız yok. Yiğitlerimiz Cengiz Han'ın ordusuna katıldı. Bir çıkmadık zabun canımız, bir de yamaçlarda daha başak bağlamamış ekinimiz, bir kaç sıska keçimiz var. Gayri ne dilersen yap.

Eli değnekli ihtiyarlar obada kalan tazecik avratları salkamışlardı. Vardım, atamın konduğu yapıya gittim. Damının yarısı göçmüştü. Kapıyı vurdum. Karşıma beli bükülmüş, kamburu çıkmış bir kocakarı çıktı. Yoksulluktan avurtları çökmüş, elleri çalı kesilmişti. Ama sağ elinde bir kılıç vardı.

— Hele yakın gel bahadır, diye meydan okuyordu.

Onu görür görmez:

— Ulu hatun, diye bağırdım. Ulu Hatun sen misin?

Gözleri iyiden seçmezdi. Ama duyardı ne dediğimi:

— Ulu Hatun benim, dedi. Han avradının nice olduğunu sana anlatayım, hele biyol sokul!...

— Hele yakın gel bahadır, diye meydan okuyordu.

Attan yere atladım. Yüreğim titrerdi:

— Ana, dedim. Ana, beni obadan sürüp çıkardığın yetmedi de şimdi doğramaya mı bakarsın. Katı yürekli ana!

Anam duvara yaslandı. Kolu sarkmıştı yere doğru:

— Sen kimsin oğul? dedi.

— Ben ortanca oğlun Kutulmuş'um ana!... dedim.

Anam bir bağırdı, sonra koştu bana. Ona dolanan kollarım sırtının bir deri bir kemik kaldığını duyardı. Birden sönmüş, yığılmıştı dizlerimin dibine. İnce ince, tıkanır tıkanır ağlardı.

Biz böyle ağlaşırken evlerden doğru taze kadınlar, kocamış, zabun erkekler, yeni büyümüş oğulcuklar çıkıp sarardı çevremizi. Ben anamı okşayıp:

— Yoldaşlar, dedim. Sizlere saldıran Moğolları hakladım. Gayri korkunuz kalmasın, ben atamın obasına kötülük getirmem.

Dinç bıraktıklarım çökmüş, erimişlerdi. Bir dirice kişi çıktı:

— Hey Kutulmuş, diye ünledi. Ben Şaklabanım. Atanın sığırtmacı Şaklaban.

Onunla da sarmaştık.

Anamı yatıştırdıktan sonra:

— Seni bu illerde yoksul, bir başına koymam, dedim. Seni büyük kentlerden birine iletirim.

Anam dikeldi:

— Yiğitler gitti, dedi. Burada bir ben değilim... Bunların hepsi bizim obamızın kişileridir. Eyi günlerinde ayrılmadık, kötü günlerinde garip koyup gideyim mi dersin? İki sıska karakeçi ile altıma serdiğim kuru kilim bu yaştan sonra neme yetmez ki.

Bir karakeçi kadar ufalmış, eriyip kalmış olan anamın bu dediklerini çevremizi almış oba kişileri, başları örtülü taze avratlar, kocakarılar dinler, ağlaşırlardı.

— Ak sütünle beslediğin oğluna kırgın mısın ana? dedim.

Anam davrandı, sırtımı sıvazladı:

— Oğul, töreye baş eğip ben seni obamızdan sürüp çıkarttım. Han garısı olarak bu benim boynunum borcuydu. Ama anan olduğumı için yüreğim yarıldı. Seni gelişmiş, güçlenmis bir bahadır görmek bana yeter. Gayri yüreğim rahat. De bana ağan nice oldu?

— Ağam gayri savaştan geri kaldı. Cengiz Han'ın yanında rahatlık içindedir. Kardaşımı hiç görmedim... Ama Hanbalık'ta yazıcılık edermiş.

— Sağolsunlar da irakta olsunlar. Bana yeter bu.

ERMİŞ KİŞİ

Kutluğ Boğa bana çıkıştı:
— Kutulmuş yoldaş, nerede eğlenirsin?

Anamı bulduğumu Kutluk Boğa'ya anlattım. Yüreği kabardı.

— Yoldaş, dedi. Ata yurdunu onarmak gerek. Bir avuç kişi kalmışlar. Bunca müslüman tutsak var elimizde. Yerine göre elinden iş gelir kişileri satın al... Bugün bir tutsak bir çizme akçesinden aşağıdır. Taşçılar ara, ırgatlar ara. On tutsak yeter. Buraya bir yerli oba kuralım. Benim Kaşgar'da yakınım kalmadı... Atamın mezarı burda. Ben de kalırım. Sğ olup dönersen sen de burada yerleşirsin. Sirderya'nın suyu çekilmez. Bütün yıl akar. Bu topraklar yeşilliktir. Ağaç da yetişir. Var gelirken sığırdan, koyundan ne bulursan koşup yola getir.

— Ağam iyi dersin ama, ilkin göreceğimiz öteki iş var.

Anam bulup buluşturmuş, bir tarhana çorbası etmiş. Toprak çanaklara koyduk, içtik. Önce babamın o yanlardaki mezarına gittim. Toprağını düzledim... Okudum. Ardından obada dinç kalmış iki er kişi aldık, atlandık, yola çıktık. Boğazı geçtik. Sarı ineğin yavruladığı yere vardık. Elimle yamacın yanındaki taşları gösterdim.

— İşte ağam, dedim. Atan Kaşgarlı Hasan orada yatar.

Yıllar öncesi oradâ bir küçük çınarcık vardı. Güvermiş, gelişmiş koca bir ağaç olmuştu.

Taşları kaldırdım. Saltık toprağı eşelemeğe girişti. Obadan gelen iki kişi ona yardım ederdi. Kutluk Boğa ağac altında oturur, bizi gözlerdi.

Çok geçmedi. Bir kulaç toprağın altında çürümüş ak urbalara rastladık. Saltuk bir bağırdı, yüzü ak pak oldu. Baktım ki ihtiyar kişi olduğu gibi yatır, ne etleri dökülmüş, ne de bir yeri değişmiş.

Obadan gelenler:

— Burada yatır var, burada yatır var, diye bağırışırlardı.

Kaşgarlı Hasan'ın bedeni çürümemiş, ak sakallar bile dökülmemişti. Kutluk Boğa ağlar dururdu.

— Ağam, atanı obaya ulaştıralım, dedim.

— Değme Kutulmuş yoldaşım, dedi. Varsın onbeş yıldır yattığı yerde kalsın. Çevresine bir duvar edelim.

Dediğini yaptık. Ben ogün tek başıma atlandım... Yanıma, azık, silâh aldım. Zırhımı kuşandım. Yollara çıktım.

Alnımın yazısı beni Özkent'e attı. Okeday Kaan oradaymış. Ben onun buyruğu altındaydım. Vardım karşısına:

— Kutluk Boğa nice oldu? dedi.

Moğolların azgınlığını, bizi soymağa kalktıklarını tek başıma çarpıştığımı, çoğu yaralanıp kaçtıklarını, sonra Kaşgarlı Hasan'ın mezarını anlattım.

— Yüce Kaan, dedim. Kutluk Boğa bana eli işe yaraşır tutsak ısmarladı, gayri sen ne buyurursan ona göre ederim.

Okeday bir eyyam düşündü:

— Kutluğun çok yararlığını gördük yoldaş Kutulmuş, dedi. Var kentte aradıklarını bul. Yüce atam, kendisine yararlık edenlerin hatırını sayar. Ananın gönlünü al, hatırını hoş tut. Çokluk eğlenme. Kutluk Boğa'nın yerini sen tutacaksın. Uygurlardan iki at uşağı al kendine. Bunları Kutluk Boğa'nın yanında korsun, Saltığı alıp varırsın.

Cengiz Han, kimsenin dinine inancına dokunmazdı. Ulu camiye vardım. O gün cumaya rastlamıştı. Yüce kişiler yanında tutsaklar da namaza dururlardı. Ben at uşaklarımla namaza durdum. Benim Hanın başbuğlarından biri olduğumu sezmişler, çekinirlerdi.

Edepli edepli namazımızı kıldık. Hoca minbere çıktı. Müslümanlara öğütler verir, Tanrının âzabından, kötülüklerin insan oğlunun yanına kalmayacağından söz eder, onlara doğru yolu gösterirdi.

Vaaz bitti, ahali dağılmadan önce Hoca'nın yanına vardım. Elini öptüm. Yüzüme korku ile baktı:

— Ne dilersin bahadır oğul, dedi. Sen kimsin?

— Bana Kutulmuş derler hoca, dedim. Cengiz Han'ın ordusunda Tümen başbuğuyum.

— Benden bir dileğin mi var oğul?

— Müslüman tutsak ararım Hoca, dedim. Onları bağ, bahçe sahibi edeceğim. Atamın yurduna yerleştireceğim. Diyetlerini verip tutsaklıktan kurtaracağım... Dilerim ki erler taşçı, ırgat olsun.

Hoca sakallarını sıvazlardı. Yüzüme baktı baktı:

— Kula kul olmak zor iştir Bahadır, dedi. Duydum ki sen Hoçind'de de camiye varmış, oraya toplanan yüz on msülümanın diyetini verip başları boş bırakmışsın. Bunların içinde benim Ağamın kızı Bilge Hatun da vardır.

Yüreğim titredi. İçimin yangınını sezdirmedim:

— Bilge Hatun'u ben sana ilettimdi İshak Hoca, dedim. Kendisi böyle dilédi. Ama Tanrının kişinin alnına yazdığı yazıya inanmaz. Tanrı beni yurdumdan sürdürüp gurbete salmasaydı Hoca Kasım'a rastlayıp onları çapulcuların elinden alamazdım. Tanrı beni Han'ın nogeri etmeseydi, Hoçind'de Bilge Hatun'u Moğolların elinden kurtaramazdım. Varsın gönlü hoş olsun. Tanrı ona dirlik versin.

İshak Hoca:

— Oğul Bahadır, dedi. Uygurlar Tanrıyı bilir, yürekleri temiz kişilerdir. Tanrı buyurur ki kul kulun kötülüğünü bağışlasın. Bilge'yi çok isteyen yüce kişiler oldu. Ama, «ben bir tutsak kızım, ere varamam,» dedi.

— Atam ben Kasım Hoca'dan aldığım altınlarla topladım tutsakları, dedim. Para onlarındı.

İshak Hoca:

— Satın alıp saldığın tutsaklara azat kâğıdı vermişsin oğul, dedi. Bilge Hatun'a vermemişsin. Tutsak salmanın erkânı vardır. Dilersen buyur fakirin evine, bir çorbamızı iç. Bilge'nin de suçunu bağışla, sal.

At uşaklarımı savdım. İshak Hoca'nın ardı sıra yürüdüm. Bir tahta evde otururdu. İki odacığı vardı. Kocamış avradı bizi karşıladı. Hoca İshak:

— Bilge'ye söyle, dedi. Kutulmuş Bahadır geldi.

Yere bir peşkir serdiler. Üzerine bir sini kodular. Ulu Camide müslümanlara namaz kıldıran, vaaz eden İshak Hoca'nın evinde aş bir çorba ile iki elmaydı. Ne malı vardı, ne akçesi. Tanrıya şükür ettikten sonra:

Bilge Hatun elimi öpmek istedi. Ben elimi geriye aldım.

— İşte oğul, dedi. Bizim halimiz böyle. Ben de bir çağda bağ, bahçe sahibiydim. Kapımda yoksul besler, çevremdeki hastalara, çulsuzlara yardım ederdim. Şimdi akçesi olan komşular bakar bize. Bir benim kuru canım, bir avradınki, bir de şu öksüz ve yetim Bilge'nin canı var. Elin eline bakmak bana ağır gelir ama ne ideceksin. Tanrı böyle diledi.

Gözlerinden yaş inip sakallarına katışırdı. Ellerini vurdu. Başı örtülü bir hatun girdi içeriye. İshak Hoca:

— Ben tutsağım deyip durusun Bilge kızım, dedi. İşte ağan geldi.

Bilge hep o Bilge idi. Gözleri ağlamaktan şişmişti. Vardı elimi öpmek diledi. Ben elimi geri aldım:

— Konağınızda yedim içtim, tok doyum oldum... dedim. Ben bir garip kişiyim. Tanrı bahtından güldürsün.

İshak Hoca biz söyleşirken odadan çıktı. Bilge'nin sesi titrer, gözlerine yaş gelirdi:

— Kutulmuş Bahadır, dedi. Beni koma bu illerde. İshak Hoca boğazından keser bana yedirir. Bir yudum aş boğazımdan zorlukla geçer.

— Sen bir soy kişi kızısın Bilge Hatun. Benden yüksünürsün. Ben Han'ın bir başbuğuyum. Yağı olduk birbirimize!

Bilge içini ekip:

— Sultan Mehmet gibi bir sarhoşa kul olacağına; Cengiz Han gibi yüce bir yiğite başbuğ ol, dedi.

— Ne dilersin Bilge Hatun!... dedim.

— Beni koma buralarda, dedi. Evlendinse kuma giderim, çocukların varsa onlara bakarım.

— Ben bir garip uğru, bir yol, iz bilmez kişiydim Bilge. Sana tutkunluğumdan evlenmek aklıma gelmedi.

Bilge önüne bakar, bana karşılık vermezdi. Sandım ki bende gönlü yok. Yüreğim kabardı:

— Benden bir dileğin var mı? dedim.

Beni hiç bekletmeden:

— Emmim kendi boğazına bakamaz, dedi. Beni bu illerden al git. Duydum ki tutsak ararmışsın. Beni de kat aralarına.

Yüreğim yanık yanık İshak Hoca'nın evinden çıktım. Devresi gün Ulu Camiye vardım. İshak Hoca aradıklarımı bulmuş. Diyetlerini verip onları kendime aldım.

Özkent'te iki gün daha kaldım. Mal, sığır, ne bulursam aldım. Yirmi atlık bir kervan düzdüm. Yanıma da at uşaklarımı aldım. Varıp boyuna, yapısına göre bir er urbası ile bir tel gömlek, bir de kılıç alıp Hoca İshak'ın evine varıp Bilge'ye verdim:

— Tez bunları kuşan, kervan yola çıkıyor, dedim.

Bilge hiç ses etmedi. Saçlarını kuzuderisi kalpağın altına saklamış, yeni yetişmiş, tüysüz bir delikanlıya benzerdi. Ama yüzü ay gibi parlardı.

Ishak Hoca'dan, karısından helâllık dileyip ellerini öptü. Ben Hoca'ya yirmi altın bıraktım.

— Gözün arkanda, yüreğin bizde kalmasın, dedim.

Hoca ardımızdan dua ederken Bilge altına çektiğim kısrağa bindi. Büyük hanın önünde bizi bekleyen kervana yürü, dedim.

Özkent'ten çıktık. Bilge yanım sıra yürürdü. Tut-

saklar hayvanları, davarları sürer, ardımızdan gelirlerdi. İki at uşağım kervanın ardını almışlardı.

Gün batar, ay doğar, ay batar, gün doğar, biz kona göçe yol alır, dinlenmek için durunca bir küçük otak kurardık. Bilge'yi oraya koyardım. Kervanda kimse başını kaldırıp ona bakmazdı. Kendim için bir kız tutsak aldığımı sanır, saygı ederlerdi.

YOKSUL BİR KİŞİ

Geldiğim yollardan ters yüzü giderken öyle yel gibi at sürme yoktu. Koyunlar, kuzular, öküzler, inekler iki sıralı atlnın arasında güçleri yettiği kadar gidiyorlardı.

Önde at uşaklarımdan Çakır gider, yolları gözlerdi. Onun ardında Bilge Hatun ile ben vardım. Arkamızda yanlarında onar atlı ile sürü geliyordu. Daha arkada dört katırın üstünde avadanlıklar, kıl çadır ve yintilerimiz, suyumuz vardı. Kervanın gerisini ikinci at uşağım Çolak koruyordu.

Hayvanların güçleri yettiğ kadar gider, sonra ya bir kaynak başında, ya bir gölgelikte konaklardık. Davar çayıra yayılır, otlar, atlar, katırlar yemlenir, sulanırdı.

Geçtiğimiz ıssız yollarda tek tük insana rastlardık. Bunlar durur, kervanın geçmesini gözlerlerdi.

Bir akşam vakti Cakır, bana yolumuzun üstüne serilip yatmış, saçı, sakalı birbirine karışmış, yoksulluktan üstündeki giysi pırtı olmuş bir yaşlı adam bulunduğunu söyledi.

Varıp yanında durdum .Güneşin altında, toprağın üstünde yüzüstü kapanmıştı. Yanında kırık bir mızrak vardı. Buna dayanıp yürüdüğü anlaşılıvordu.

Cakır onu sürüyüp yolumuzdan çekmeye savaştı. Yoksul kişi inleyerek:

— Su!... dedi.

Çakır ona tulumundan su verdi. Adam oturup içti, içti, sular göğsüne bağrına aktı. Bilge Hatun bana:

— Ağam, bu yoksulu koma yollarda, dedi. Ölecekse bir şenlikli yerde, yeşillikte, su başında ölsün.

Bilge Hatun'un yüreğinden gelen bu iyiliği boş bırakmak istemedim. Çakır'a onu yükü hafif olan katırlardan birine yüklemesini söyledim. Çakır yaşlanmış bir kişiydi, bana:

— Ağam, dedi. Bunlara eyilik yapmaya gelmez, başımıza is açaralar.

— Sen dediğimi yap! dedim. Bir kötülük etmeye kalkarsa kendisi bilir.

Çakır dediğimi yaptı. Bir eyyam daha yol aldık. Bir su başına vardık. Gün sıcağı tepemizde kaynar, yel sıcak sıcak eserdi. Ağaçlık serindi. Buz gibi bir su kayaların arasından akıyor, yola doğru uzanıyor, kızgın toprakların üstünde eriyip gidiyordu.

Müslüman kişiler ellerini yüzlerini yıkadılar. Akşam namazını orada kıldık. Yoksul kişi bir ağaç altında uzanmış, yatar, yattığı yerden bizi gözlerdi.

Hayvanları yemleyip suladıktan sonra biz de aşımızı yemeye hazırlandık. Yoksul kişiye de aş verdik.

Tanrı bilir, günlerce aş yememişe benzerdi. Önüne konulan ne varsa silip süpürdü. Yarım tuluma yakın ayran içti. Geceyi orada geçirmek iyi olacaktı. Sıcaktan bunalmıştık.

Bilge Hatun için otak kurdurdum. Yollara alışık değildi ama gayret eder, hic yakınmazdı.

O gece ay ışığı vardı. Çevremizi, dağları gündüze döndürmüştü. Ağaçların üzerine kuşlar gelip tünemişlerdi.

Çakır, uzandığım yere gelerek:

— Ağam, dedi. Bu yoksul kişi seninle söyleşmek ister.

— Gelsin, dedim. Sen de sağa, sola gözcü koy. Hayvanları köstekle, davarı ortalık yere al.

Çakır gitti, kırık mızrağa dayanıp gelen yoksul kişiyi yanıma getirdi. Adamın ayakları çıplaktı. Deve ayağına dönmüştü. Elleri erimiş, kuru değneğe dönmüştü. Yüzü ayazdan öyle yanmıştı ki topraktan ayrılığı yoktu. Gök gözlerinin içi kanlı kanlı bakardı.

Karşımda yere çöktü.

— Senin adın ne? dedim.

— Bana Kıpçaklı derler, dedi. Adım Hüseyin'dir.

— Müslümansın demek?

— Eh, o yanını Tanrı bilir.

— Bu yabanlarda ne ararsın?

— Ölümü ararım ağa.

— Böyle giderse aradığına tez kavuşursun.

— Öyle olmalı.

— Nereden geliyorsun?

— Çıkmadık bir canım kaldı oğul... Sana işin doğrusunu diyivereyim. Dün, toprak, yurt, davar, karı kızan sahibi bir kişiydim. Bugün dağda bir uğruyum...

— Daha gücün yerinde, neye bir obaya, bir kente gitmezsin?

— Obada, kentte Cıngız'ın adamları vardır, beni asarlar. Gayri bir iş tutamam.

— Benim Cıngız Kaan'ın bir nogeri olduğumu bilir misin?

— Gayri canıma yetti oğul. Ne yana varsam güneş, ayaz kavurur, ne yana varsam beni kovalarlar.

Gayri uğruluktan başka tutacak iş yok. Ben satır altından kurtulmuş bir kişiyim.

— Benden ne dilersin?

— Duydum ki bu kişiler senin tutsağındır. Beni de aralarına kat. Suçum varsa bağışla. Yollarda kurdun, kuşun ağzına koma.

— Hangi uruktansın?

— Kırgızım ben. Benim urukumdan tümen tümen yoldaş var Cıngız'ın ordusunda. Ama ben çok yandım. Yurdumu korumak için çok çarpıştım. Obamın, dirliğimin, davarımın moğolların eline düşmesi beni çok yaktı. O iller şimdi çok ırakta kaldı. Oğullarım, kızlarım esir düştü. Ne pulum var, ne azığım. Yüreğimdeki ateş beni günün sıcağından çok yakar.

— Yoldaş, senin gibi, yurdu çiğnenmiş, karısı, kızı tutsak olmuş, pulsuz, çulsuz kalmış çokluk kişi vardır ki alınlarına yazılan yazıya uyup yaşama için çalışırlar.

— Doğru dersin yiğidim, ama benim alnımın yazısı çok kötü. Düştüğüm yoksulluk arıma gitti. Dağlara vurdum kendimi. Ama kışın soğuğuna, yazın güneşine dayanılmaz. Tanrı beni kurt yaratsaydı öyle yetişirdim. Bir inim, bir kovuğum olurdu.

Yoksul kişi ağlamaklı olmuştu. Çevresine bakınıp yanar, yakılır, iç çekerdi.

Geçtiğimiz yol boyunca böyle yoksul kişilere çokluk rastlardık. Bunlar yaban kurtlar gibi uzaktan bizi gözlerlerdi. Orduların geçtiği bu illerde, yollarda kalmış bozuk yaylar, kırık mızraklar, kılıçlar çoktu. Uğru kılıklı kişiler böyle bozuk silâhlarla gezer, zebun bulduklarına saldırılardı. Kırgızın da bunlardan ayrılacak yeri yoktu.

Çakır'ın hakkı vardı. Böyle dağ uğrularına acımak çok zarar verirdi. Ama ben yumuşak yürekli bir kişiydim. Bilge Hatun da Tanrının avare olan kullarına çokluk acırdı.

O geceyi ağaçlıkta geçirdik. Ertesi gün, daha gün doğmadan yola vurduk. Kırgız yeniden katırın üstüne çıkmıştı. Uyuklar gibi giderdi.

Yeniden hayvanları dinlendirmek için bir yamaçta durduğumuz çağda Çolak yanıma vardı:

— Ağam, dedi. Bu Kıpçaklı kişi hep ardımda kalır. Korkarım bize bir iş kesmesin.

Çakır gibi Çolak da bir uygurdu. Bana sıkı sıkıya bağlı bir yiğitti.

— Geri kalır da ne işler? dedim.

— Bizi saklı saklı kovalayanlar var Ağam!... dedi. Bir iki kez onlarla söylestiğini gördüm. Bir yolunu bulur, katırın palanını düzeltmek için iner, geride kalır.

— Sen bir iyice gözle...

Sürünün yanı sıra yürüyen yirmi atlının yanlarında birer kılıç vardı ama bunların kimi duvarcı, kimi taşçı, kimi başka yapı işlerini bilen kimselerdi. İçlerinde kavgada işe yarayacak kul yoktu.

Dövüşecek, bir ben, iki de at uşağım vardı. Yanımda Bilge Hatun olduğu için çatışmaya yüzüm yoktu.

Konakladığımız yerlerde daha sıkı gözcülük yapmaya başladık. Bütün gün yorgun olduğumuz halde geceleri de uykusuz geçiriyorduk. Yanımızda davar sürü olmasa yel gibi eser, gideceğimiz yere ulaşırdık. Ama şimdi sürünün yürüyüşüne uymak zorundaydık.

Kervanda, yaşları uygun, gücü, kuvveti yerinde

kişilere gözlerini açmalarını anlattım. Bunların içinde kendilerini kılıçla koruyacak kişiler vardı ama hiç biri eline yay alıp ok uçurmamıştı. Kentli, savaş görmemiş yoldaşlardı.

Kırgızı yanımıza aldığımız günden üç gece sonra gözcülükte kalan Çolak bağırdı. Yanına vardım. Bana Kırgızın ağaçlığın ardındaki kişilerle söyleşmeye gittiğini, katırı da yanında götürdüğünü söyledi.

Kervan gece yarısı ayaklandı. Çevremizi aradık. Ne Kırgız vardı, ne katır, ne de başka kul.

Kıpçaklı yalnız katırı almamış, yere uzanıp yatan koyunlardan ikisini de boğazlayıp götürmüştü.

Döndüğüm çağda Bilge Hatun'u cadırın önünde gördüm. Elinde kılıç vardı. Çevresine kuşku ile bakınırdı. Ona işi anlattım. Çok üzüldü

— Ağam, dedi. İşine karıştığım, o yoksul kişiye acındırdığım için beni bağışla.

— Acıma suç olmaz Bilge Hatun, dedim. Ama bundan sonra böyle bir kişiye rastlarsak ona iki yudum su vermek istediğimiz zaman davranıp boğazımıza sarılacağını beklemeliyiz.

Bilge Hatun, acıklı acıklı:

— Bunlar neye bir kente varmazlar? dedi.

— Yerlerinden, yurtlarından, mallarından olmuş kişiler, dedim. Ordunun önünden kaçıp dağlara sığınmışlar. Şimdi bunların her biri birer aç kurt. Onlar için hangi uruktan olursa olsun her kul yağıdır. Kurt nasıl karı kızan, cocuk dinlemezse bunlar da insanları birbirinden ayırmazlar.

— Bizim bunlardan korkumuz var mı?

— Düşmanı küçük görmek yanlıştır Bilge Hatun. Hem bunlar açıktan dövüse girmezler. Saldırırlar, en

gevşek zamanımızda bizi uğrulamaya kalkarlar. Güçleri yeterse bir kul sağ bırakmazlar.

Bozkırlarda, güneş altında yolculuk iki gün daha sürdü. Br akşam iki dağ arasında açılmış boğaza doğru gittik. Kervanı konaklayacak bir yer aradık. Sağımız, solumuz dik kayalıktı. Aradan ince bir su akıp giderdi. Kayaların arasında uçuruma doğru eğilmiş kalın ağaçlar vardı.

Savaştığım kadar yağının nereden saldıracağını öğrendiğim için boğaza girmek istemedim. Gün battı, boğazın gölgesi üstümüze serildi. Yanımızda su vardı. Bilge Hatun'un otağını kurduk. Hayvanları sulayıp yatırdık.

Önümüzde boğaz vardı. Ama ardımız açık ve uzaklara kadar çıplak topraktı. Sağımız, solumuz da dikenlik, çorak yerlerdi.

Karanlıkta aşımızı yedik. Açıklara, iki yana ikişer kişi koydum ki, biri uyursa öteki gözlesin.

Geec sessiz gecti. Hayvanlar dinlenmişti. Gün ışır ışımaz toplandık, iki yakayıp koklayarak boğaza doğru yürüdük.

Ardımızda, uzaklarda, kıraçtan doğru bir kaç uğru ağır ağır gelirdi. Bunlar bizden sakınır gibiydi.

Çolak, geriden ardımızı kollarken bakına bakına yürüdük. Arası çok geçmedi. Çolak birden bağırdı. Bana eliyle kayaların üstünde bir uğru gösterirdi. Daha ben yayıma oku yerleştirmeden iki yanımızdan iri kayalar üstümüze doğru yuvarlanmaya başladı. Bizi taşlarla ezmek isterlerdi.

Kervanı bir kaya çıkıntısının altına sokmaları için bağırdım. Taşlar durmadan iner, inerken başka taşları koparırı, boğaz toz duman içinde kaldırdı.

Bilge Hatun'a sığınacak bir yer bulduktan sonra

attan inip boğaza girdiğimiz yerden kayalara tırmanmaya başladım.

Daha çok yükselmeden gördüm ki çıplak ayaklı, insan kılığından çıkmış bir kişi kaya koparıp aşağıya uçurur. Bir ok yolladım. Adam yüklendiği kaya ile birlikte boğazın dibine doğru uçtu.

Bir kayayı önüme alıp karşı sırtta kaya uçuran birini daha okladım. Bir bağırdı, sonra kollarını açarak başının üstüne uçtu. Boğaz uğruların bağırtılariyle doldu. Kaç kul olduklarını bilmediğim için bekledim. Karşıdan bana sapan taşları yağdırırlardı. Yanıma varan birini yakaladığım gibi boğaza fırlattım. Bir taş omzumu ağrıttı. Dişimi sıkarak bir ok daha yolladım.

Uğrular sapır sapır boğaza dökülür, kayalara vura vura paralanırlardı.

Çakır'a, karşı yamaca çıkmasını bağırdım. At uşağım bir yolunu bulup karşı yamaca geçti. Attığını vuran bir denenmiş kişiydi. Çok geçmeden yağı savuştu. Biz kayaların üstünden yol alırken, kervanın çabuk çabuk boğazda ilerlemesini istedik. Boğaz açılıp yol genişlediği yerde biz de indik aşağıya.

Ardımızda ezilmiş iki koyunla, altı uğrunun ölüsü kalmıştı. Bunların içinde Kırgız yoktu.

TUZAK

Artık dağlık bölgeye girmiştik. Ağacı, boğazı, kayası bol illerde yol alıyorduk. Bir boğaza girerken önce iki yakaya at uşaklarım çıkıp iyice araştırma yapıyor, yol eminlikse kervan ilerliyordu. Böylece yol almamız daha ağırlaşmıştı.

Bir akşam boğazlardan birinden daha geçtik. Beni en çok korkutan kayalıklardı. Çünki bizim yanımız, ardımız ve önümüz sıra gidenlerin içinde açıkta dövüşecek bir kul yoktu.

Bunlar kancıkça ,adamı taşla, yattığı yerde sopa ile haklamaya kalkan kişilerdi. Benim yanımda da at uşaklarımdan başka eli ok tutan kimse yoktu.

Kona göce ovalık bir yere inip Sirderya kıyısına vardık. Burada Asya'nın bu deli suyu çok derindir ve çağıldayarak akar. İleride gördüğümüz dağlardan inen bütün sular burada toplanır ve geçit vermez.

Kervanlar uzun yollar geçip buradaki köprüden karşı kıyıya varmak zorundadılar. Taş ayaklı olan köprünün ayaklarının üstüne uzaklardan getirilen çam bedenleri konmuştur. Sarp bir yamaçtan çıkar çıkmaz yine bu köprü ile karşılaştık.

İki gündür ardımızda hiç bir yağı görünmemişti. Onların yılıp dağıldıklarını sanırdık.

Kervan köprünün dağlık tarafında toplanırken önden giden Çakır, köprünün ortasına kadar varıp atını geri tepti. Yüzü ağarmıştı:

— Ağam, köprü yıkılmış, dedi.

İşte bu çağda da kervan köprü başında toplanmıştı. Geldiğimiz yamaçlardan bize yumruk iriliğinde sapan taşları yağmaya başlamıştı.

Bu dağ uğruları sapan taşı fırlatmakta çok usta kişilerdi. Kendileri görünmüyordu ama yamaçlardan fırlatılan taşlar kervanın üstüne yağıyordu. Taşların çokluğuna bakınca bunların yirmi kişiden az olmadıklarını anladım.

Bizi bir yerde kıstırmışlardı ki, geri dönemez ve yolumuza sürüp gidemezdik.

Taşların erişemiyeceği yere sığınmalarını bağırdıktan sonra geldiğimiz yoldan geri döndüm. Atımı bıraktım. Çalıların, ağaçlıkların aralarına saklanarak aranmaya başladım.

Çokluk gitmedim. Benim dönüşümü sezmemişlerdi. Taşların fırlatıldığı yerleri görüyordum. Burası bir ağaçlık alandı. Kuşaklarına taşları koyanlar bunları havada döndürüp hızlandırdıktan sonra kuşağın bir ucunu boşaltıyorlardı. Boşta kalan taş uçup gidiyordu. Ama bunlar ok kadar istenilen yere düşmüyordu.

Bir ağacı kendime siper edip sapancılara bir ok gönderdim. Ok vınlayıp gitti, taş savuranlardan biri olduğu yerde tekerlendi.

Okun nereden geldiğini araştırıp bağırışarak benim bulunabileceğim yerlere doğru dağıldılar. Kiminde kırık bir kargı, kiminde bir kılıç vardı. Dağınık koşan, saklana, sıvışa aranan bu soysuz kişilerden ikisini daha okladım. Sonra kılıcımı çekip üzerlerine vardım.

Beni görünce hiçbiri karşı durmadı, teker teker kaçıp uzakta, ağaçların ardına gizlenip toplandılar. Bu

çağda arkamda bir kıpırdama duydum. Ardıma baktım. Çakır yanıma gelirdi.

— Taşlardan sakın kendini, dedim.

İkimiz ayrı yollardan ağaçlığın altına birden baskın yaptık. Ben kaçan birini okla devirdim. Bir başkası koluna saplanan okla beraber bağıra bağıra kaçmaya başladı.

Bir ikisi taş fırlatmaya savaştılar ama meydan bize kaldı. Ağaçlığa vardığımızda Kırgızı orada gördük. İki küreğinin arasına bir ok saplanmıştı.

Daha çenesi oynar, gök gözleriyle benim elimdeki kılıca bakardı. Çakır benden önce onun yanına vardı:

— Ekmek, su düşmanı, diye bağırdı.

Kılıcını bir savuruşta Kıpçaklının zayıf boynunu biçip kopardı. Çevremizi aradık, çok ilerde, dar bir boğaza doğru dağın bütün uğrularının toplanıp söyleştiklerini gördük.

— Çakır, dedim. Var köprünün kalan ağaçlarından bir sal düz, hayvanları, atları, yoldaşları karşıya geçir. Sonra hayvanları sıkıla, durup dinlenmeden yol alınız. Sirderya'nın karşı kıyısında bu uğrulardan kimse yoktur. İki gün sonra yurda varırsınız. Gayri yolumuz eminliktir. Ama benim burada kalıp geçidi beklemem gerekir.

Çakır söyleyeşecek oldu, ben:

— Dediğimi yap, dedim. Benim aygırı getir buraya. Biraz azık koy. Gayri su istemez. Ben at yaldar ardınızdan erişirim.

Çakır varıp gitti. Ben ilerisini, yolu gözlerdim... Durduğum tepe her yöne üstten bakardı. Bir yandan da köprü başını görüyordum.

Çakır, kervanın yanına vardı. Ardından balta sesleri duydum. Bu sesler yakınlardan gelirdi. Usta kişiler ağaç bedenlerini yıkmağa koyulmulşardı.

İleride, boğazın yakınlarında yağılar bir ateş yakmış, oraya toplaşmışlardı. Ardımızdan saldırmak için geceyi bekler olmalıydılar. Ben onları gözlerken ardımdan ayak sesleri duydum. İki atı yedip biri gelirdi bana doğru. Sağı solu gözlerdi. Saklanırdı.

Bir de baktım ki, gelen Bilge Hatun'dur.

— Bilge Hatun, dedim. Senin kervanla gitmen gerek.

Er gibi giyinmişti. Belinde ince kılıcı vardı. Kuşağına bir de hançer sokuşturmuştu.

— Ağam, dedi. Benim yerim senin yanındır. Seni buralarda koyup gidemem. Ölürsek beraber ölürüz. Kalırsak beraber kalırız.

Ağlayasım geldi. Elini tuttum, isterdim ki boynuna sarılıp onu bağrıma basayım. Ama o benim eşim değildi. Eğer bana sevgisi varsa bu gönül sevgisiydi. Durdum kaldım.

Bilge Hatun:

— Tanrının dilediği olur! dedi.

— Bilge, sen bir soy kisi kızısın. Dağ uğrularıyla savaşamazsın, dağların kahrına, bozkırların sıcağına dayanamazsın.

— Bana güçsüzlüğümü anlatma ağam. Bugüne değin dayandım. Gücümden eksilmedi. Dağlara da, bozkırlara da alıstım.

— Ama ben buna katlanamam Bilge.

— Ağam desene benim sende gönlüm yok. Desene bana kinlendiğini.

Boğazım tıkandı. Başımı eğdim:

— Sana kinlenmedim Bilge, dedim. Seni korumak seni bu zorlara koşmak istemem. Gönlüme gelince onun sana nasıl tutkun olduğunu Tanrı bilir.

Bilge atların yularlarını koluna geçirerek yanıma sokuldu. İki elini omuzlarıma koydu. Kuzu derisi kalpağı çenemin altındaydı.

— Senden ayrılmak istemiyorum Kutulmuş, dedi. Beni bırak, yanında kalayım. Yüreğim rahat etsin.

Onu kollarımla sardım. Kendime çektim. Yumuşak, taze yüzü yüzüme yapıştı. Bir eyyam öyle durdum. Sonra kollarımı çözdüm. İçimi çekerek:

— Tanrı sana kavuşmayı nasip edecek mi bilmem! dedim.

Hayvanlarımız yanımızda dolaşır, taze otları koparıp yer, çokluk ayrılmazlardı. Ovalardan, dağlardan doğru bir rüzgâr esip gelir, insanın yüreğini ferahlatırdı.

Biz yan yana oturur, bir yağının olduğu yere, bir de köprü başına bakardık.

Ağaç bedenlerini deviren ırgatlar nacak üşürmüş, dallarını budamış, köprünün başına boy boy sermişlerdi.

— Ne işliyor bunlar Bilge Hatun? diye sordum.

— Ağam, bana danıştılar, dedi. Su çok deli. Salın tutunması zor olur. Alır götürür derler. Köprünün üstüne, yıkılan ağaçların yerine yenilerini koyacaklar.

— Karşıya geçmeden bu iş olur mu Bilge?

— Bunlar savaşçı değil ama, kendi işlerini bizden artık bilirler ağam, ko bildiklerini etsinler.

Yavaş yavaş gün kavuşuyordu. Köprü başı bizden uzaktı. Ama orada kaynaşan işçilerin yaptıklarını görüyorduk.

Birisi uzun bir direk yapmıştı ağaçtan. Onu taş temellere sarkıtıp dayadılar. Bir ırgat bu direğin yukarı başına sarıldı. Ardından ittiler. Köprünün boş kalan yerinden altı kulaç açıklıktaki yerden direkle beraber gitti. Karşıya yuvarlandı. Oradan toparlanıp kalktı. Böylece karşıya bir adam geçmiş oluyordu. Sekiz kulaç uzunluğundaki direkleri bir bir sürmeye başladılar. İlk ağaç karşı ayağa yatınca ötekileri sürüp yerlerine oturtmak kolay oluyordu. Böylece dört beden yatırdılar. Yana bir korkulk çektiler. İki başı sıkıca pekiştirdiler. Kervan geçmeye başladı. Koyunlar birbiri ardı sıra su gibi akıyorlardı. Huysuzlanan sığırları zorluyorlardı. Atlar ve katırlarla ırgatlar da geçti.

Çakır geri kalmıştı. Koşup yanımıza geldi.

— Doğuya doğru gideceksiniz, dedim. Sirderya'nın ileride rastlayacağınız kolunu gözleyip akıntı boyunca ineceksiniz.

— Yolu bilirim Ağam, ya siz?

— Biz yarın geceye kadar geçidin başını bekleyeceğiz.

— Ağam yüce hatun kalacak mı?

— Haydi, yürü git.

— Tanrı yoldaşınız olsun.

Çakır, acıklı acıklı yüzüme bakarak gitti.

MAĞARA

Kervan alaca karanlıkta karşı kıyıdan uzaklaşıp bozkıra dalmış, tez çağda gözden silinmişti

Gün battı, yavaş yavaş bir ay doğdu. Geceyle beraber suyun çağıltısı artmıştı.

Ayağa kalktım:

— Gidelim Bilge Hatun, dedim.

— Nereye gideceğiz? dedi.

— Bu yolları iki kez geçtim, dedim. Köprüye yakın, kayalığın yanında bir taş oyuğu var. Bizi soğuktan korur, hayvanları da alır.

— Bizi orada bastırırlarsa!...

— Bundan korkmam. Gelenler en çok ikişer ikişer karşıma çıkacaklar. Onlar artık kişiler. Dövüşmek işlerine gelmez.

Aşağıya indik, mağarayı buldum. Ay ışığında karnımızı doyurduk. İçeriye çekildik. Günün yorgunluğu Bilge Hatun'a çökmüştü. Kuru otların üzerinde otururken uyudu kaldı.

Sabaha karşıydı, gürültülerle uyanan Bilge Hatun bana ne olduğunu sordu.

— Burada olduğumzu anladılar, dedim. Bunlar tilki gibi kurnaz kişiler, çalı getirip yukarıdan mağaranın ağzına atarlar.

— Bizi dumanla mı boğacaklar?

— Niyetleri böyle görünür.

— Ne ideceğiz ağam?

— Hele biraz daha çabalasınlar.

Gün yavaş yavaş ışımaya başlayınca mağaranın ağzına çalıların yığıldığını gördüm. Mağara küçüktü. İçerisi çabucak dumanla dolacak, orada boğulacaktık.

Bilge Hatun, benim sessizliğime şaşar, yüzüme bakar durudu.

Bu uğruların akılsız kişiler olduğunu bilirdim. Bekledim, gün bir iyi aydınlandı. Tas oyuğunun kapısından dışarıyı bir iyi görüdüm. Kayalığın üstüne kadar gelen bir uğrunun çıplak ayağının sarktığını, oturup bir kav parçasıyla kuru yaprakları üfürdüğünü seçiyordum.

Birden uzandım, arık bacağından kavrayıp aldım çalıların üstüne. Bir bağırdı ki karşı dağlardan duyulmuştur. Avurtları çökük, saçı, sakalı birbirine karışmış, pis pis kokan bir uğruydu.

Kafasına bir iki muşta indirdim. Serildi kaldı. Onun ne olduğunu anlamamış olacaklardı ki, sesinin kesildiğini görüp bir iki kişi çalıların üstüne atladılar. Bunları enselerinden yakalayıp kafa kafaya çalptım... Ellerini, ayaklarını bir eyi bağlayıp çalıların üzerine uzattım.

Arık, zabun dört uğrunun akılları başlarına gelince gözleri evlerinden uğradı. Yukarıdakiler bu yoldaşlarının çalıların üstünde yattıklarını gördükleri halde, mağaraya ateş vermekten geri kalmıyacakları anlaşılıyordu.

Onlar yukarıdan tutuşturdukları çalıları aşağıya atıyor, aşağıdakiler bunları bağlı elleriyle, debelenerek söndürmeye savaşıyor, sesleri yettiği kadar ateş atmamaları için bağırıyorlardı.

Ama bunlar aç kurtlara benzer adamlardı. İçlerin-

den birkaçı yanmış çalıların üstünde kebap olmuş, aldırmazlardı.

Yukarıdan hayır gelmeyince bana yalvarmaya giriştiler. Bunların içinde asker kaçağı, ordubozan moğollar vardı. Hepsi yıkanmak bilmedikleri için pis pis kokarlardı.

Çalıların tutuşacağını, yanık etlerin daha çok bizi boğacağını anlayınca uğruların ayaklarını, ellerini çözdüm. Sersem sersem koşup kaçtılar. Arası cok geçmedi. Baktım mağaranın karşısına beş on uğru gelmis. Bunların içinde salıverdiklerim de var.

Mağarada iki kişinin kalmıs olması onlara işlerin kolay biteceğini anlatmış olmalı ki içeriye mızrak savurmaya, taş atmaya kalktılar. İkisini okla vurdum Öyle bir bağırırlardı ki, sağ olan bir kul can acısıyla bağıran insanların bu seslerini işitmeye dayanamazdı.

Kaçanlar kaçtı. Taş oyuğun kapısından dışarıya çıktım. Yukarıda çalıları tutuşturmaya çalışanlar otları da tutuşturdukları için harlı bir ateş kayalığın üzerini yalıyordu.

Bu duman içinde barınamadıkları için kaçtılar. O zaman Bilge Hatun ile atlanıp köprüye vardık. Karşıya geçtik. Az sonra üstümüze taş üşürmeye koyuldular. Biz bir korunaklı yere sinip bekledik. Ben arada bir ok uçurur, hiç sekdirmeden onlardan birini haklardım. Ne düşündüler, ne ettilerse birden akşama yakın yağıdan kimse kalmadı.

Yoldaşların obaya yaklaşmaları için o geceyi de köprü başında beklemeye niyetlendim.

Hava kararırken mağaraya döndüm' Çalılar tutuşup yanmış, yerde bir kara kül kalmıştı.

Biz mağaranın içinde aşımızı yerken at kişnemele-

ri, katır sesleri duyduk. Önümüzden kalabalık bir kervan geçiyordu. Köprüye vardılar. Öncüler köprünün arabaların geçemiyeceği darlıkta olduğunu görünce durdular.

Çoğu katıra binmiş, belleri kılıçlı ihtiyarlar ve yüklü katırlar, bunların arasında katır sürenler, yaban kılıklı kişiler vardı. Büyük bir ates yakarak çevresine toplandılar. Bunlar uzak diyarlardan gelen bezirgânlar olmalıydı.

Bilge ile mağaradan cıkarak yanlarına vardım. Bizi görünce şaştılar. Kılıçlarına davrananlar oldu.

Kervan sahibi bir müslüman kişi imiş. Mahmut Şerif adını taşırdı. Ötedenberi mal götürüp getirir, kervan düzermiş.

Çatışmamıza az kalmıştı. Bilge ile yeniden mağaraya girdim. Önümüz eminlik olduğu için yola çıktık çıkalı rahat bir uyku çekmeye hazırlandım. Bilge Hatun yanımda durur:

— Kutulmuş, sen uyu, bu gece de ben bekleyeyim, derdi.

Başımı katı yerden kaldırdı, dizine aldı. Karanlıkta elini tutarak yüzüme gözüme sürdüm. Ardımızda aygırla kısrak başbaşa vermiş, kıpırdamadan dururlardı.

Ne geçti bilmiyorum. Biraz dalmışım. Bağırtılarla uyandım, dışarıdan kılıc şakırtıları gelirdi. Karanlıkta kimin kime vurduğu belli olmaz, insanlar seçilmezdi.

Elde kılıç, Bilge ile mağaranın ağzına çıktık, yıldızların ışığında kimin kimi vurduğunu görmeye çalıştık.

Dik, yanık bir sesle:

— İçimizde uğru var, malı olanlar yanıma gelsin,

diye bağırmaya başladı. Vuruşanlardan bir kısmı bu sesin geldiği tarafa geçtiler.

Kavga bir eyyam kesildi. Kervan sahibi katırların yüklerini yıktıkları yerde, hayvanları da göstekliyerek belkiyor olmalıydı. Uğruların da katırcılar olduğunu anladım. Para ile tutulan bu soysuz kişiler hakları ile yetineceklerine kervanı vurup birden zengin olmayı kafalarına koymuşlardı.

Yavaştan gün ışıdı, ortalık seçilmeye başladı. Uzakta, köprüye yakın yerde sakallı, eli kılıçlı kişileri gördüm. Bunlar mal sahipleriydi. Araya yığılan yüklerin, iki arabanın ardına geçmişlerdi. Katırları da geriye, ardlarına almışlardı.

Mağaranın önünde bize sırtlarını vermis dokuz on kişi vardı .Bunlar mızraklı, kılıçlı katırcılardı. Hepsinin yüzü karamış, canları pek, gözleri dönük soydandı.

Sabah oldu, iki taraf kozlarını bölüşmek için ayaklandı. Çoğu yaşlı kişiler olan kervancılar sıraya dizilmiş, katırcıların saldırısını karsılamaya hazırlanırlardı. Bunların çoğu artık kılıç tokuşturmaktan geri kalmıştı.

Daha ilk çatışmada yaralanan ihtiyarların bağırtıları ötekilerin yüreklerini bozdu.

Katırcılar ağır küfürler savuruyor, ihtiyarların hepsini kırmak için saldırıyorlardı.

Bir çağ geldi ki kocamış kişilerden hayır kalmadı. Hepsi doğranacaktı. Atıma atladım, uğradım mağaradan:

— Tez bu kocamışları rahat koyun köpek kişiler, yoksa hepinizin kötü canını tamuya iletirim, diye bağırdım.

Katırcılardan bir kaçı başlarını çevirip bana baktılar. Sonra üçü benim üstüme saldırdılar.

Kılıcımla birinin omzunu, birinin gırtlağını deldim. Bana fırlattıkları bir mızrak tel gömleğimin üstünde kaldı.

Yoldaşlarının ağır yaralandığını gören katırcılar dönüp önce benim işimi bitirmeye koştular. Çevremi sarmışlardı, bir de baktım ki Bilge Hatun da atlanmış, bana yardıma gelir.

İçimden bir ateş uğradı. Aygırı sürüp Bilge'nın yanına vardım. Geçerken iki katırcının ellerini biçtim. Bunlar ancak arık kişlierle savaşacak uğrulardı.

İhtiyarlar bizim kendileri için savaştığımı görünce canlarını dişlerine takmış, atlayıp koşmuşlardı.

Yavaş yavaş katırcılar eksiliyor, yere yuvarlananların acı bağırtıları sabahın ilk ışıkları altında yükseliyordu.

Çevremde kimse kalmayınca oka davrandım. Açılıp bir iki ok uçurdum. Katırcılardan ikisi daha gebердi. Sonra kalan bir kaçı yerde debelenen yoldaşlarına bakmadan tabanları sırtlarını döverek savuşup gittiler.

Bu boğuşma yerinde altı katırcının ölüsü, iki de ihtiyarcığın ölüsü kalmıştı. Kocamışların içinde ağırca yara almışlar da çoktu. Mahmut Şerif, elinden kanlar akarak bana doğru koşup:

— Bahadır, Tanrı yoldaşın olsun, bizi sen kurtardın!... dedi.

YURDA DÖNÜŞ

Bilge ile beni kınayan, yağı sanan Mahmut Şerif, kendilerine yaptığımız yardımı görünce çok arlanmıştı. Hatır gönül arayacak sıra değildi. Ben sürüp gidecektim. Gayri küçük kervanımızın yurda avrdığını sanırdım.

Mahmut Şerif kervanda malları olanlardan akça toplayıp bir keseye doldurmuş, bana uzatırdı:

— Bu ne ki Ağa? diye sordum.

Mahmut Şerif, bir yandan kolundaki yarayı bastırır, içinin acısından yüzünü buruştururdu.

— Yiğitliğinin hakkı oğul, dedi.

Elimle keseyi ittim. Mahmut Şerif daha çok telâşlandı. Belki benim daha kötü niyetli olduğumu sanırdı.

— Ben yiğitliğimi sana satmadım ağa, dedim. Ben Cengiz Kaan'ın tümenlerinden birinin başıyım. Akça peşinde, yağma peşinde koşmam.

Mahmut Şerif:

— Beni bağışla oğul, dedi. Sen yüce bir nogersen yanında tüysüz bir bahadır var. Ona armağanımız olsun bu para.

— Tüysüz bahadır dediğin benim canyoldaşımdır.

— Ne dilersen öyle et oğul.

Biz bir tarafa çekildik. Arabalarda kadınlar da varmış. Bunlar uzak diyarlardaki yurtlarına dönmek için kervana katılmışlar. Soylu kişilerin hatunlarıymış.

Kocamış kişiler katırcıların ölüsünü sürüyüp Sirderya'ya attılar. Can veren iki yoldaşlarını da köprüye yakın bir yere gömdüler. Mallarını yazıp, çizip hepsi bu iki kişinin ardında kalana vermek için sözleştiler.

Ben geçip gidecektim ama bu kocamış kişilerin içinde ağır yara almış olanlar vardı. Bir bakraçla su kaynattırdım, mallarımızın arasına sakladığım otlardan kaynattım. Önce Mahmut Şerif'in yarasını bir güzel yuyup ilâçladım, temiz çaputlarla sardım. Sonra öteki yaralılara baktım.

Gün birden harlamıştı. Mahmut bana yalvardı:

— Bahadır, baktın gördün güvendiğimiz katırcılar bizi uğrulamaya kalktılar. Sağ kalanları ardımızdan varıp bizi yolda haklarlar. Yolun ayrılacağı illere kadar bizimle git. Bir armağan dilersen mallarımız arasından seç. Çin ipeklilerimiz, Hind kumaşlarımız var. Seylan incilerimiz var.

— Hele biyol ayrılacağımız yere varalım, dedim

Kervan ağaçlığa çekildi. Hayvanlar otlamaya koyuldu. O çağda Mahmut yanıma varıp yemeğe buyur etti. Kendimden çok Bilge Hatun için bu çağırıya uydum.

Çayıra çöktük. Ortaya konan aştan yemeğe koyulduk. Mahmut bundan hoşlanmıştı. Ortaya bir as çıkarır.

— Bundan orduda bulunmaz Bahadır, derdi.

Ben gülerdim:

— Orduda yoktur, gelgelelim ben Hoçind'de Hoca Kasım'ın konağında dünyanın her çeşit aşından yedim.

Mahmut Şerif:

— Hoca Kasım'ı tanıdın, öyle mi Bahadır? dedi.

— Tanrı durağını cennet etsin, dedim. Çok eli açık, çok temiz yürekli bir müslümandı.

Mahmut Şerif, Bilge'nin aşa uzana ufarak, beyaz eline, bir de yüzüne bakardı. Sonra gözlerini bana çevirdi. Bir eyyam da bana baktı ama ses etmedi.

Mahmut Şerif köprü üstündeki ağaçları yıkmak isterdi. Ben buna engel oldum.

— Ağa, suyu aşacak başka geçit yok, dedim.

— İyi söylersin bahadır, dedi. Ama bu katırcılar dağın bütün uğrularını toplayıp ardımızdan erişir.

— Bundan ötesi bozkırdır ağa, dedim. Bu yaya kişiler sıcağa dayanıp erişemezler. Erişseler de ben onları avlarım.

— Sağ ol Bahadır.

Mahmut Şerif dediğimden çıkıp beni kızdırmak istemezdi. Kervan yola düzeldi. Ay ışığında, serinlikte giderdik. Yol bütün gece sürdü. Sabahın serinliğinde durduk. Hayvanları dinlenmeye bıraktık. Az sonra yeniden yola çıktık. Bütün gün güneş altında yol aldık. Akşama doğru dağlara ulaşmıştık. Gayri bozkır, çöl ardımızda kalmıştı. Yeniden yeşillikler, sulak yerler, ağaçlıklar önümüze çıkıyordu.

Uzaktan uzağa büyük bir kentin yıkılmış kale duvarları seçilmeğe başlamıştı. Kervan kondu. Mahmut Şerif'in yanına gittim

— Tanrı yolunuzu açık etsin, dedim.

Mahmut telâşlandı. Ellerime sarıldı

— Bahadır, yollarımız ayrılıyor mu?

— Yolcu yolunda gerek, dedim. Gayri sizin için korku kalmadı. Tez çağda kente ulaşırsınız.

— Sen ne yana Bahadır?

Bir su başındaydık. Yolun yanı başında dikilmiş ağaçlar ve bir setin üstünde beyaz taşlardan örülmüş küçük bir mezar vardı.

— Anayurda giderim, dedim.

— Kaan bu illeri almadan ben buradan çokluk geçmişimdir, dedi. Ama burada bir yatır olduğunu bilmezdim.

— Bu Kaşgarlı Hasan'ın mezarıdır, dedim.

Mahmut Şerif bir dua okudu. Sonra beni biraz yoldan kodu. Varıp yüklerin başına geçti. Birşeyler alıp geldi yanıma:

— Bu yüzüğü al Bahadır, dedi. Yoldaşına benim armağanım olsun. Tanrı size dirlik düzen versin.

Kervandan böyle ayrıldık. Mahmut Serif, Bilge'nin bir kız olduğunu ufak beyaz ellerinden, ay gibi yüzünden, çekik cekik gözlerinden tanımıstı.

Altlarımızdaki yörük atları sıkıştırdık. Yel gibi gitmeye başladık.

Buzağıyı kucağımda taşıyarak güçlükle aştığım yollar şimdi hayvanlarımızın ayakları altında kısalıvermişti. Ay ışığının altında su gümüs gibi parlar, bize yolumuzu gösterirdi. Bir tepeye vardık. Oradan aşağıya sarkınca köpekler ürümeye koyuldu.

Atamın konduğu oba artık bize kucak açardı. Ağaçlığın altına varınca kıl çadırlardan uğrayanlar bizi sevinçle karşıladılar. Çakır'la Çolak atlarımızın başlarına yapışır:

— Tanrıya şükür yine kavuştuk Bahadır, derlerdi.

Kutluk Boğa ile sarmaştım. Atları orada bırakıp anamın evine vardım. Yoksul karıcık uyanmış, kapıya çıkmıştı:

— Ana, dedim. Ben geldim, sana bir de konuk getirdim.

Anamın ellerini öptüm. Beni bıraktı. Konuğu elinden tutup eve aldı. Ocakta yanan çam kütükleri küçük odayı aydınlatıyorlardı.

Yoksul karıcığın gözleri iyi seçmezdi, zaten gözyaşlarını arık bileği ile silip dururdu.

— Kutulmuş, ben bu bahdırı nirde barındırayım? diye sordu.

— Koynuna al yüce anam, dedim.

Bilge Hatun başından kalpağını çıkardı. Kalpağın içindeki bir kucak saçı yüzünün iki yanına serildi. O zaman anam:

— Toprak başıma, diye ünledi. Tanrı bana bugünleri de gösterdi. Gayri ölsem de gam yimem.

KUTLU OBA

Obada kalan kocamışlar, oğlaneıklar, taze kızlar anamın sözünden çıkmaz, onu urukumuzun başı sayarlarmış. Anamın gücü yoktu ama hatırı vardı. Akıllı bir kadındı.

Kervanın malları dağıtıldı. İşçiler canla başla taş yontup, kireç karıp ak taştan bina kurmaya başladılar.

Öte yandan anam benim gönlümdekini sezmiş. On koyun kestirip bir şölen hazırlamış, Kutluk Boğa'ya da haber salmış. Aş hazırlığı yapılırken bana el etti. Obada okumuş bir koca kişi vardı. Bilge'yi de başını örttürüp getirtmişti yanıma.

— Oğul dedi. Ben dünyaya gözlerimi kapatmadan seni evermek dilerim. Ben obanın anası sayılırım.

Orada Bilge'yi benimle evlendirdi. Zabun kadın taze can bulmuş gibi oradan oraya koşar, bütün obayı, bütün getirdiğim kişileri doyurur, ağırlardı.

O gece beni Bilge ile yeni kurulan eve kodu:

— Varın, siz söyleşin, dedi. Ben komşuda kalayım.

Dışarıda, alanda bir ihtiyarcık kopuz çalar, eski çağları hatırlatan koşmalar, türküler çağırırdı.

Ben gece namazı kıldım, odada, ocakta ateş yanardı. Onun ışığı ile birbirimizi seçerdik.

Ben yerimden kalkmaz, ağzımı güçlükle açardım. Bilge de susar, önüne bakardı.

— Kahır etme, dedim. Kocamıs anam böyle istedi.

— Kahırlandığım yok Kutulmus Bahadır, dedi.

Ne ideceğimi bilmez, kasılıp durudum. Birden alandaki sesler durdu. Bir kalın ses çağırırdı beni:

— Kutulmuş Bahadır, Kutulmuş Bahadır!...

Vardım, kapıya çıktım. Atı köpük içinde kalmış bir savcı bana bir buyrultu uzatırdı. Okeday Kaan bana yazardı:

— «Kutulmuş, tez atlan, ardımızdan yetiş, tümenin başına geç. Savaşa varıyoruz.»

Onbaşı zırhımı, pusadımı, silâhlarımı getirmiş, bir de at hazırlayıp kapıya çekmişti.

Giyinip kuşandım. Ağlayıp duran anamın elini öptüm. İçimden:

— Tanrının yazdığı bozulmaz, derdim. Tanrı kısmet etmedi.

Anama da, Bilge'ye de, kapının önüne birikenlere de:

— Sağlıkla kalınız, dedim.

Savcıyı, onbaşı Saltığı peşime takıp gün ışırken yollara düştüm. Gayri ardıma bakmak istemezdim.

Günler ayları, aylar yılları kovaladı. Okeday Kaan'ın buyruğunda, Çin sınırlarından, Kaf dağlarının ardına kadar tümeni peşime takıp dört yıl koştum, durdum.

Nice çöller aştık, nice savaşlara dalıp çıktık. Yanımda koç yiğitler ardlarında oğlancıklarını, taze avratlarını bırakıp öldüler. Tanrı beni korurdu. Giriştiğimiz bir savaşta bin kişiden dört kişi kaldık.

Yüzümden bir kılıç yarası aldım. Bağrıma bir ok değdi. Ölülerin arasından davranıp çıkar, insan sürülerini ardıma takar yeniden ölümlere atılırdım.

Cengiz Han'ın kurultaynıda da bulundum. Benim sanımı duymuş. Nogerler Han'ın buyruklarını bir eyi dinleyip söyleştikten sonra Okeday Kaan kurultayın dağıldığı sırada bana:

— Seni Han görmek ister, dedi.

Hanın yanına varıp baş kestim.

— Gözü pek, yüreği katı Uygur sen misin? dedi.

Baş kestim. Bana el verdi. Eli hâlâ güçlü ve sıcaktı.

— Kutulmuş Bahadır, dedi. Senin yararlıklarını duydum. Okeday seni çok över. Bugüne kadar çok savaşa girip çıktın. Yiğit yiğit olmak için çok çeker. Ben Cengiz Han olmak için nice savaşlara daldım... Yendim, yenildim. Yılmadım. Tanrı gücünü artırsın, Tanrı seni korusun. Duydum ki çok kan dökmüşsün, senin gibi bir yiğit Noyana bu ulusun gerekliği vardır. Var yurduna git. Dinlen, gücünü, kanını tazele. Okeday gerektiğinde sana haber salar.

Baş kestim.

Günlerden birgün, bir akşam vakti boğazı geçip,

Obada akşamları kocamuşlar, ateş başına çöküp kopuz çalarak gençleri oynatıp ağıt söyletmeleri bir hoş olurdu

Sirderya kıyısındaki babamın kurduğu otağın yakınlarına vardım.

Vardım da tanımadım bu yeni yurdu. Belimde bir kılıç, altımda yorgun bir at vardı. Atımın başına arpa torbasını taktım. Çulunu serdim üstüne. Heybemdeki katı peynirle, bayat somunu çıkarıp Kutluk Boğa'ya otak kurduğumuz yerde çöküp yemeğe koyuldum.

Karşımda bembeyaz taş yapılarıyla ağaçlıklar içinde, bağlık, bahçelik bir küçük kent vardı.

Bir ihtiyar sığırtmaç koyunları önüne katmış dağdan indirirken beni gördü, vardı, yanıma geldi.

— Sen kimsin yoldaş? dedi. Buralarda bir çamçak ayran istersen veren bulunur. Açsan konuk odasında karnını doyurup yatacak yer gösterirler. Atını yemlerler. Ama uğrulamağa kalkarsan işin kötüye varır.

— Ben bir garip yolcuyum, dedim. Bu illeri bilmem. Buraya ne derler?

— Burası Kutlu obadır yoldaş. Han'ın Başbuğlarından biri buraya geldi. Yüce kişiydi. Onun adını kodular.

— Benim Han'ın başbuğlarını duymuşluğum vardır. Kimdi bu yiğit?

— Kutluk Boğa.

— Nice oldu?

— Savalşarda çok zabun olmuş, canını yitirmişti. Bu oba yeni kurulurken öldü, gitti.

— Ya bu Kutlu Obanın başı kimdir?

— Uygur soyundan Han karısı Ulu Hatun vardı.

O da geçen yıl öldü. Şimdi oğlunun dul avradı Bilge Hatun kaldı.

— Bu hatunun yiğidi öldü mü?

— Dört yıl var, gerdek gecesi savaşa çağırdılar... Bir daha ses çıkmadı.

İçim yandı, anamı düşündüm. Kahırlı kahırlı durdum. Sığırtmaç benim kötü kisi olduğumu sanmış:

— Çokluk dolaşma buralarda, dedi. Ay ışığı çıkacak. Var yoluna git.

O çağda başımı kaldırdım:

— Saklaban ,dedim. Sen beni tanımaz mısın?

Atamın sığırtmacı bir bağırdı, çöktü yanıma, yüzüme yakından baktı, sonra ellerime sarıldı.

— Kutulmuş Bahadır, dedi. Sen ölmedin mi? Nereden gelirsin?

— Tamudan gelirim Şaklaban Ağa, dedim.

Şaklaban yıpranmış. zabunlaşmıştı. Ama taze can bulmus gibi atıma yapıştı:

— Buyur yüce bahadır, dedi. Seni bekleyenler var.

Yüzümdeki kılıç yarasıyla, cöllerin sıcağından, dağların ayazından kararmış derimle varmak istemezdim Bilge'nin yanına.

Ama ayaklarım yürür, icim kabarırdı.

Bilge kapıyı araladı; Şaklaban bağırırdı:

— Yüce Hatun, sana Tanrı konuğu getirdim.

Bilge beni görür görmez ellerime sarıldı, içeriye çekti. Kapıyı örttü, hem ağlar, hem:

— Yiğidim, erim, derdi. Gönlümü ardından çekip gittin, gözlerimi yollarda kodun. Eller umut kesti, ben ölümü yakıştıramadım sana. Tanrıya şükürler olsun..

Boynuma sarıldı. Sıcak yüzünü yüzüme dayadı... Sandım ki canım içimden çekilir, bana taze bir can gelir.

Ay çoktan battı, gün doğdu. Bilge ağlar, söyler, kara saçlarını dizlerime serer, ellerimi öperdi:

— Tanrıya bin şükür bana bu günleri gösterdi...

BİTTİ

İTİMAT KİTABEVİ

BÜYÜK TARİHİ ROMANLAR DİZİSİNİ KIVANÇLA SUNAR

1 — Battal Gazi	(Murat Sertoğlu)	15.— TL
2 — Battal Gazinin Oğlu		15.— TL
3 — Battal Gazi'nin oğlunun İntikamı		15.— TL
4 — Battal Gazi'nin Torunu		10.— TL
5 — Bulgar Sadık		10.— TL
6 — Çakırcalı Mehmet Efe		10.— TL
7 — Atçalı Kel Mehmet		10.— TL
8 — Yörük Ali Efe	» »	10.— TL
9 — Şeyh Şamil	»	15.— TL

Murat Sertoğlu'nun sürükleyici ve usta kalemiyle her biri diğerinden çok daha heyecanlı olan bu romanları mutlaka okuyunuz. Bu kitapları kitapçınızda bulamazsanız ödemeli olarak kitabevimizden isteyiniz.

İTİMAT KİTABEVİ

Cağaloğlu, Narlıbahçe Sokak, No. 19
Posta Kutusu 1283
Telefon: 27 03 39

İSTANBUL

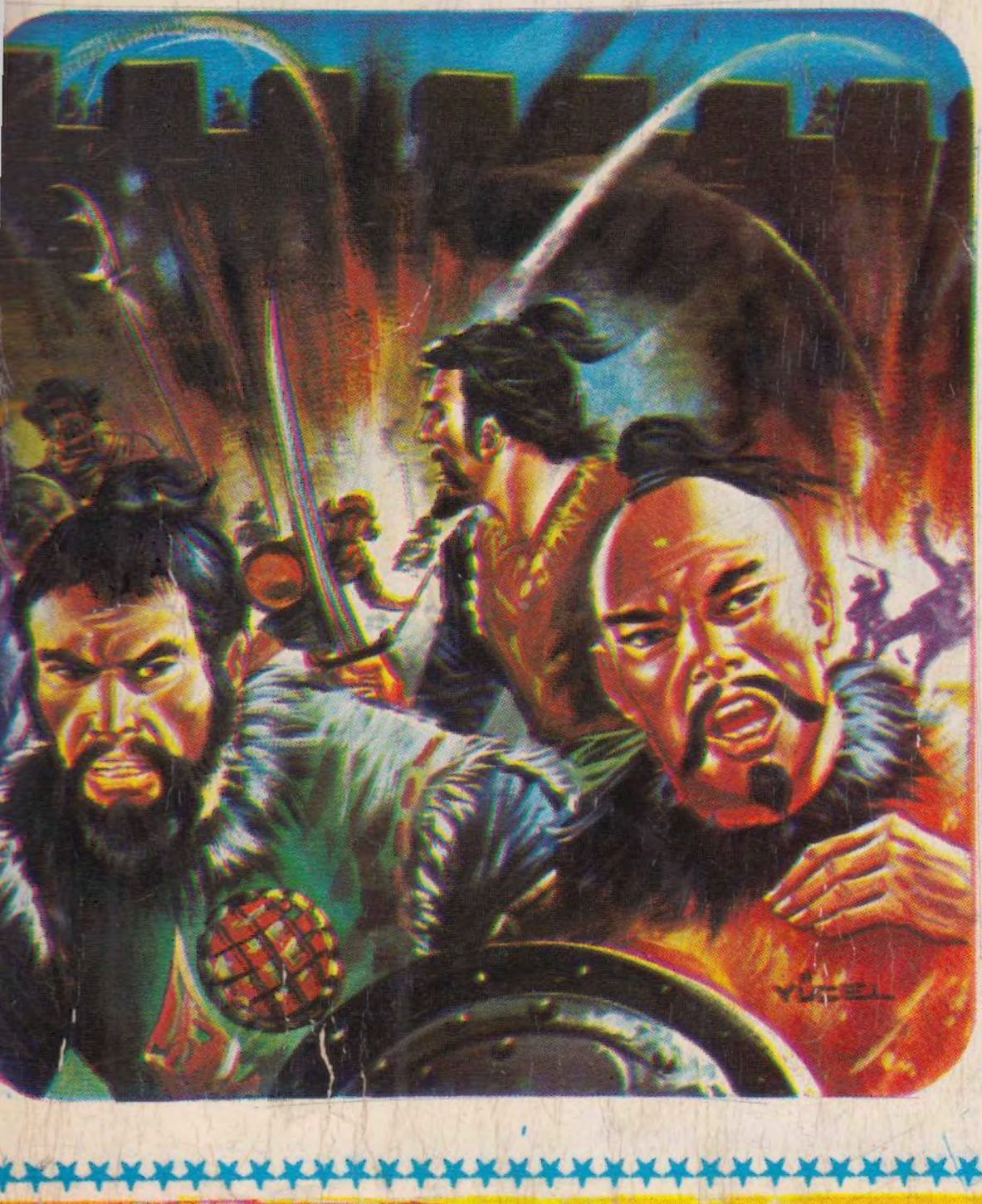

6.50

FIATI 10 LIRA